

**KADIN KONUKEVLERİNDE HİZMET ALAN ANNELERİN
ÖZ YETERLİK İLE ANNE TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

Gökçe Gündüz Ürük

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren .....(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Gökçe

Soyadı : Gündüz Ürük

Bölümü : Çocuk Gelişimi ve Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Kadın Konukevlerinde Hizmet Alan Annelerin Öz Yeterlik İle Anne Tutumlarının İncelenmesi

İngilizce Adı : Examination Of Mother's Self-Efficacy And Mother's Attitudes Of Mothers Who Get Service In Women's Shelters

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Gökçe Gündüz Ürük

İmza : .....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gökçe Gündüz Ürük tarafından hazırlanan “Kadın Konukevlerinde Hizmet Alan Annelerin Öz Yeterlikleri ile Anne Tutumlarının İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ayşe Belgin AKSOY

(Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi) .....

Başkan: Prof. Dr. Neriman ARAL

(Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi) .....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Serap DEMİRİZ

(Okul Öncesi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi) .....

Tez Savunma Tarihi: 27 /07 /2022

Bu tezin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Lina'ya ve Aileme

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca, araştırma konusunun belirlenmesinde ve tüm süreçlerde bilgi ile deneyimini sabırla paylaşarak bana yol gösteren, zor anlarımda bitirme inancımı güçlendiren çok değerli danışmanım Prof. Dr. Ayşe Belgin AKSOY' a,

Yüksek lisansın keyifle gittiğim ders günlerinde, engin bilgileriyle görüş ve düşüncelerimi aydınlatan çok değerli hocalarım Prof. Dr. Abide GÜNGÖR AYTAR'a, Prof. Dr. Neslihan AVCI'ya ve Prof. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK'e,

Araştırmaya değerli görüş ve önerileri ile ışık tutan tez izleme jüri üyeleri Sayın Prof. Dr. Neriman ARAL'a ve Dr. Öğr. Üyesi Serap DEMİRİZ'e,

Lisans eğitimim sürecinde engin bilgi ve donanımıyla beni ders içi - ders dışı her daim bilgiyle besleyerek, verimli yollar açarak mesleki ufkumu geliştirip beni yetiştiren, derslerine keyifle katıldığım hocadan da öte bende çok önemli yeri olan Sayın Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL'a ve emeği olan tüm lisans hocalarıma,

Çıktığım her yolda bana inanarak güç vererek yanımda olan, dualarını her zaman hissettiğim, hayatımın en değerli varlıkları, annem Ayşe GÜNDÜZ'e ve babam Ekrem GÜNDÜZ'e; kendimi geliştirmemde bana yol göstererek emek veren, ablalarım, Gülçin YANIK ve Gülin GÜNDÜZ HASOY'a,

Ailemdeki huzurumu devam ettiren, bu süreçte bana inanan ve her an destek olan hayat arkadaşım Mehmet ÜRÜK'e, canım kızım Lina'm, karnımdayken bile benimle veri toplayarak uyumuyla beni yormayan kalbimin diğer yanına,

Araştırmamın istatistiksel analizleri konusundaki yardımları için Ömer KAPLAN'a, akademik bilgi ve donanımıyla sorularımı hiçbir zaman yanıtsız bırakmayan Arş. Gör. Sıla UZKUL'a, tez sürecinde yorulduğum her an moral ve motivasyonumu yükselten canım arkadaşım Hilal ALBAYRAK' a, telefonlarıma her zaman cevap vererek bu yolda desteğini esirgemeyen ve deneyimlerini paylaştan Esra ULAŞ ve Engin Oğuz KOÇU'ya ve yanımda olan tüm arkadaşlarıma,

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesine katkı sağlayan değerli anneler ve yavrularına, bana her konuda destek olan çok değerli Kuruluş Müdürüm Pınar ÖZLÜ nezdinde tüm kadın konukevi Müdür ve personellerine,

En içten sonsuz saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

**KADIN KONUKEVLERİNDE HİZMET ALAN ANNELERİN
ÖZ YETERLİK İLE ANNE TUTUMLARININ İNCELENMESİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Gökçe Gündüz Ürük
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ağustos 2022

ÖZ

Bu araştırmada, Diyarbakır konukevlerinde hizmet alan ve 2-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin öz yeterliği ile çocuklarına karşı tutumları arasındaki ilişkinin ve bunları etkileyebilen annelerin bazı demografik özelliklerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, betimsel desen tarama modeli ile ilişkisel araştırma türlerinden korelasyon kullanılarak yapılan nicel bir araştırmadır. Çalışma, 2021 yılı Şubat - Haziran ayları da dahil olmak üzere beş ay süreyle Diyarbakır’da beş farklı kadın konukevinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu ise beş kadın konukevinde hizmet alan 2-6 yaş arası çocuğa sahip gönüllü 75 anne oluşturmuştur. Annelere, Demir-Şendil ve Karabulut’un (2008) geliştirdiği “Ebeveyn Tutum Ölçeği”, İlhan ve Yıldırım tarafından Türkçe’ye çevrilen “Genel Öz Yeterlik Ölçeği” ve “Demografik Bilgi Formu” uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen puanların normal dağılım durumunu değerlendirmek için Kolmogorow Smirnov normallik testi ($n>50$) uygulanmış olup ölçek ve alt boyut puanlarının normallik varsayımını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Böylece parametrik testlerden “Bağımsız Örneklem T Testi”, “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” ve değişkenler arasındaki farklılığa ise “Tukey Testi” kullanılmıştır. Ebeveyn tutum ile öz yeterlik arasındaki ilişkinin belirlenmesi için Pearson Korelasyon Katsayısı’ndan yararlanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; genel öz yeterlik ölçeği ile ebeveyn tutum ölçeği alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanan

değişkenlerin, birbirleriyle düşük düzeyde korelasyonun var olduğu bilgisine ulaşılmıştır ($p<0,05$), ($p<0,01$). Genel öz yeterlik ölçeği toplam puan, başlama, yılmama ile demokratik tutum arasında pozitif yönlü düşük düzeyli bir ilişki var iken; otoriter tutum ile negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveyn tutum ölçeğinin alt boyutları ile annelerin demografik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde, annelerin öğrenim durumu, medeni durum, çocuk sayısı, konukevine geliş nedeni, konukevinden daha önce hizmet alma durumu ve kaç kez kaldıkları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Genel öz yeterlik ölçeğinin alt boyut puanları ile annelerin medeni durum, çocuk sayısı, annelerin konukevinde hizmet alma süresi arasında ise anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0,05$). Bunların dışında, annelerin yaşı, aile tipi, yaşanılan yer, çocuk yaşı ve cinsiyeti ile anne tutumları, genel öz yeterlilik toplam puanı ve alt boyut puanları arası anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Anahtar Kelimeler : Kadın Konukevi, Ebeveyn Tutumları, Öz Yeterlik

Sayfa Adedi : xviii + 170

Danışman : Prof. Dr. Ayşe Belgin AKSOY

**EXAMINATION OF MOTHER'S SELF-EFFICACY AND MOTHER'S
ATTITUDES OF MOTHERS WHO GET SERVICE IN WOMEN'S
SHELTERS**

(Master's Thesis)

Gökçe Gündüz Ürük

GAZİ UNIVERSITY

EDUCATIONAL SCIENCES INSTITUTE

August 2022

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the relationship between the self-efficacy of mothers with children aged 2-6 years and their attitudes towards their children, and some demographic characteristics of mothers who can affect them. The study is a quantitative research using the descriptive pattern scanning model and correlation, one of the relational research types. The study was carried out in five different women's guesthouses in Diyarbakır for five months, including February - June 2021. The study group consisted of 75 volunteer mothers with children between the ages of 2-6, who received service in five women's guesthouses. The "Parental Attitude Scale" developed by Demir-Şendil and Karabulut (2008), the "General Self-Efficacy Scale" translated into Turkish by İlhan and Yıldırım, and the "Demographic Information Form" were applied to the mothers. Kolmogorow Smirnov normality test ($n>50$) was applied to evaluate the normal distribution of the scores obtained from the study, and it was concluded that the scale and sub-dimension scores provided the assumption of normality. Thus, "Independent Sample T-Test", "One-Way Analysis of Variance (ANOVA)" from parametric tests and "Tukey Test" were used for the difference between variables. Pearson Correlation Coefficient was used to determine

the relationship between parental attitude and self-efficacy. According to the findings obtained from the study; It was found that there was a low level of correlation between the variables that were found to have a significant relationship between the general self-efficacy scale and the sub-dimensions of the midwife attitude scale. While there is a low-level positive relationship between general self-efficacy scale total score, starting, not giving up and democratic attitude; A negative, low-level significant relationship was found with authoritarian attitude. When the relationship between the sub-dimensions of the parental attitude scale and the demographic characteristics of the mothers was examined, significant differences were found between the mothers' educational status, marital status, number of children, the reason for coming to the guesthouse, the status of receiving service from the guesthouse before and the number of times they stayed ($p<0.05$). Significant differences were found between the sub-dimension scores of the general self-efficacy scale and the marital status of the mothers, the age and number of children, and the length of service the mothers received in the guesthouse ($p<0.05$). Apart from these, no significant difference was found between mothers' age, family type, place of residence, child gender and mothers' attitudes, general self-efficacy total score and sub-dimension scores ($p>0.05$).

Key Words : Women's Shelters, Parental Attitude, Self-Efficacy

Page Number : xviii + 170

Supervisor : Prof. Dr. Ayşe Belgin AKSOY

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vii
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	5
Araştırmanın Önemi	6
Araştırmanın Varsayımları.....	9
Araştırmanın Sınırlılıkları	10
Tanımlar	10
BÖLÜM II	13

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
Kadın Konukevleri	13
<i>Geçmişten Bugüne Kadın Konukevleri .....</i>	<i>14</i>
<i>Kadın Konukevi Hizmet Modelleri.....</i>	<i>19</i>
<i>Kadın Konukevlerinde Anneler ve Çocukları .....</i>	<i>23</i>
Ebeveyn Olmak.....	27
<i>Ebeveyn Tutumları .....</i>	<i>30</i>
<i>Ebeveyn Tutumlarını Etkileyen Faktörler .....</i>	<i>36</i>
Sosyal Bilişsel Kuram ve Öz Yeterlilik	41
<i>Öz Yeterliğin Kaynakları.....</i>	<i>46</i>
<i>Öz Yeterliğin Gelişimini Etkileyen Faktörler .....</i>	<i>50</i>
Ebeveyn Tutumları ile Öz yeterlik İlişkisi	54
BÖLÜM III.....	58
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	58
<i>Ebeveyn Tutumları ile ilgili yapılan Araştırmalar .....</i>	<i>58</i>
<i>Öz Yeterlilik ile İlgili Yapılan Araştırmalar .....</i>	<i>64</i>
<i>Ebeveyn Tutumları ve Öz Yeterlilik İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....</i>	<i>67</i>
BÖLÜM III.....	73
YÖNTEM	73
Araştırma Modeli	73
Çalışma Grubu	74
Veri Toplama Araçları	76
<i>Demografik Bilgi Formu .....</i>	<i>77</i>

<i>Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ).....</i>	77
<i>Genel Öz Yeterlilik Ölçeği.....</i>	77
Verilerin Toplaması.....	79
Verilerin Analizi	80
<i>Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Genel Öz Yeterlilik Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi .....</i>	80
BÖLÜM IV	84
BULGULAR VE TARTIŞMA.....	84
BÖLÜM V	122
SONUÇ VE ÖNERİLER	122
Sonuç	122
Öneriler	126
<i>Uygulamalara Yönelik Öneriler.....</i>	126
<i>Araştırmalara Yönelik Öneriler .....</i>	128
KAYNAKLAR	129
EKLER	158
EK-1. Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Araştırma İzni	159
EK-2. AÇSHB Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü Araştırma İzni.....	160
EK-3. AÇSHB Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı Araştırma İzin Olur'u	161
EK-4. Kayapınar Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü Araştırma İzni	162
EK-5. Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı Araştırma izni.....	163
EK-6. Demografik Bilgi Formu.....	164
EK-7. Bilgilendirilmiş Onam Formu	165

EK-8. Ebeveyn Tutum Ölçeği Kullanım İzni.....	166
EK-9. Genel Öz Yeterlik Ölçeği Kullanım İzni	167

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ebeveyn tutumları	32
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Annelerin Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımlar	75
Tablo 3. Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Genel Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının Normal Dağılımına İlişkin Kolmogorov Smirnov Testi Sonuçları	78
Tablo 4. Genel Öz Yeterlik Ölçeği ve Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin İç Tutarlılık Sonuçları	81
Tablo 5. Genel Öz Yeterlik Ölçeği ve Ebeveyn Tutumları Ölçeği Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	84
Tablo 6. Genel Öz yeterlilik Ölçeği (GÖYÖ) ve Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) Alt Boyutlarına İlişkin Pearson Korelasyon Katsayısı Sonuçları.....	87
Tablo 7. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	91
Tablo 8. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Medeni Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	93
Tablo 9. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	95
Tablo 10. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Aile Yapısına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları	98

Tablo 11. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Yaşanılan Yere Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	99
Tablo 12. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	100
Tablo 13. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annenin KKE'ye Geliş Nedenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	101
Tablo 14. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annenin Daha Önce KKE'de Kalma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları	103
Tablo 15. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annenin Daha Önce KKE'de Kalma Sayısına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları	104
Tablo 16. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annenin KKE'de Kalma Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	105
Tablo 17. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Yaşına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	107
Tablo 18. ETÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	108
Tablo 19. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	109
Tablo 20. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Medeni Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	110
Tablo 21. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	111
Tablo 22. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Aile Tipine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları	113

Tablo 23. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Yaşanılan Yere Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	114
Tablo 24. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	115
Tablo 25. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin KKE'ye Geliş Nedenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	116
Tablo 26. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Daha Önce KKE'de Kalma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları	117
Tablo 27. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Daha Önce KKE'de Kalma Sayısına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları	117
Tablo 28. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının KKE'de Kalma Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	118
Tablo 29. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Yaşına Göre T Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	119
Tablo 30. GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	120

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ETÖ	Ebeveyn Tutum Ölçeği
GÖYÖ	Genel Öz Yeterlik Ölçeği
KKE	Kadın Konukevi
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
KSGM	Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Müdürlüğü
KAHY	Kadın Konukevleri Açılması Hakkında Yönetmelik
SHCEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esrigeme Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Aile, toplumun en temel birimi olarak kabul görmektedir. Aynı zamanda aile içerisindeki üyeler, birbirlerine sosyal destek sağlamaktadır. Aile bireyleri birbirinden etkilenmekte ve birbirini etkilemektedir. Bu sistemde yaşanan sorunlar anne ve çocuklara olumsuz etkiler yaratmaktadır (Albanese, Russo ve Geller, 2019; Sallan Gül ve Alican, 2012). Aile sistemi, huzur, sevgi ve güven ortamı olarak tanımlanıyor olsa da, bazı zamanlar çatışma ve şiddet merkezi haline gelebilmektedir. Dünya çapında ve Türkiye’de yürütülmüş olan birçok çalışmada, aile içi şiddete maruz kalanın kadınlar olduğu görülmüştür. aile içi şiddette, çocuklar sıklıkla bu duruma tanık olmaktadır. Bu durumda alınan psikolojik hasar, kadın ve çocuklarda hayat boyu kalıcı bir durum olabilmektedir (Alican ve Sallan Gül, 2012; Cano-Lozano, León ve Contreras, 2021).

Aile içinde yaşanan şiddet ve daha birçok farklı nedenden ötürü kadın ve beraberindeki çocuklar, hayatlarının bir döneminde kadın konuk evlerinde kalmaktadırlar. Kadın konukevlerine başta farklı şiddet türüne ve istismar maruz kalan olmak üzere daha farklı

birçok konuda mağdur kadınlar sığınmaktadır. Bu kadınlar; duygusal, fiziksel, cinsel, sözlü ve ekonomik istismara, şiddete maruz kalan kadınlardır. Kadınların, sığınma evlerinde kaldıkları dönem boyunca şiddetten korunması, ekonomik ve psiko-sosyal sorunlarının çözüme kavuşması, ekonomik ve psikolojik olarak güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca kadınların konuk evlerinde kaldıkları dönem boyunca, varsa çocukları ile birlikte temel ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmaktadır (Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planı, 2016-2020; Turğut, 2018,). Kadın konukevleri, yalnızca kadınların değil; beraberindeki çocukların da sığınabilecekleri bir kurum görevindedir. Kadın konukevi bünyesinde barınan çocukların birçoğu, annelerinin yaşadığı, olumsuz hayat deneyimlerini edinmiş ve bu sebeple okullarından, evlerinden, bulundukları sosyal çevreden ayrılmak zorunda kalmıştır. Şahit olunan -genellikle ise maruz kalınan- bu zor durum, çocukların okul başarısından sosyal çevreleriyle ve yaşlılarıyla kurdukları ilişkilere kadar birçok durumu etkilemektedir (Afşar, 2019).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2009) araştırma sonuçlarında, annenin şiddete maruz kalmasına bağlı olarak çocuklarında bazı davranış bozuklukları gözlemlenmiştir. Bu davranış bozuklukları incelendiğinde, annenin şiddete maruz kalmadığı ailede; çocuklarda sıklıkla kâbus görme %20, içine kapanık/çekingen olma %43, anneye/diğer çocuklara karşı saldırgan olma %20, yatağını ıslatma %18, hırçınlaşma ve ağlama %36 olarak belirlenmiştir. Annenin şiddet yaşadığı bir aile durumunda ise çocuklarda; sıklıkla kâbus görme %33, çekingen/içine kapanık olma %56, yatağını ıslatma %28, anneye ya da diğer çocuklara karşı saldırgan haller %38, hırçınlaşma ve ağlama %59'dur. Bu oranlar dikkate alındığında, çocukların sağlıklı bir gelişme göstermeleri için, şiddet mağduru anneler ve çocuklarına yönelik çalışmaların üzerinde durulması gereken önemli bir konudur (KSGM, 2009).

Temel beceri ve bilgilerin kazanıldığı, gelişimin temel taşlarının olduğu erken çocukluk dönemi, diğer dönemler ile kıyaslandığında, gelişim alanlarının en çok etkilendiği ve birbirini en fazla etkilediği kritik dönemler diye bilinmektedir (Berk, 2013; Gander ve Gardiner, 2004). Genç nesillerin çağdaş ölçülerle büyümeleri, bir toplumun geleceğini belirleyecek bir unsur olarak son derece önemlidir. Bu anlayışla işe koyulan toplumlar

öncelikle 0-3 yaş aralığında aile yanında ve daha sonrasında okul öncesi dönemden işe başlamaktadır. Bu bağlamda 2-6 yaş dönemi önem taşımaktadır. Bu yaş grubu için eğitim ve okulun yanında anne- baba tutumları da önemli bir faktör olarak görülmektedir. Dolayısıyla, bireyin içerisinde bulunduğu sosyo kültürel çevre özelliklerinin bireyin gelişimi üzerinde etkili olduğu, özellikle de çocukluk döneminde bu özelliklerin daha kritik öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Ekosistem yaklaşımı olarak tanımlanan bu özellikler, bireye en yakın sistem olan mikrosistem, en az iki mikrosistemin bir araya gelerek oluşturduğu mezosistem, bireyi doğrudan etkilemeyen ancak dolaylı olarak gelişimi etkileyebilen ekzosistem, toplumsal ve kültürel bağları ifade eden makrosistem şeklinde ifade edilebilir (Bronfenbrenner ve Morris, 1998). Bu yıllarda gelişime bağlı olarak gözlemlenen özelliklerin, kötü alışkanlık ve davranışlara dönüşmemesi ve ileriki dönemlerde sağlıklı bir ruh halinde yaşamını sürdürebilmesi için anne ve babaların yeterliliği, rolü, deneyimleri ile çocuk yetiştirme tutumları büyük önem arz etmektedir (Söğüt ve Çekiç, 2020).

Birçok araştırmada incelenen değişkenlerden önde gelen anne baba tutumu, ebeveynin çocuk yetiştirmede kullandıkları stratejiler, ebeveynliğe yönelik yeterlik algıları, kültürel faktörleri, anne-babanın kendi ailesinden edinmiş olduğu alışkanlık örüntüleri ile şekillenen psiko-toplumsal bir yapı halinde tanımlanmaktadır (Santrock, 2012). Başta annenin olmak üzere ebeveynler, doğum öncesinden itibaren çocuğu etkilemeye başlamaktadır. Çocuğun yetiştirilmesinde, ebeveynin kendi kapasitesi ve bununla ilgili inançları, yargıları, kurulan diyaloglar, ebeveynler tarafından çocuğa gösterilen tutum, anne- babanın çocuktan beklenti düzeyleri; çocuğun yaşamı boyunca kuracağı güvenli bağ, toplum ilişkilerinde büyük bir rol oynamaktadır (Yavuzer, 2018). Ebeveyn tutumları annelerin öz yeterliliklerinden etkilenir ve çocukları da birçok açıdan etkiler. Bu nedenle, çocuk yetiştirmede, anne, baba öz yeterliliği önemli bir noktadır. Öz yeterlik, kişinin bir davranışı başarıyla gerçekleştirebileceği beklentisi olarak tanımlanır. Bandura'ya göre (1997) öz yeterliliği yüksek ve düşük kişileri birbirinden ayıran önemli özellikler; özgüveni yüksek olan kişilerin başarısız oldukları durumlarda hızlı bir şekilde başarısızlıklarını unutarak eylemlerine yılmadan ısrarla devam etmeleridir. Çocukların anne ve babalarından gördükleri tutumların

sağlıklı olması için, ebeveynlerin de en önce iyi olma haliyle kendi aralarında dengeli, huzurlu, karşılıklı sevgi ve saygılı olunması fazlasıyla önem taşımaktadır. Anne ve baba arasında davranışların şekillendiği dönemde, çocukları ile kuracakları iletişim bu dönemde çok önem taşımaktadır (Yavuzer, 2017). Sosyal duygusal gelişim göstergelerinin olumlu olarak ilerlemesi, erken çocukluk çağında özellikle annenin, çocuk büyürken kullanmış olduğu tutum ve davranışları etkilemektedir (Kılıç, 2017). Özellikle ailede sözlü/duygusal şiddete maruz kalan annelerin, otoriter ve tutarsız davranabildiği, çocuk üstünde otorite kurmak ve kontrol sağlamak için bağırma, çocuğa tehditler uygulama gibi çocuğun kişisel gelişimini olumsuz şekilde etkileyecek hareketlere yönelebildiği görülmektedir (Conger vd., 1993; Jenkins ve Smith, 1991; Sugarman ve Hotaling, 1989).

Kadınlar, başta şiddet olmak üzere birçok sebeple yardım çağrısında bulunmaktadırlar. Türkiye’de, yardım çağrısı gönderen kadın ve çocuklara ulaşabilmek ve onlara destek olmak adına kadın konukevleri uygun aracı kuruluşlar olabilmektedir. Çünkü anne-çocuk arasındaki ilişki, çocukların sağlıklı birer birey olarak büyümelerinde oldukça önemlidir. Yapılan bir araştırmaya göre, kadın konukevlerine sığınan kadınlara uygulanan “demokratik ebeveynlik” eğitimi sonrasında, programa katılan anneler, katılmayan annelere kıyasla çocuk yetiştirme açısından daha sakin bir yapıda oldukları gözlemlenmiştir. (McDonald, Jouriles, ve Skopp, 2006). Annelerin kendilerini sağlıksız hissetmesi ve hayata karşı güçsüz olması beraberindeki çocukları da olumsuz etkileyeceği gibi daha geniş bir çerçeveden bakıldığında; topluma da olumsuz sonuçları yansıyacaktır. Bu nedenle annelere hizmet aldıkları süre içerisinde ebeveynliklerini ve kendilerini geliştirici ve güçlendirici fırsatlar vererek; öncelikle kendi yeterliliğinin farkına varmayı, sonrasında hem çocuklarına daha sağlıklı yaklaşmayı, güçlü tutumlar sergilemesini sağlamayı, hem de daha sağlıklı bir toplum için önemli kazanımlar elde edileceği düşünülmektedir.

Bu bilgilerden yola çıkılarak; dezavantajlı bir grup olan kadın konukevlerinden hizmet alan annelerin öz yeterliliği ile çocuklarına karşı sergiledikleri tutumları arasında bir ilişki olabileceği, bu çalışmanın çıkış noktasını niteliğindedir. Buradan hareketle 2-6 yaş arası çocuğa sahip kadın konukevlerinden hizmet alan annelerle yürütülecek olan bu çalışmanın

problemini, annelerin genel öz yeterlilikleri ile tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, kadın konukevlerinde hizmet alan 2-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin öz yeterlilikleri ile anne tutumları arasındaki ilişki ve bunları etkileyebilen anneye ve çocuğa ilişkin bazı değişkenleri açıklamaktır.

Çalışmanın temel amacı yönünde aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. 2- 6 yaş aralığında çocuğa sahip annelerin genel öz yeterlilikleri ile
  - a. Demokratik tutum
  - b. Otoriter tutum
  - c. Aşırı koruyucu tutum
  - d. İzin verici ebeveyn tutumlarının alt boyutları arasında ilişki var mıdır?
2. Annelerin ebeveyn tutumları,
  - a. Annenin yaşı
  - b. Medeni hali
  - c. Öğrenim durumu
  - d. Aile yapısı
  - e. Yaşadığı yer
  - f. Çocuk sayısı
  - g. Kadın konukevine geliş nedeni
  - h. Daha önce kadın konukevinden hizmet alma durumu
  - i. Daha önce kadın konukevinde kalma sayısı
  - j. Kadın konukevinde hizmet alma süresi
  - k. Çocuk yaşı
  - l. Çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?

- 2 Annelerin genel öz yeterliliği,
  - a. Annenin yaşı
  - b. Medeni hali
  - c. Öğrenim durumu
  - d. Aile yapısı
  - e. Yaşadığı yer
  - f. Çocuk sayısı
  - g. Kadın konukevine geliş nedeni
  - h. Daha önce kadın konukevinden hizmet alma durumu
  - i. Daha önce kadın konukevinde kalma sayısı
  - j. Kadın konukevinde hizmet alma süresi
  - k. Çocuk yaşı
  - l. Çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Bireylerin sorun yaşamasındaki en önemli sebeplerden bir tanesi temel ihtiyaçların gerektiği kadar karşılanamamasıdır. Bu durum aile sisteminde ele alınırsa, her aile üyesinin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve karşılanma seviyesi, diğer aile üyelerini etkileyecektir. Örnek olarak güç, ilgi ve sevgi gereksinimlerini yeteri kadar karşılayan aile üyeleri, bu ihtiyaçlar doğrultusunda çıkan sorunların belirtilerini ve bu sorunları yaşamaz. Temel ihtiyaçların karşılanması ile aile üyesi üzerindeki görülen en güçlü etki, yaşanan doyumunu arttırması ve gerilimin azalmasıdır. Kişinin iyi olma hali yani iyi hissetmesiyle birey olarak kendini gerçekleştirme seviyesini yükseltmesi olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla aile üyesine yönelik var olan bu pozitif halin, aile içinde bulunan diğer üyelerle yaşanan ilişkileri de olumlu etkilemesi beklenir (Buluş ve Öztürk-Samur, 2017).

Çocuğun hayata başladığı ilk yıllarda, ebeveynler çocuk üzerinde diğer kişilerden çok daha büyük etkilere sahiptirler. Erken çocukluk döneminde ise çocukların yakın çevresi içerisinde

en fazla etkileşimde bulunduğu kişiler anne-baba olmakla birlikte çocukların rol model aldığı davranışlarda ebeveynlerin büyük etkisi bulunmaktadır (Bronfenbrenner ve Morris, 1998). Ebeveynlerin çocuklarından beklentileri ve çocuklarının çeşitli davranışlarına tepkileri, daha çocuk doğmadan, kendi yetiştirilme biçimlerinin ve toplumun özellikleri içinde şekillenmeye başlar. Çevresel ve çocukla ilgili özelliklere ek olarak, ebeveynlerin ebeveyn olmayı yeterli hissediyor olup olmamaları da ebeveynlik tutumları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Ebeveynlerin, çocukları ile karşılaşabilecekleri çeşitli sorunlarla nasıl başa çıkacaklarına, zorlu deneyimlere ne kadar dayanabileceklerine ve ne kadar çaba göstereceklerine karar vermedeki tutumları, bu durumlara nasıl tepki verecekleri konusunda belirleyici bir rol oynamaktadır (Alabay,2017; Bandura, 1977; Kıvanç, 2020). Rocissano ve Gross'a (1988) göre, bir ailedeki öz-yeterlilik inancı, ebeveynlik hayatı süresince oluşabilecek çeşitli görev ve durumları etkin bir şekilde yönetme becerisine olan inancıdır. (Gross'tan aktaran Uyanık-Balat ve Yılmaz; 2014).

Kadın konukevlerinden hizmet almış ve almakta olan kadınların yaşadıkları sorunların varlığı, devamı ve büyüklüğü tüm aile bireylerini olumsuz etkileyebilmektedir. Aile içinde sorunlar aktif yaşanırken, süreçlerden en çok etkilenenler arasında, henüz hayatı yeni keşfetmeye başlamış olan çocuklar yer almaktadır (Ceran ve Ceylan, 2021). Bu olumsuz etkileşim döngüsünde ailenin en önemli unsuru olan çocukların, sağlıklı bir birey olarak yetişebilmesi için öncelikle onları yetiştiren ebeveynlerin ruhsal, bedensel ve sosyal açıdan sağlıklı bireyler olması önemlidir. Ebeveynlerin anne ve babalığa karşı tutumları; ebeveynlik yetenekleri, ilgi alanları ve memnuniyetleri hakkındaki algılarıdır (Mash ve Johnston, 1989). Ebeveyn-çocuk iletişimi, çocuğun davranışlarının biçimlendiği ve kişilik oluşumunun başladığı yaşamın ilk birkaç yılında çok önemlidir (Berk, 2013). Çocuğun aile içindeki anne-baba- çocuk, çocuk- kardeş ve çocuk -akran etkileşimlerinden gerektiği gibi yararlanabilmesi, anne- babaların kendi içlerinde dengeli, kendi ile barışık olmaları ile çocuklarına karşı yönelttikleri sağlıklı bir tutuma bağlıdır (Büyükbodur ve Çakıcı, 2020; Çağlayan,2018).

Aile içerisinde gerçekleşen olaylar hane içinin mutlu, huzurlu bir halde olması, aile içerisinde büyüyen çocukları etkilemekte, bu olaylar hem de dolaylı bir biçimde toplumu etkilemektedir. Aile içinde annenin maruz kaldığı şiddet gibi olumsuz yaşam deneyimleri önemli bir konudur; çünkü toplumsal yapıyı da etkilemekte ve ilgilendirmektedir (Kaya ve Şahin, 2020). Yapılan bir çalışmada, şiddet gören annelerin çocuklara yönelik tutarsız davranışlar sergiledikleri ve düşmanmış gibi tavırlar gösterdikleri gözlemlenmiş, bu durum da çocukların gelişimini fazlasıyla olumsuz etkilemiştir (Swick, 2009). Bu nedenle, annelerin hem kendi psikolojik durumu hem de çocuklarına sağlıklı yaklaşabilmesi için disiplinler arası kapsamlı psiko-sosyal destek sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra çocukların gelişimleri takip edilirken eş zamanlı annelere de çocuk yetiştirme ile ilgili çocuklarına karşı tutum ve davranışları konusunda bilgilendirme, bilinçlendirme ve yönlendirme çalışmalarına yer verilmesi önemlidir. Özellikle anne-baba tutumunun çocuğun gelişimi üzerinde öneminin özellikle ileriki yaşlarda çok daha büyük etkileri olduğu bilinmektedir. Alan yazın taraması neticesinde, bu çalışmanın çıkış noktası, çocuk yetiştirme sürecinde etkili olduğu düşünülen annelerin genel öz yeterlikleri ile anne tutumları arasındaki ilişkisinin anlaşılmasına çalışılmasıdır.

Türkiye’de genellikle “aile içi şiddet” ve “kadına yönelik şiddet” başlıklarında Kadın konukevlerinde hizmet almış ya da almakta olan kadınlara yönelik son yıllarda psikolojik temelli araştırmalara yer verilmiştir. İlgili yurt içi araştırmaları içeren alan yazın incelendiğinde, kadına yönelik şiddet ile aile işlevleri algıları, yaşam planlamaları, psikolojik dayanıklılık ile umut/umutsuzluk düzeyleri, bilişsel çarpıtma, stresle başa çıkma, depresyon, kaygı düzeyleri, problem davranışlarıyla olan ilişkileri konularında çalışmalar bulunmaktadır (Bilge, Arslan ve Doğan, 2001; Bişgin, 2019; Çağlayan, 2018; Çiltaş, 2019; Erzeybek, 2019; Mutlu, 2019; Öner Suata, 2018; Salman, 2015; Şen, 2019; Şimşek, 2018; Yılmaz ve Karakuş, 2019; Yıldırım, 1996). Ancak kadın konukevlerinde 2-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik tutumlarıyla ilgili çalışmaların kısıtlılıkları dikkat çekmektedir (Afşar, 2019; Çelebi, 2018; Görgün-Baran vd., 2015; Gülkanat, 2019; Kandemir-Civelek, 2019; Kılınç ve Saltık, 2020; Memişoğlu, Ertekin ve Taşfiliz, 2015;

Turğut, 2018; Yeniocak,2011). Bu durumda, yurt içi çalışmalar incelendiğinde, ebeveyn tutumları ile öz yeterliliğin ilişkisine yönelik çalışmalar olmasına rağmen (Arslan, 2019; Kıvanç; 2020; Kurt ve Aslan, 2020; Demirdöven, 2021; Uyanık-Balat ve Yılmaz; 2014; Yılmaz, 2018), kadın konukevinde hizmet alan annelerin hem öz yeterliği hem de çocuklarına karşı tutumlarını ele alan çalışmalara ulaşılamamıştır.

Buradan hareketle bu araştırma, kadın konukevlerinden hizmet alan 2-6 yaş arası çocuklara sahip annelerin genel öz yeterlik ve anne tutumlarına ilişkin bilgi vermesi açısından önem arz etmektedir. Yapılacak durum tespiti ile sahip olunacak tüm istatistiksel bilgiler doğrultusunda, konukevlerinde kalan anne ve çocuklara yönelik programların hazırlanmasında geliştirilecek politika ve uygulamalar için yardımcı kaynak olabilir ve alan yazında daha sonraki araştırmalara katkı sağlayabilir. Aynı zamanda dezavantajlı annelerin bilinçli çocuk yetiştirme konusunda bilgilendirilmesinin aile ve toplum için önemli olduğu söylenebilir.

“Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğünün Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)” ve “Kadının Güçlenmesi Eylem Planlarında (2018-2023)” sağlık, eğitim, ekonomi, medya ve karar alma olarak oluşturulan beş hedeften ikisinde kadınların yanı sıra çocukları da kapsayıcı hedeflere yer verildiği görülmektedir. Kadın konukevinde kalan 2-6 yaş arası çocuklara sahip annelere yönelik yapılacak bu araştırmanın, Bakanlığın Kadın Statüsü Genel Müdürlüğünün Eylem Planında belirlediği hedeflerle paralel olduğu ve katkıda bulunabileceği tahmin edilmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırma grubunun evreni temsil ettiği,
2. Ebeveyn tutum ölçeği ile ölçülmek istenen “Otoriter, demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici anne- baba tutumlarının” ölçüldüğü,

3. Genel Öz Yeterlik ölçeği ile annelerin “Yılmama, başlama ve sürdürme çabası- ısrar becerilerinin” ölçüldüğü,
4. Araştırmaya katılan annelerin ölçme araçlarındaki maddeleri içtenlikte ve doğru yanıtladıkları varsayılmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma beş kadın konukevinde hizmet gören ve 2-6 yaş arası çocuğu olan anneler ile sınırlıdır.
2. Araştırma, annelerin 18 yaş ve üzeri olması, en az ilkokul mezunu olması, engelli çocuğunun bulunmaması ve psikiyatrik tanı ve tedavisinin bulunmaması ile sınırlıdır.
3. Araştırma, anneler için kullanılacak “Genel Öz Yeterlik Ölçeği” ve “Ebeveyn Tutum Ölçeği”nin ölçtüğü kriterlerle sınırlıdır.
4. Araştırma verileri Şubat- Haziran 2021 yılında olmak üzere beş ay ile sınırlı olarak toplanmıştır.

Tanımlar

Ebeveyn Tutumları: Çocuklarındaki beklenti ve inançları gerçekleştirmeyi hedefleyen anne-baba tarafından çocuklarını etkilerken uyguladıkları tutum ve davranışlardır (Santrock, 2012).

Genel Öz-yeterlik (General Self-Efficacy): Bireyin, bir hedefini veya amacını yerine getirip getirememesi konusunda karşılaştığı farklı durumlarla başa çıkma kapasite ve yeteneğine yönelik kendini algılayışı ile ilişkili kendisine olan inancıdır (Bandura, 1997).

Kadın Konukevi: Çeşitli şekillerde istismara veya şiddete maruz kalan kadınların, şiddetten korunması, var olan psiko-sosyal ve diğer sıkıntılarının çözüme ulaştırılması, kuvvetlendirilmesi ve bu süreçte şiddetten mağdur olanların, varsa çocuklarının da, ihtiyaçlarını gidermek için belirli bir dönem hizmet alabilecekleri; kadın sığınağı, konukevi,

sığınma evi ve benzeri isimlerle kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşudur (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kadın Konukevleri

Dünya literatüründe genellikle “shelter, women shelter, refuge” olarak tanımlanan şiddete ve toplumsal ayrımcılığa maruz olan kadın ve beraberindeki çocuklara birçok yardım hizmetleri veren kurumların geçmişleri neredeyse yüzyıllar önceye uzanmaktadır. Gereksinimden kaynaklı her ülkede farklı şekilde uygulanmakta ve kadın sığınmaevi/konukevi evi/barınak/sığınak/ misafirhane şeklinde adlandırılmaktadır.

Kadınların ve beraberindeki çocuklarının da yaşantısını olumsuz etkileyen birçok durum, özel ve kişisel sorunlar olmaktan çıkarak toplumsal alanda ve uluslararası düzeyde öneme sahip olup sorunlara çözümler aramakla sonuçlanmıştır. Toplumsal yaşam biçiminin gelişimiyle başta şiddete olmak üzere toplumsal cinsiyet baskısına maruz kalan kadınlar ve beraberinde çocuklarının yaşadığı sorunlara kalıcı çözümler üretmeye başlanmıştır. Kalacak yeri olmayan kadınlara barınak sağlamak, en başta gelen çözüm yollarından birisi olmuştur (Garalova, 2019; Mor Çatı, 2007; Şahinoğlu, 2000).

Kadın sığınma evleri, “Çeşitli istismarlara (cinsel, ekonomik, sözlü, fiziksel vb.) maruz kalan kadınların, şiddet durumundan korunması, ekonomik ve psiko-sosyal sorunların çözüme kavuşması, güçlendirilmesi ve kadınların, çocukları ile beraber, tüm gereksinimlerinin de karşılanmak şartıyla geçici olarak konaklayabilecekleri ve kadın

konukevi, sığınma evi, kadın evi, şefkat evi ve bunlara benzer adlarla açılan ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (KAHY, 2013).

Erim ve Yücens (2016) kadın konukevlerini, “Toplumsal cinsiyet baskılarına farklı şekillerde maruz kalan, baskılarla mücadele ederken kendileri ve çocukları için gerekli maddi ve manevi desteği sağlayamayan kadınların geçici bir süreliğine barındıkları yerdir” şeklinde ifade etmektedir (Erim ve Yücens, 2016).

Şiddete ve daha birçok farklı zorluğa maruz kalan kadınlar genellikle ekonomik açıdan bağımsız olamadıkları için kendi imkanlarına dayanarak olumsuzluklara maruz kaldığı ortamından uzaklaşmaları mümkün olmamaktadır. Kadının aile yakını, akraba veya bir arkadaşına sığınması ise geçici bir çözüm olarak değerlendirilebilmektedir. Ayrıca bir kadının evini terk etmesi toplum tarafından hoş karşılanmamaktadır. Bütün bu nedenler kadının bir kurum veya devlet tarafından korunmasını gerekli kılmaktadır(Sallan Gül, 2011; Şahinoğlu,2000).

Kadınların ve beraberinde varsa çocuklarının da birçok sebeple barındığı kuruluşlar, kadın konukevleri (sığınma evleri, misafirhane) olarak hizmet vermektedir. Kadın konukevleri, toplumsal cinsiyet baskılarına farklı şekillerde maruz kalan, kendileri ve çocukları için gerekli maddi ve manevi desteği sağlayamayan kadınların, güvenli bir alternatif yaşam yerleri amacıyla bulunmakta (Öztürk, 2010; Şahinoğlu, 2000) ve kadınlara dayanışma imkânı sağlamaktadır. Bu kurumlarda kadınlar, kendi yaşamlarına ilişkin sadece kendilerinin söz sahibi olduğu yeni bir yaşama başlamak, kaybettiği özgüvenlerini tekrar kazanmalarına ortam sağlanarak özgürlüğüne kavuşma şansına sahip olmaktadır (Mor Çatı, 2007).

Geçmişten Bugüne Kadın Konukevleri

Literatüre bakıldığında, kadınların şiddet olgusu olmak üzere birçok konudaki mağduriyeti, olumsuz koşullara maruz bırakılmasından dolayı sığınacak bir yer aramaları, insanlık tarihi

kadar eski olup kadın konukevleri (sığınma evleri, sığınak evleri) ihtiyacının milattan önce(MÖ)'ki tarihlere kadar uzandığı görülmektedir (Gezen ve Oral, 2003).

Yapılan araştırmalarda bazı kaynaklara göre, ilk kadın konukevlerinin 16. Yüzyılda İtalya Bolonya'daki "La Casa del Soccorso di San Paolo" adlı evlerden biri olduğu bilinmektedir. Bu evlerde, erkeklerin zarar verdiği, sokağa atılan ve toplum tarafından "mutsuz" olarak etiketlenen kadınların barındırıldığı söylenmektedir (Erbaydar- Paksoy- ve Türkmen, 2018). Eski Roma yapıtlarında ise bir kadının kocasının haberi olmadan festivallere, etkinliklere gitmesi ya da eşine ihanet etmesi durumunda; eşi tarafından cezalandırılma, boşanma ya da öldürülebileceğine dair eşine hak tanındığı belirtilmiştir (Dişsiz ve Hotum Şahin, 2008).

Dünya'da 1960'ların öncesinde şiddete maruz kalan kadınların, afetzede, alkolik evsiz barınakları, ordu kurtarma evleri ve kilise evleri gibi sığınaklarda hep birlikte geçici süre ile kaldıkları gözlemlenmektedir. Durum böyleyken özellikle Batı'daki kadın hareketlerinin etkisiyle kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılığın özelinden çıkıp toplumsal bir problem niteliğinde algılanmaya başlaması ve çözüm bulma arayışlarına başlandığı görülmektedir (Açıkel 2009; Öztürk, 2010). Buradan hareketle günümüzdeki şekliyle dünyada ilk kurulan kadın sığınma evinin 1968 senesinde Norveç'te hizmete açılmış olduğu bilinmektedir. Sonrasında 1971- 1972 yılları arasında "Erin Pizzey" isimli kişinin İngiltere'de açtığı kadın evi bu süreci devam ettirmiştir. Pizzey, 1974'te "Sessiz Bağır Yoksa Komşular Duyar" adlı kitabını yazdığı sıralarda 36 kişilik bir ev içerisinde toplam 110 kişinin sığındığı gerçeğinin vahametini ortaya koymuştur (Öztürk, 2010).

Kadın konukevlerinin varlığı göç gibi ciddi kültürel değişimlere sebep olan ülkelerde, sosyo ekonomik değişimlerin yaşanmakta olduğu ülkelerde ve özellikle gelişmiş ülkelerde en gerekli kurumlardan biri olarak bilinmektedir (Öztürk, 2010). Gelişmiş bir Avrupa ülkesi olan İngiltere'de, 1971 yılında şiddete maruz kalan kadınların yardım çağrısı üzerine kamusal alanda Chicwick Kadın Merkezi (yardım sığınağı) açılmıştır. Yapılan çalışmalar İskoçya'da da yankı uyandırmış ve öncelikle altı kadın tarafından 1972 yılında 'Edinburg Kadınların Kurtuluşu Atölyeleri; ardından İngiltere (Chicwick'te) ile ortak çalışmalar

yapılarak kadınların cesaretlenerek başlattıkları çalışmalar sonucunda sığınma evi açılmıştır (Açıkel, 2009). Daha sonra kadınları erkek şiddetinden kurtarmak için gönüllü gruplar oluşmuş olup toplam 35 adet kadın topluluğunun birleşmesi ile 1975 yılında Ulusal Kadınlara Yardım Federasyonu (Woman's Aid) kurulmuştur. Bu federasyonun en önemli özelliklerinden biri; şiddete uğrayan kadın ve çocuklara öncelikli olarak geçici bir sığınma yeri sağlamaktır (Yıldırım, 1998). 1974 yılında Amerika'da ve Almanya'nın Berlin şehrinde ilk sığınak, Londra'da 1975 yılında Tecavüz Bunalım Merkezi, 1976 yılında Fransa'nın Paris kentinde Flora Tristan Sığınağı, 1979'da İsveç'te, 1978'te ise Avusturya'da hizmete açılmıştır. İsviçre'nin Zürih ilinde 'Kötü Muamele Gören Kadınları Koruma Derneği' kurulmuş, 1979 yılında ise sığınak açılmıştır (Ekal, 2012; Ustabas 2014; Yıldırım, 1998).

1985'li yıllara başlandığında; Kadın Bakanlığı tarafından Kanada'da finanse edilen, sadece cinsel şiddete maruz kalan kadınların kalabileceği sığınma evlerinin sayısı 9'a ulaşırken; toplam sayı 48'e kadar ulaşmıştır. 1986'larda kadına yönelik şiddetin en çok şekilde gerçekleştiği ve kaydedildiği ülkelerden olan ABD'de birbirinden farklı şekillerdeki kadın sığınaklarının sayısı 700'e ulaşmıştır. 1994'lerde ise Almanya'da, bağımsız 10 kadın sığınma evi, kilise tarafından yönetimi sağlanan 130 kadın sığınma evi, belediye gibi resmi ve yarı resmi kuruluşlara bağlı olan 260 kadın konukevi olduğu bilinmektedir (Öztürk, 2010). Kadınların uğradıkları mağduriyetlere göre Dünya'da hizmet veren kadın sığınma evlerinin sayısına bakıldığında, uluslararası düzeyde yasalarla açıklanması gereken bir sorun olduğu söylenebilir.

1990'larda Berlin duvarının yıkılmasıyla toplumsal ve siyasal alandaki hareketlilik, kadına yönelik yapılan cinsiyetçi yaklaşımlara eleştiriyle bakılmasını sağlamıştır. Çek Cumhuriyeti'nde şiddete maruz kalan kadınlara yardım etmek için 'White Circle of Safety' adlı bir merkez açılmış, Rusya'da St. Petersburg'da (eski Leningrad'da) kadın erkek seksüel problemlerine çözüm bulmak için açılan telefon hattı daha sonraki süreçte şiddete uğrayan kadınlara yardım etmek için danışmanlık hizmeti veren kriz telefon hattı olarak işlev görmeye başlamıştır (Yıldırım, 1998).

Logar ve Çitak (2005), Viyana’da şiddete müdahale merkezinin, şiddet gören anneye yönelik danışma hizmeti sunarken, aynı zamanda şiddet gören kadının çocuğuna da danışma hizmeti verilebilmesinin lazım olduğunu; fakat bu hizmetin maalesef ki Viyana Şiddete Karşı Müdahale Merkezinde ’ki çalışan eksikliğinden nadiren gerçekleştirilebildiğinden bahsedilmektedir. Azerbaycan’da ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde, aile içi şiddet mağduru kadınlara sosyal hizmetler sağlayan on sivil toplum kuruluşundan biri başkent Bakü’de, diğeri ise Gence’de olmak üzere sadece iki tanesinde barınak bulunmaktadır. Şiddet ile ilgili kadınlara barınak sağlayan kuruluşun çocuklara da barınak sağlamak için açıldığı; ancak belirli koşullar altında kadınları çocuklarla birlikte barındırdığı bilinmektedir (Garalova, 2019).

Geçmişte kadın konukevleri ya da barınak şeklinde çalışan kurumlar, sivil toplum kurumları ya da şiddet görmüş kadınlar tarafından yönetilmiştir. Bu kuruluşların finans kaynağı ise devlet ya da kamu tarafından sağlanmıştır. (Ekal, 2012; Ustabaş 2014). Kadın sığınma evlerinin kim tarafından ve nasıl yönetileceği ve ihtisaslaşması gibi hususlarda; 1980-1990 seneleri sürecinde tartışmalara başlanmış ve 2000’li yıllarında bu evlerin sayı olarak artırılmasına vatandaşların da dahil olduğu bilinmektedir. Bu mücadeleler sonunda ise fiziki engele sahip, psikolojik sorunları fazla olan ya da küçük yaşlarda çocuğa sahip kadınlara hitaben birbirinden farklı kadın sığınma evleri hizmet vermeye başlamıştır (Ustabaş 2014). Dünyada halen çalışmakta olan kadın konukevlerinden en önemli ve ilk sırada gelenler; İsviçre’de Zürih kadın sığınma evi, ABD’de St. Paul Minnesota kadın sığınma evi ve Avusturya’da yalnızca istismara maruz kalmış olan kadınlara yönelik hizmet vermekte olan kadın sığınma evidir (Öztürk, 2010).

Türkiye’de kadınlara yönelik ayrımcılık sorunlarının gündemde tepki yaratması Dünya çapındaki gelişmelerle doğru orantılı olarak 1980’lerin ortalarına gündeme gelmiştir. Ülkemizde kadınlara yönelik şiddet ile mücadele çalışmaları, günümüzde konuyla alakalı olan tüm tarafların da destek ve iş birliğini sağlamasıyla devletin sorumluluğuna alınmıştır (KYŞMUEP, 2016- 2020). 1990’larda feminist kadın kuruluşlarının ve topluluklarının öncülüğünü yaptığı, şiddetle mücadele kapsamında, kadın konukevi niteliğinde hizmete

açılan sivil toplum kuruluşları olarak oluşturulmuştur (Altınay ve Arat 2007; Yıldırım, 1998).

Sığınma evlerinin ortaya çıkış nedeni sığınak kurultaylarının sonuç bildirgelerindeki; eşlerinden şiddet gören kadınların toplumda yalnız olmadığına, erkek egemenliğinin her an şiddete dönüşmesine ve kadınların direnmesine yardımcı olunmasına, bu sorunların birinin değil herkesin sorunu olarak ortaya çıkarılmasına dair açıklamalardır (Ekal, 2012).

Türkiye’de 1990 yılında ilk kez bağımsız olarak hayata geçen kadın danışmanlık merkezi olarak Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, İstanbul’da hizmete başlamış, sığınmaya yönelik bölüm ise 1993 senesinde kadınları kabul etmeye başlamıştır. Bu vakıf tarafından kadınlara hem özel hem de kamusal alanlarda maruz kaldıkları bütün şiddet türlerine yönelik, kadının kendisini toplayarak hayatını yeniden kurabilmesi için güvenli bir hayat sunulmaktadır. Bu kadınlara hukuksal ve psikolojik destek verilmekte, iş öğrenme ve meslek edinme sürecinde yardım edilmekte ve konaklayabilecekleri güvenli bir ortam sağlanmaktadır. Kadın sığınma evleri, kadın danışma merkezlerinin tamamlayıcısı niteliğindedir (Altınay ve Arat 2007; Ekal, 2012; Yıldırım, 1998). Türkiye’de kadına yönelik ya da aile içi şiddete karşı yapılan girişimler dikkate alındığında, gerçekleştirilen en önemli ilerlemelerden bir tanesi olarak “Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı”nın kurulması ve hizmete vermeye başlamasıdır.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı hizmet verdiği beş yılın sonunda, gerçekleşen zorluklar sebebiyle tek kurum olarak yeterli olmamıştır. Bu sebeple Beyoğlu Belediyesi ile beraber 2005’te devam edilirken, 2008 senesinde son bulmuş; aynı yıl içerisinde ise Şişli Belediyesi, kadın sığınma evi hizmetini yeniden hizmete geçirmiştir. Ankara’da ise Kadın Dayanışma Vakfı, Altındağ Belediyesi ile yapılan bir protokol ile 1991 yılında Kadın Dayanışma Merkezini kurmuştur. 1994 yılında kapatılmak zorunda olunan bu merkez, 1999 yılında yeni bir Danışma Merkezi adı altında tekrar hizmete açılmış; ancak sonrasında Yenimahalle Belediyesi’nin tahsis ettiği bina ile Dayanışma Merkezi ve Sığınma evi olarak hizmet vermeye devam etmiştir. 2004 senesine gelindiğinde ise mülteci ve sığınmacılara hizmet vermek adına dönüştürülmüştür. (Altınay ve Arat 2007; Sallan Gül 2011).

1990 senesinde SHCEK tarafından ilk kadın sığınma evleri ‘Kadın Misafirhaneleri’ adları ile hizmete açılmış AÇSHB bünyesinde ‘Kadın Konukevi’ ismiyle halen hizmete devam etmektedir. SHCEK’ a bağlı kadın konukevleri yönetmeliği 1998 yılında çıkarılmış olup daha sonra “Kadın Konukevleri Açılması Hakkında Yönetmelik” adıyla 5 Ocak 2013 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Page ve İnce, 2008; Sallan Gül 2011).

Türkiye’de şuan kadın konukevi hizmeti AÇSHB, Sivil Toplum Kuruluşları ve Belediyeler sayesinde verilmektedir. 2007 yılı bulgularına göre 19 kadın konukevine ulaşılmıştır. 2016 yılı Aralık ayı ile 2020 yılı arası verilerine göre, Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı hizmet veren 2.647 kapasiteye sahip 101 tane kadın konukevi, yerel yönetimlere bağlı çalışan 741 kapasiteye sahip 32 tane kadın konukevi, sivil toplum kuruluşlarına bağlı olarak çalışan ise 45 kapasitesi olan 4 adet kadın konukevi mevcuttur. Türkiye içinde toplam 3.433 kapasite ile 137 kadın konukevi bulunmaktadır (KYŞMUEP, 2016- 2020).

Kadın Konukevi Hizmet Modelleri

Kadın konukevlerinin yönetim şekli doğrudan devlete bağlı, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı olmak üzere birbirinden farklılık göstermektedir.

Bağımsız (Otonom) yapıdaki konukevleri: Bağımsız (özerk, otonom) kadın konukevlerinin en büyük özelliği, herhangi bir kuruma bağlı olmadan kendi politikalarını yürütmek ve kendi yönetim şeklini uygulamaktır. Bağımsız kadın kuruluşlarının kurduğu ve feminist ilkeler çerçevesinde hiyerarşik yapı içermeyen, otoriteye karşı olan, eşitlikçi ve katılımcı sığınma evleridir (Alpago, 2006; Şahinoğlu,1998). Diğer konukevleri ile arasındaki en önemli fark, hiyerarşik yapılanmalardan uzak durmalarıdır. Kadınlar kaldıkları ev ile ilgili verilen bütün kararlara katılmakta, yeni kazanmaya başladıkları güven duygusunu, sorumluluk duygusu ile birlikte geliştirebilmektedir (Şahinoğlu,1998).

Özerk olarak yönetilen bu konukevleri, kadın hareketi içerisinde, genellikle cinsiyet rollerini sorgulayan, kadınlara yönelik olan şiddetin sadece aile içi dinamiklerden

kaynaklanmadığını; bu sorunun toplumsal olduğunu savunan ve erkek egemen toplum yapısını sorgulayan konumundadır. Bu konukevlerinin yerel veya özel kamu kurum ve kuruluşlarıyla bağları bulunmamaktadır (İlkkaracan, 1996; Yıldırım, 1998).

Dışarıdan müdahale olunmaması ve iç işlerine müdahale edilmemesi şartıyla finansal destekleri için gönüllülere ya da başka kurumlara açık olmaktadır. Bağışlar ve uluslararası kuruluşların yardımıyla ayakta kalmaya çalışırlar. Bu tür sığınakların bazı örneklerinde kendi bünyelerinde iş kollarının oluşumu ile döner sermaye şeklinde finansal ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler (İlkkaracan, 1996).

Dünyada, ABD’de ve Fransa, Almanya, İngiltere gibi Avrupa’nın batı ülkelerinde birçok örneğinin olduğu bilinmektedir. Kadınların erkeklerle eşit koşullarda ve cinsiyete dayalı ayrıcalıklardan uzak bir yaşam kurabilmelerini savunan Mor Çatı Vakfı, Türkiye’de tek bağımsız sığınma evidir (Alpogo, 2006; Şahinoğlu, 1998; Yıldırım, 1998).

Yarı bağımsız (Yarı otonom) yapıdaki konukevleri: Yarı bağımsız olarak yönetilen sığınma evleri, temeli konuyla yakından ilgilenen bağımsız kadın grupları veya kuruluşlarının işlettiği gönüllü kişiler tarafından atılır. Kadınların yeme, içme, giyim, sağlık vb. ihtiyaçlarının devlet, belediyeler ya da başka özel kuruluş- şirketler tarafından maddi yardım olarak karşılandığı; ancak işleyişlerinde bağımsız olan yarı bağımsız sığınma evleridir. Bu sığınak tipleri iletişimde oldukları kurumların bağlı bir bölümü gibi çalışmaktadır (Şahinoğlu, 1998; Yıldırım, 1998).

Bu tür sığınma evlerinin kuruluşu, sunulan hizmetlerin içeriği, kapsamı ve çalışan kişilerin niteliklerinin belirlenmesi gibi konularda bağımsız kadın grubu veya kuruluşunun dışarıdan herhangi bir müdahale olmadan karar verebildiği bir yapı olması beklenmektedir (Yıldırım, 1998). İngiltere, İskandinav ülkeleri, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde bu sığınak tipi yaygındır. Türkiye’ de ise daha önceden hizmet verip zaman içinde kapatılan Bakırköy ve Şişli Belediyesine bağlı olarak çalışan sığınaklar ile Ankara Kadın Dayanışma Vakfı örnek gösterilebilir (Soydinç, 2018).

Kiliselere bağılı konukevleri: Bu sığınak türü eşi ya da başka biri tarafından şiddete uğrayan kadınlara barınma hizmeti sunup ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu sığınak tipi Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerde görülmektedir; ancak Türkiye’de bulunmamaktadır.

Belediyelere ait konukevleri: Kadın sığınma evleri Belediyeler dahilinde de kurulabilmekte ve hizmet verebilmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu gereği, “Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklara hizmet amaçlı misafir evleri açmakla yükümlüdür. Diğer belediyeler ise mali durumları ve hizmet önceliklerini göz önünde bulundurarak kadınlar ve çocuklar için misafir evleri açabilmektedirler.” (Belediye Kanunu, 2005).

Türkiye’de 1989 yılı sonrası İstanbul Bakırköy Belediyesi, şiddetin herhangi bir türüne maruz kalan, sığınacak yeri olmayan kadınların yüksek yararını gözeterek 1990 yılı Ocak ayında kadın bürosu açıp kadınlara rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunulmasını sağlamışlardır. Kadın Bürosunun açılmasından sonra ise Türkiye’de yerel yönetimlere ait ilk kadın sığınma evi olan İstanbul’da Bakırköy Belediyesi Sığınma evi 11 Eylül 1990 yılında hizmete açılmıştır. Sığınma evi 1992 yılında kapatılmış ancak hizmet verdiği süre zarfında 250 kadın ve beraberlerindeki 155 çocuğa, kadın bürosu ise 650 kadına hizmet sunmuştur (Yıldırım, 1998).

Fiziksel, cinsel, sözel taciz ve şiddete maruz kalmış, terk edilmiş kadınlara ve beraberindeki çocuklarına konaklayacak yer ve gerekli destekleri sağlamak için Türkiye’de yerel yönetimlere ait sığınma evleri ve Danışma Merkezleri açılmıştır. Bunlara; yine 1990 yılında açılan İstanbul Şişli-Sığınma evi ve İzmir –Bornova Belediyesi Kadın Danışma Merkezi ve 23 Nisan 1992 yılında Aydın ilinin Nazilli ilçesinde açılan Nazilli Belediyesi Kadın Danışma Merkezi örnek olarak gösterilebilir (Yıldırım, 1998; Öztürk, 2010). Türkiye’de 2016 -2020 yılı arası yapılan araştırmada (KSGM, 2020) yerel yönetimlere bağlı çalışan 32 adet kadın konukevi mevcuttur. Belediyelere ait sığınaklar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (AÇSHB) onayı ile açılmakta ve yine denetimi de bakanlık tarafından

yapılmakta ancak belediyelerin finansal kaynakları ise belediye bütçelerinden karşılanmaktadır.

Genel itibari ile yerel yönetimlere ait kadın sığınma evlerinde de şiddete maruz kalan ya da şiddet görme riski bulunan kadınlar ve varsa çocukları, güvenli bir ortamda barındırmakta ve gerekli bütün gereksinimlerini gidermektedir. Can güvenliği olmayan kadın ve çocukları da bünyesinde bulundurduğu için bu sığınma evleri için gizlilik temel ilkelerden birisidir ve telefon, adres bilgileri gizli tutulmaktadır (Öztürk, 2010).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı bünyesindeki konukevleri: Kadın konukevleri 2011 yılına kadar SHÇEK'e bağlı durumda hizmet vermiş ancak 2011 yılında yayınlanan 633 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile konukevleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın hizmet birimlerinden olan "Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü" (KSGM)'nin sorumluluğuna bırakılmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın adı değişerek 2018 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) olarak değiştirilmiştir.

AÇSHB'ye bağlı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Türkiye'de kadın erkek eşitliğinin gerçekleşmesi, toplumsal yaşantının bütün kesimlerinde kadınların konumlarının güçlenmesi ve kadınlara karşı her çeşit ayrımcılığın engellenmesi amaçlanarak politikalar yaratmak, strateji geliştirmek, tüm ortaklarla beraber çalışmak ve birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla kurulmuştur. KSGM' nin amacını gerçekleştirmek için bünyesinde en temel alt birimlerini;

- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi(ŞÖNİM),
- İlk Kabul Birimleri,
- Kadın Konukevleri(KKE),
- Sosyal Hizmet Merkezleri(SHM) oluşturmaktadır.

Türkiye'de şiddete maruz kalan kadınlara yönelik birçok farklı kuruluş birbirleriyle bağlantılı işlem yapılmakta olup birçok hizmet sunulmaktadır. Yukarıda adı geçen kuruluşlara ek olarak ALO183 Destek hattı ve Kadın Destek Uygulaması(KADES) da Türkiye'de kullanılmaktadır.

KSGM bünyesinde hizmet veren tüm kadın konukevlerinin açılması ve ne tür hizmet verecekleri detaylı bir şekilde 5 Ocak 2013 tarihinde resmi gazetede yayınlanıp yürürlüğe giren “Kadın Konukevleri Açılması Hakkında Yönetmelik” (2013)’te belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe göre (2013) : “Ülkemizdeki belediyelere, il özel idarelerine ve sivil toplum kuruluşlarına ait kadın konukevlerinin açılışı, işleyişi, hizmetin çeşit ve niteliğini, denetimini, kurumlar arası işbirliği ile çalışanların görev ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usullerin bu yönetmelik kapsamında belirleneceği” ifade edilmiştir.

Yönetmelikte kadın konukevlerinin çalışma esasları ve temel ilkeleri, konukevinin fiziki koşulları, başvuru ve kabullerin nasıl yapılacağı, hizmetten yararlanacak kişiler, konukevinde kalış süresi, güvenlik önlemleri, gizlilik ilkesi, konukevinde sunulacak hizmetler, harçlık ve yardım, beslenme ve giyim, tedavi yardımı, çalışanların niteliği ve konuk evinden ayrılma/ çıkarılma gibi başlıklar yer almıştır. Örneğin, can güvenliği tehlikesi olan kadınların ikamet etmesi sebebiyle gizlilik en önemli hususlardan birisi olup telefon, adres gibi bilgileri gizli tutulmakta hem personeller hem de müracaatçılar tarafından adres bilgisinin 3. Bir şahıs ile veya dışarıda paylaşılması yasal bir suç olarak yer almaktadır (KKAİHY, 2013).

Kadın Konukevlerinde Anneler ve Çocukları

Günlük yaşantıdaki aile dahilinde kadınların yaşadığı şiddet öncesi ve sonrasında geçirdikleri psikolojik, yasal ve sosyal yoksunlukların temelinde yer alan travmalar, kadınla beraber çocukların gelişimini de etkilemektedir. Hatta olumsuz durumlar anne karnında bulunan çocuğun dünyaya gelmeden etkilenmesine sebep olmaktadır. Ayrıca, şiddet gören kadınlarda düşük doğum ağırlıklı bebeğe sahip olma oranı %16 görülmektedir (KSGM, 2016-2020). Şiddetin çocuklara ulaşmasında oldukça riskli olan etkenler Dünya Sağlık Örgütü (2006) tarafından:

- Ebeveynlerin yaşlarının küçük olması (erken yaşta evlilik)
- Ayrı yaşamaları ya da aralarındaki ilişkinin kötü olması,

- Geçmişlerinde şiddete maruz kalmış olmaları,
- İstenmeyen gebelik sonucunda çocuk sahibi olmaları,
- Doğum öncesinde annenin yetersiz bakım görmesi,
- Aile bireylerinden en az bir tanesinin ruhsal ya da fiziksel rahatsızlığı olması,
- Kalabalık bir aile olması ya da çocuğun engelli olması şeklinde belirtilmiştir.

(Aktaran Kandemir, Civelek, 2019; Karakuş & Yılmaz 2019). Risk teşkil eden etkenlerin, kadın konukevine gelen kadınların kuruluşa gelme nedenleriyle birçoğunun kesiştiği görülmektedir.

Kadın konukevlerinde kadınların haricinde birlikte yaşayan çocuklar da verilen hizmetlerden faydalanmakta, bu bağlamda da kadınların güçlendirilmesi, çocuklara uygun güçlendirici çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Annelerin ekonomik ve psiko-sosyal probleminin çözüme kavuşması, güçlendirilmesi, bu süreç boyunca da çocukları ile birlikte konaklamaktan diğer gereksinimlerine kadar karşılanması hedeflenmektedir. Hizmetler arasında psiko-sosyal destek hizmetinin yanı sıra anne ve çocuklara direkt ya da ŞÖNİM aracılığı ile bağlantılı kurumlara yönlendirmek suretiyle;

- Danışmanlık, Güvenlik, Yönlendirme
  - Psikolojik destek, sağlık sorunları ve kontrolleri için hastane işlemleri
  - Hukuki destek hizmetleri (Baro)
  - Geçici maddi yardım (Anneye ve çocuklara harçlık)
  - Kreş, anaokulu veya okul çağında olan çocukların okula devam etmelerini sağlanması,
  - Grup çalışması
  - Çocuk için burs
  - Meslek ve iş olanakları yaratılabilmesi adına Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı Halk Eğitim Merkezleri ile Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri paydaş bir şekilde çalışmalar yürütülmektedir.
  - Sosyal-sanatsal faaliyetler konularına yönelik destek sunularak; el işi, mesleki yönlendirme, eğitim ve seminerler gibi birbirinden farklı etkinlikler yürütülmektedir.
- (KYŞMUEP, 2016-2020; KKAİHY, 2013; madde 19, 23).

Yukarıdaki sayılan hizmetlerin yanı sıra ASHB bünyesinde KSGM’ nin anneler ve çocukları kapsayan Eğitimler/ Faaliyetler/ Projeleri bulunmaktadır (<https://www.aile.gov.tr/ksgm>). Örneğin, ASHB ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Borusan Holding A.Ş. içinde yapılan işbirliği dahilinde Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) kreşlerin açılması adına “Annemin İşi Benim Geleceğim Projesi” yürütülmeye başlanmıştır. Bu amaçla Afyonkarahisar, Adıyaman, Balıkesir ve Malatya OSB’lerdeki kreşler hizmet sunmaya başlamıştır. (https://www.aile.gov.tr/media/97718/annemin_isi_benim_gelecegim.pdf)

Kadın konukevlerine kabul edilen çocukların da genellikle annelerinden edindikleri kötü yaşam tecrübelerine sahip olabildikleri ya direkt şiddet görmüş olan veya aile içindeki şiddete tanık olmuş ve ikincil istismara maruz kalmış bir grup olmaktadır. Mağdur olarak kadın konukevine gelen annelerin, çocukları ile sağlıklı bir şekilde ilgilenememekte, çocuklarının yeterli ilgiyi ve sevgiyi bulamadıkları bir ortamda büyüdüklerini düşünerek kendilerini suçlu bulmaktadırlar. Bu doğrultuda da çocuklar, gelişim ve psikososyal açıdan olumsuz olarak etkilenmektedir (Turgut, 2018). AÇSHB’ nin bir soruya vermiş olduğu cevapta; 30 Haziran 2016 tarihi ile 7 bin 368’i kadın ve 4 bin 866’sı çocuk olarak toplam 12 bin 234 kişinin kadın konukevlerinde konakladığı açıklanmıştır. Görüldüğü üzere kadın konukevleri sadece kadınların değil; çocukları için de sığınacak bir liman görevindedir. Sallan Gül’ün 2009 ve 2010 yıllarında Eskişehir, Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, Kocaeli, Mersin, Muğla ve Van şehirlerinde kadın konukevi hizmeti alan 24 kadın ile gerçekleştirdiği araştırmasında; bahsettiği kadınların büyük kısmının medeni halinin evli olduğunu ve %39’unun da çocukları ile beraber kadın konukevlerinden hizmet gördüğünü belirtmiştir. Araştırmada, kadın sığınma evlerinde çocuklar için imkan ve hizmetlerin Kadıköy, Aliağa, Çankaya, Küçükçekmece ve Muğla kadın sığınma evlerinin diğerlerine göre daha kapsamlı olduğu belirtilmiştir (Sallan Gül ve Alican, 2012; Sallan Gül 2011; Turgut, 2018).

Kadın konukevine anneleri ile beraber kabulü yapılan çocukların can güvenliği sağlanması için daha önceden devam ettikleri kreş, anaokulu, okulları riskin bulunmadığı ve kuruma yakın mesafede yer alan okullara gizlilik ilkesi dahilinde kayıt yaptırabilmektedir. Fakat bu çocuklar, hayatlarında yaşanan ani değişimler nedeniyle çoğu zaman okullarına uyum

sağlayamamakta, okula gitmekte zorlanmakta, hatta gitmeyi reddetme gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Konukevlerinde bulunan çocukların sadece okul durumları değil, alışarak bağ kurdukları kişi, eşya, sosyal yaşam ve ortamları da değişikliğe uğramaktadır. Aile ortamında dolaylı ya da direkt olarak şiddet gören çocukların kadın konukevinde barınma sürecinde şiddetten uzaklaştırılması hedeflenmiştir. Buna rağmen kadın konukevi bünyesinde kalan çocuklar, diğer şiddet görenlerle beraber kuruluştaki bulundukları süre boyunca, diğer müracaatçıların şiddet geçmişi hakkında bilgi sahibi olmakta, bu durum ise kendilerinin olumsuz yaşam deneyimlerini hatırlamalarına neden olmaktadır. Ayrıca alıştıkları aile, ev, düzeninden kopmaları, eğitim ortamının değişmesi, sosyal çevrenin değişmesi, annelerinin düzen kurma sürecinin belirsiz bir şekilde ilerlemesi, kurumda uygulanan gizlilik politikaları sebebiyle dış çevreye yeterince çıkmamaları ve ihtiyaçları olduğu kadar sosyal gereksinimlerini giderememeleri çocukların genel kaygı seviyesini arttırarak gelişim sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.

Evde yaşanan olayların çocuklarda olumsuz geri bildirimi, birçok sorun ve problemli davranış şeklinde olabilmektedir. Çocuklar, yaşanan olumsuzluklardan kendisini suçlayabilir ve sorumlu tutabilir. Bu düşünce ile annesini koruyamadığından ötürü suçluluk hissetme, güvende değilmiş gibi hissetme, psikolojik sorunlar ve beraberinde alt ıslatma, gelişimde bozukluğu, madde kullanımının oluşması veya artması, suça eğilim gösterme, akademik başarı düşmesi ya da akademik kariyerin sonlanması, evden kaçma gibi sorunlar yaşayabilmektedir (Civelek, Kandemir, 2019; Turgut, 2018). Şahit olunan ya da maruz kalınan şiddet, çocukların eğitim hayatlarında yaşittlarıyla ve sosyal çevreleriyle kurmuş oldukları bağ doğrudan etkilemektedir. Bu nedenlerle evlerinden, sürekli olarak gitmiş olduğu okuldan, sokaktaki ya da sınıftaki arkadaşından sosyal çevresinden uzaklaşma gerçekleşebilmektedir. Kadın konukevinde konaklayan çocuklara yönelik verilen hizmetler ise çocukların güvenliğini sağlamayı, ruhsal ve psikolojik sağlığını onarmayı, anne-çocuk arasında zedelenen bağı güçlendirmeyi hedeflemektedir (Afşar, 2019; WAVE, 2007).

Ebeveyn Olmak

Aile kavramı, Türk toplumlarında evlilik kurumu ile başlayıp genişleyerek bireylerin farklı rolleri üstlendiği, her bir bireyin birbirleriyle ilişki içerisinde ve etkileşim içinde olduğu, çoğu zaman aynı ortamda hayatını sürdürdüğü, her bir bireyin birbirlerinin gereksinimlerini karşılamaya çalıştığı en temel birimdir (Özgüven, 2010). Aile, iki bireyin bir araya gelerek hayatlarını birleştirmesi ve sonrasında çocukların dünyaya gelmesiyle toplumun en küçük kurumu olarak da tanımlanabilir (Atli ve Baran, 2017). Aile; çocuklar için en temel ve önemli kurumdur. Çünkü aile; çocukların doğum öncesi döneminden başlayarak doğum sırası ve doğumdan sonraki yaşamının her alanında yanında olan ve etkisi her an süren bir oluşumdur. Aile denince birey için ilk önce anne ve baba akla gelmektedir (Çağdaş, 2015).

Çocukluk süreçlerinin büyük bir bölümü, genellikle ergenliğe kadar olan dönem, aile içindeki diğer bireyler ile geçirilmektedir. Bu dönemde anne – babaların yani ebeveynlerin sunduğu aile, çocukların iletişim becerilerinin en yüksek olduğu, kendi sosyal çevresini oluşturduğu, sosyal davranışlarının şekil bulduğu dönem olarak kabul edilmektedir (Özgüven,2010).

Aile ortamında, ebeveynlerin durumu, kişiliği ve tutumu çocuğun kişiliğinin oluşması ile şekillenmesinde; aynı zamanda ruh sağlığının gelişiminde çok etkilidir (Yörükoğlu, 1978). Çünkü çocuğun önündeki en önemli özdeşim modeli ebeveynleridir. Çocuklar için ebeveynleri en büyük uyarı kaynakları olup hayattaki model aldıkları ve taklit ederek büyüdükleri ilk kişilerdir. Çocuklarının etrafını devamlı gözlemlediği ve etrafında yer alan, kendisi için önemli olarak kabul edilen kişileri model alarak onların davranışlarını taklit ettiği en önemli dönem; okul öncesi olarak adlandırılan dönemdir (Yavuzer, 2017). Bu durum gösteriyor ki çocuğun gelişiminin ilk yıllarında, kritik bir zaman dilimi olarak kabul edilen 2-6 yaş arası dönemde, bir hayat boyu etkisini gösterecek kalıcı olacak alışkanlık ve davranışların önemli bir kısmının edindiği seneler olarak gözlemlenmiştir. Bu nedenle anne-babalar ilk olarak kendi aralarındaki ilişkilere özen göstermeli, olumlu tutum ve davranışlar ortaya koyma çabasına girmelidirler (Berk, 2013; Santrock, 2012). 21. yüzyılda aile ferдинin

erken çocukluk döneminde yaşanan ebeveyn- çocuk ilişkisinin önemi yetişkinlik de yaşayacağı rollerin belirlenmesinde önemli bir etken olduğunun kanısına varılmaya başlanmıştır. (Çağdaş, 2015).

Ebeveyn - çocuk ilişkisi temel olarak ebeveynlerin davranışlarına, tutumlarına bağlıdır. Tutum ifadesi; düşünce, inanç ve görüşlerden etkilenen eğilimler olarak tanımlanabilir (Yavuzer, 2001). Ebeveynlerin çocuklarına sergiledikleri davranışların sağlıklı gerçekleşmesi için onların da kendi aralarında, huzurlu, dengeli ve en önemlisi de saygı ve sevgi dolu olmaları gerekmektedir (Karabekiroğlu, 2017). Çünkü çocukların da tutum ve davranışları, hayatlarının ilk yıllarında şekillenmeye başlamakta ve bu dönemlerde ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin biçimlendirici bir etkisi oldukça fazladır (Yavuzer, 2017). Bu iletişim sürecinde anne baba davranışlarının çocuk gelişimini nasıl ve ne yönde etkilediğinin önemini vurgulayan araştırmacılar uzun zamandır anne baba tutumlarını incelemektedir. Birçok araştırmada incelenen değişkenlerden biri olan ebeveyn tutumu, anne babanın çocuk yetiştirmede kullandıkları stratejiler, ebeveynliğe yönelik yeterlik algıları, anne – baba- çocuk davranışları ile anne babanın kendi ailesinden getirmiş olduğu kültür örüntüleri ile şekil bulan bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Santrock, 2012).

Anne- babaların davranışları ve sergilediği tutumları; çocuklarının kişilik gelişimlerini önemli ölçüde etkilediği gözlemlenmiştir (Özgüven, 2010). Sağlıklı bir ruh sağlığı bulunan ebeveynler, çocuklarına daha kibar, yapıcı ve anlayışlı davranırken psikolojik sorunlara sahip olan anne - babalar çocuklarına yeterli özeni, duyarlılığı gösterememektedirler (Erden ve Koca, 2014). Zorbaz (2018) anne/baba-çocuk ilişkisine yönelik gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmada, çocuk ve ebeveynler arasındaki ilişkilerin olumlu devam ettirilebilmesi adına; anne- babanın ilişkiyi yönetmede başarılı, kararlı olması, ebeveynlik alanında deneyim kazanmak adına kendisini geliştirmesinin önemli bir etken olduğunu ileri sürmüştür.

Annelik Rolü

Türk toplumu ve birçok farklı toplum yapılarına bakıldığında, çocuğun her türlü ihtiyacını, beslenme, bakım, eğitimi gibi konuları ailede üstlenen, çocukla daha fazla zaman geçiren ve iletişim kuran kişi olarak genellikle anneler ilk sırada gelmektedir (Gökçe, 2012; Phares, 1993; Yörükoğlu, 1978). Anne karından itibaren çocukların kişilik gelişimi ve davranış biçimleri şekillenmeye başlamaktadır ve annenin sürekli olumsuz duygular ya da olumlu duygular beslemesi, anne kanı ve hormonlar sayesinde bebeğe geçmektedir. Böylece anne ve çocuk arasındaki bağın sağlıklı kurulmuş olması, çocuğun davranışlarının şekillenmesi adına son derece önem arz etmektedir (Yavuzer, 2018). Anne ve çocuk arasındaki iletişimin araştırılarak çocuklar da ortaya çıkan problemlerin birçoğunun annelerin davranış ve tutumlarından kaynaklı olduğu belirlenmiştir (Özgün, 2013).

Anne ile bebek arasında güvenle kurulmaya başlanan yaşamın ilk dönemleri, çocuğun daha sonraki yıllarda kuracak olduğu ilişkilerin temelini etkilemektedir. Güven duygusunun temelini sağlıklı alan çocuklar, ileriki hayatlarında insan ilişkilerinde başarılı yetişkinler haline gelebilmektedir. Fakat annenin gergin ve üzgün durumu bebeği derinden etkilemekte ve bu durumda anne çocuğunu beslerken olumsuz duygularını çocuğa aktarabilmektedir (Ceran ve Ceylan, 2021). Çocuk, annenin gergin ve sinirli davranışından ürkebilir ve çocukta güven problemleri oluşabilir. Duygusal gelişme ve güven duygusunun olumlu yönde ilerlemesi için kritik bir süreç olan çocuğun hayattaki ilk ayları büyük önem arz etmektedir. Annenin huzursuz ve gergin halleri çocuğun bu sürecini sağlıklı bir şekilde geçirmesini önlemektedir (Coplan vd., 2002).

Annenin ruh sağlığı, anne-çocuk yakın fiziksel temasta olması, anne ve çocuk ilişkisinin sağlık olarak oluşturulmasında son derece önemli olduğu belirtilmektedir. Evliliklerin mutsuz bir şekilde sürdürülmesi, bu duruma bağlı olarak annenin eşinden beklediği ilgi ve alakayı görememesi, babanın çocuğun dünyaya gelmesine tepkisiz kalması, yaşanan ekonomik problemler, ailelerin evin içerisindeki iç işlere karışması, anneyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum yaşandığında, anne-çocuk ilişkisi de zarar görmektedir (Öztürk ve

Şanlı, 2007). Bilinçli ya da bilinçsiz şekilde, her anne çocuğuna karşı farklı tutumlar sergilemektedir. Kimi çocuklar daha çok sevgi görmekte, kimileri sıkı disiplin altında tutulmakta, bazıları ailede istenmeyen çocuk olarak görünmekte, kimilerine ise daha çok hoşgörü ile yaklaşılmaktadır. Tüm bu birbirinden farklı tutumlar, çocuğun kişiliğinin ve gelişiminde olumlu, olumsuz çeşitli şekiller kazanmasına sebeptir (Lopez Turley, 2003; Özyürek ve Tezel Şahin, 2005,2008; Yavuzer, 2018). Özellikle anne- baba tutumları dikkate alınarak gerçekleştirilen çalışmalar, çocukla anne-baba iletişiminde ebeveynin baskı kurması ve disiplinin dozunu ayarlayamaması, çocuk üzerinde olumsuz etki yarattığı; demokratik tutuma yönelik davranışların ise çocuğun gelişimini destekleyerek olumlu etkiler yarattığı sonucuna varılmıştır. (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010).

Ebeveyn Tutumları

Anne- baba tutumları, çocuklarıyla iletişimlerinin niteliği sonucu etkileşimleri, çocuklarının gelişmekte olan kişilik ile benlik oluşumunda ve benlik saygısında önemli ölçüde etkili olmaktadır. Bu etkinin olumlu veya olumsuz olduğunu belirten durum ise anne babanın davranışının olumlu ya da olumsuz oluşudur (Maccoby, 2002; Yavuzer, 2001).

Uzun yıllardır araştırılan ebeveynlik davranışlarının, alan yazına önemli noktalarda katkısı olmasıyla birlikte; bu konunun en iyi ne şekilde kavramlaştırılacağı üzerinde araştırmalar devam etmiştir (Smetana, 2017). Ebeveynlerin her birinin kişisel özelliklerinden ve her ailenin kendine ait dinamiklerinden etkilenen anne- baba tutumları çok geniş bir araştırma aralığında olup 1930’lardan bugüne dek süregelen bir süreç dahilinde araştırılmıştır. Ancak ebeveyn özelliklerini tanımlamak adına gerçekleştirilen ilk ciddi metodolojik çalışmalar 1940’larda ortaya konulmuştur (Karabulut-Demir ve Şendil, 2007). Literatürde demokratik, izin verici – hoşgörülü, otoriter - baskıcı, ihmalkar - ilgisiz, tutarsız, aşırı koruyucu, helikopter isimleriyle farklı anne baba tutumlarından bahsedilmektedir. Bu sınıflandırmalardan Baumrind (1971) (otoriter, izin verici ve demokratik), Martin ve Maccoby (1983) (demokratik, otoriter, onaylayıcı ve ihmalkâr) tarafından gerçekleştirilen

ebeveyn tutumları sınıflamalarının daha sık kullanılmış olduğu görülmekte ve alan yazında yapılan araştırmalarda, anne babalık stilleri üzerine en önemli model olarak Baumrind' in geliştirdiği modellere rastlanmaktadır. Psikolog Diana Baumrind, sistematik bir şekilde ebeveynlerin çocuk büyütme stillerini gözlemlemiş ve okul öncesi dönemdeki çocukları ve anne-babalarını ev içinde, gözlem ve testlerle inceleyerek 1960'ların başında bir dizi önemli çalışmalar yürütmüştür. Aynı çocukları 8-9 yaşlarına ulaştıklarında bir kez daha gözlemleyen Baumrind' in araştırmaları bu alanda en yaygın kabul görenidir (Şirin,2020).

Baumrind'in (1966,1996,1971) anne- babalık tarzları modeli kontrol ve kabul olmak üzere iki boyutta açıklanabilir. Bu boyutlar ele alınarak 3 farklı ebeveyn tutumu tanımlanmıştır: Bunlar ise; Otoriter, izin verici(serbest) ve demokratik tutum olarak sınıflandırılmıştır.

- 1) Otoriter tutum (üst seviye kontrol ve çok az bir kabul)
- 2) İzin verici tutum düşük bir seviyede kontrol ve yüksek düzeyde kabul;
- 3) Demokratik tutum ise üst düzeyde kontrol ve yüksek seviyede kabul ile bağdaştırılmıştır.

Maccoby ve Martin (1983) Baumrind'in araştırmalarına devam ederek yukarıda belirtilen üç tutumdan farklı olarak İlgisiz (İhmalkar) tutumu ortaya koymuşlardır (Kılıç, 2017; Şanlı ve Öztürk, 2015; Şirin,2020).

Demokratik, otoriter, izin verici-müşahakâr (serbest, hoşgörölü) ve izin verici -ihmalkâr ebeveyn tutumları en fazla kabul gören anne - baba tutumlarıdır. Ancak bu boyutlara ilave olarak, Karabulut-Demir, Şendil (2007) araştırmasında Batı kültüründe çok pek örneğine rastlanmış olmayan fakat Türk kültüründe anne-babalar tarafından sıklıkla kullanıldığı bilinen aşırı koruyucu boyut da bahsi geçen tutumlara dahil edilmektedir (Kuzgun, 1991; Yavuzer, 2001; Levy'den aktaran Karabulut-Demir ve Şendil, 2007).

Tablo 1.

Ebeveyn tutumları

	Kabul Eden Karşılık Veren	Reddeden Karşılık vermeyen
İstekte bulunan Kontrol eden	Demokratik	Otoriter
İstekte Bulunmayan Kontrol etmeyen	Hoşgörülü(Serbest)	İhmalkar(İlgisiz)

Kaynak: Santrock, 2012

Kullanılan farklı tutumlar, kültürel durumlara, değer yargılarına, yaşanılan çevrenin şartlarına ve çocuğun yaş gruplarına göre farklılık gösterebilmektedir. Bu değişkenlerin aynı olmaması da ebeveynlerin kendi çocuk büyütmeye tutumlarını yaratmalarını sağlar. Çeşitli çocuk yetiştirme tutum ve davranışları uygulanarak yapılan çalışmalar ile ilgili farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Baumrind, 1966,1971; Maccoby ve Martin,1983). Baumrind'e göre anne-babanın en önemli rolü çocuğun topluma uyumlu bir birey olarak büyümesine destek olmak ve kişisel bütünlük duygusunu korumaktır. Anne-babalar çocuklarına karşı aşırı cezadan kaçınmalı, şefkatli yaklaşmalı, çocukları ile yakın bir ilişki kurmalı ve belli başlı kurallara sahip olmalıdır (Baumrind, 1971).

İlgili kaynaklar incelendiğinde, anne-baba tutumlarının çoğunlukla dört grupta toplandığı görülmektedir. Şendil ve Demir (2007)'in geliştirmiş oldukları ölçekte anne-baba tutumları “Demokratik”, “Otoriter”, “Aşırı Koruyucu” ve “İzin Verici” olarak ele alınmıştır. Ölçek maddeleri bu tutumları belirlemeye yönelik düzenlenmiştir. Bu araştırmada dört ebeveyn tutumunun incelenmesi, çalışmanın amacı dikkate alındığında faydalı olacaktır.

Demokratik Ebeveyn Tutumu

Demokratik ebeveynler, üst düzey kabul ve katılım, uyarlanabilir denetim taktikleri ve uygun özerklik vermeyi içerir. Bireyselliğinin geliştirilmesi ve sosyalliğin desteklenmesi amaçlanmakta, dengeli ve tutarlı bir eğilim gösterilmektedir. (Baumrind, 1966; Berk, 2013). Öncelikle samimi ve ilgilidirler, sabırlı bir şekilde çocuklarını dinleyip, aile bünyesinde

alınacak olan kararlarda çocukların fikirlerini göz önünde bulundururlar; çocuk üzerinde kısıtlayıcı ya da baskıcı bir tutum göstermezler. Çocuk ve anne-baba arasındaki anlaşamama halinde çocuğa itiraz hakkı tanınır ve önerilerini dinleyerek bir çözüm arayışı içine girerler. Bu durum onların, çocuk üzerindeki kontrollerini ve aynı zamanda çocuklarını bir birey olarak kabul ettiklerini göstermektedir (Baumrind, 1966). Kısacası demokratik tutumda anne babalar kararlarını ebeveynlik güçlerini kullanarak ve çocuklarının heveslerine dayandırmaksızın gerekçeleri açıklayarak sonuca ulaşmaya çalışırlar. Böylelikle hem ebeveyn hem çocukların haklarına saygı gösterilen bir tutumdur (Şirin, 2020).

Ebeveynler konuya; “Bunu böyle yapmaman gerektiğini biliyordun. Gel şimdi böyle bir sorunla bir daha karşılaştığında, daha iyi nasıl ele alabileceğini birlikte tartışalım.” Biçminde yaklaşır. Böylelikle zamanla uygun ölçüde özerklik tanıyarak çocuğun seçimler yapmaya uygun olduğu durumlarda karar vermesine izin verirler (Santrock, 2012). Bu şekilde büyüyen çocuk, sosyal gelişim alanından yeterli, özgüvenli ve sorumluluğunun bilincinde olarak gelişir (Şirin, 2020; Yavuzer, 2017). Demokratik tutum özelliklerine sahip ebeveynlerin çocuklarında, düşüncelerini serbestçe anlatabilme, sorumluluk alabilme, kolaylıkla arkadaş edinebilme, akademik başarı, olgun olabilme, sosyal uyumluluk, kendini geliştirme ve yaratıcı olabilme gibi olumlu sonuçlarla karşılaşmıştır (Alabay, 2017; Baumrind, 1966, 1971; Kuzgun, 1991). Bunların dışında, demokratik bir ortamda büyüyen çocukların otoriter ve izin verici ortama göre cinsiyet kalıplarına girmedikleri, kızların daha bağımsız ve keşfetmeye açık; erkeklerin ise sosyal ilişkilerde iş birliğine daha açık oldukları söylenebilir (Şirin, 2020).

Otoriter Ebeveyn Tutumu

Otoriter tutum özelliklerine sahip anne-babalar soğuk, reddedici göründükleri, engelleyici, bireyselliği ve bağımsızlığı teşvik etmede kısıtlı ve çevresel uyaranlar sağlama konusunda yeterli olmayan özellikler sergiledikleri gözlemlenmiştir. Otoriter ebeveynlerde, koydukları kurallara çocuklarının koşulsuz uymalarını ve itaat etmelerini beklerler (Kaya ve Şahin,

2020). Çocukların davranışlarını kendi belirledikleri sınırlar doğrultusunda biçimlendirmeye ve bu davranışlar üzerinde çocuğu kontrol etmeye çalışmaktadırlar. Bu tür ailelerin belirlediği kurallara uymadıklarında çocuklara kısıtlayıcı ve cezalandırıcı bir yol izlendiği, çocuklarıyla pek fazla fikir alışverişinde bulunmadıkları, alay ederek, küçük düşürerek konuştuklarını, saygılı olmaları konusunda uyardıkları görülür (Baumrind, 1966; Santrock, 2012; Yavuzer, 2017).

Otoriter- baskıcı odaklı ebeveyn tutumunda tartışmaya imkan verilmez. Ebeveyn düşüncesini “Bunu sadece benim söylediğim şekilde yapacaksın, o kadar. Ben anneyim/babayım, sen ise çocuksun.” Cümlesiyle kısıtlar ve isteklerinin gerçekleşmesi için çocuk bir baskı ortamındadır. Çocuğun istek, düşünceleri ve ihtiyaçları değerlendirilmez (Tunalı, 2018). Bu şekildeki ebeveynler ile büyüyen çocukların akranlarına nazaran duygu düşüncelerini ifade edememe gibi sosyal ve iletişim yetenekleri ile girişimcilik becerilerinin yetersiz kaldığı, karamsar, mutsuz, korkak; en önemlisi yeni deneyimlere kayıtsız kaldıkları görülür (Şirin;2020). Aynı zamanda, otoritenin yer aldığı durumlarda sinme, kuralları yerine getirme fakat otoritenin bulunmadığı durumlarda kuralları olabildiğince çiğneme olarak sayılabilir. Ayrıca bu çocuklar, güçlü gördükleri kişilere karşı itaat davranışı sergilerken, kendinden güçsüz gördüklerine ise saldırgan davranışlarda bulunmaktadırlar (Baumrind, 1966, 1971; Kuzgun, 1991).

İzin Verici Ebeveyn Tutumu

Baumrind tarafından izin verici olarak tanımlanan bu anne-baba tutumu, Maccoby ve Martin (1983) tarafından hoşgörülü ve ihmalkar başlıkları altında ikiye ayrılmaktadır:

İhmalkar (ilgisiz) ebeveyn, çocuğun yaşamıyla ilgili değildir; “kendi sosyal yaşamları” çocuklarından daha önemlidir. Çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamazken onlar üzerinde kontrol kurmamayı da tercih ederler. Bu tutumu sergileyen anne-babaların depresyonda olduğu veya yoğun stres altında yaşamlarını sürdürdükleri tahmin edilmektedir. Bu nedenle çocuklarının gereksinimlerine yönelik ilgi sahibi değillerdir ve vakit ayırmazlar.

Ebeveyn tutumları arasında çocuklar üzerinde en olumsuz etkiye sahip tutumdur (Şirin, 2020). Bu nedenle böyle bir ortamda yetişen çocukların pek çok sorunla karşılaşma ihtimalleri daha yüksektir. En önemlisi ise bazen temel ihtiyaçları bile karşılanmayan çocukların akranlarına nazaran hem fiziksel hem duygusal olarak geride kalabilmeleridir (Karabekiroğlu, 2017). Bu çocuklar, sosyal açıdan zayıf, özellikle benlik kontrolü yetersiz, kolayca bağımsızlık edinemeyerek yetişir. Bu çocuklar ebeveynlerinin ilgi ve sevgilerine fazlasıyla gerek duyarlar (Baumrind, 1966, 1971; Karabulut-Demir ve Şendil, 2007).

Hoşgörülü (Serbest)tutum sergileyen ebeveynler, sıcak, kabul edici fakat sınır koymayan ve katılım göstermeden çocukların ne isterlerse yapmalarına izin verirler. Bu nedenle denetime çok az önem verirler. Çocuklarının karşısında bir nevi teslim olan, çocukların ısrar ve isteklerini hemen gerçekleştiren, onları şımartan, onlara gereğinden fazla rahatlık gösteren, kolaylıkla boyun eğen, ağırbaşlı olmayan ve tutarlı hareketler sergilemeyen, çok fazla boyutlarda çocuklarını ihmal eden ve terk edebilen ebeveynlerdir (Sayın & Altun, 2021). Bu hoşgörüyü davranışlarıyla gösteren ailelerin çocukları, hayatları boyunca kendi davranışlarını kontrol etmeyi öğrenemezler. Her an kendi yollarını izlemesini, isteklerinin gerçekleştirilmesini beklerler. Bir kısım anne baba çocuklarını bilerek bu şekilde büyötmeye çalışır. Çünkü onlar, böyle bir ortamda yetişen çocuğun özgüvenli ve bağımsız bir birey olarak yetişeceğine inanmaktadır. Bir kısım ebeveyn ise bu tarzı çocukların davranışlarını etkilemeye dair yeterli olamadıkları için mecburiyetten seçerler. Ancak bu durumda ebeveyn ve çocuk arasında rollerin kaybolmasına neden olabilir (Şirin, 2020). Bu tarzda büyüyen çocuklar, dürtü kontrolü yetersiz, düşük akademik kariyere sahip çocuklar olarak görölmektedir. Otoriter anne - babaların çocuklarına göre daha sıcakkanlıdırlar fakat sosyal ilişkilerinde başarı gösteremezler (Kuzgun, 1991; Yavuzer, 2017).

Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Levy' ye göre aşırı koruyucu tutumun özelliğı çocukların çok fazla anne bakımına maruz kaldığını savunur. Bunun ebeveyn ilişkisindeki göstergeleri ise 4 başlık dahilinde

konusulabilir. Bunlar; fazla ilişki, bebekleştirme, toplumsal olgunluğun engellenmesi ve aşırı anne kontroldür. Çok fazla temas olması, ihtiyaç duyulan fizyolojik ve sosyal temasın aşırılaştırılması, anne ve çocuğun birbirinden ayrılmaması anneden gelen aşırı koruyuculuğun kanıtları niteliğindedir. Bebekleştirme ve çocuğun istikrar gelişiminin önlenmesi, oldukça fazla temasın doğal sonuçlarıdır (Levy'den aktaran Demir ve Şendil, 2007).

Aşırı koruyucu tutum sergileyen anne - babaların çocuklar üzerindeki kontrol ve müdahalesi oldukça fazladır. Ancak bu vaziyet otoriter anne-babalardaki şeklinde soğuk bir şekilde değil, çocuğuna oldukça fazla alaka gösteren bir sevgi yapısı ile bağdaştırılmaktadır (Kunduracı ve Aksoy, 2021). Aşırı koruyucu davranış sergileyen anne - babaların çocuklar üzerindeki kontrol ve müdahalesi oldukça fazladır (Karabulut- Demir ve Şendil, 2008)

Koruyucu tutum Türkiye'de oldukça sık karşılaşılan bir ebeveyn tutumu türüdür. Çocuğun yapması gereken birçok şeyi; çocuğun yakınındaki ebeveyn, nene, dede, amca, hala gibi büyükler, çocuk üzülmesin, yorulmasın, zorlanmasın düşüncesi ile çocuğa yaptırmazlar. Fakat bu tutumu sergileyen yetişkinler, çocuğun ileriki hayatına nasıl zararlar verdiklerini tahmin etmemektedirler (Yavuzer, 2017).

Ebeveyn Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Toplumun değerlerinin, kurallarının, gelenek ve göreneklerin öğretildiği en küçük kurum olarak görülen aile, çocuğun ilk sosyalleştiği yer olmakla birlikte; doğduğu andan itibaren hayatı, ailesinin ona sunduğu çerçevede tanımladığı söylenebilir (Berns,1993). Bu nedenle aile içinde anne- babanın tutum ve davranışları çocuğun gelişiminin şekillenmesinde en önde gelen unsurlardandır. Bu kapsamda ebeveynlerin, çocuk yetiştirme tutum ve davranışları birçok farklı faktörden etkilenecek oluşmakta ve bu faktörlerin sonucuna göre şekillenip değişerek çocuğun gelişimi üzerinde etkili bir rol oynamaktadır (Özyürek ve Şahin, 2005). Çocukların sayısı, yaşı ve cinsiyeti, yetiştirildikleri toplumun kültürel yapısı, ebeveynlerin sosyo ekonomik durumu, anne-babaların öğrenim durumları, anne-baba ilişkisi, yaşı ve aile

tipi, tutumları etkileyen faktörlerden birkaç tanesidir (Berns, 1993; Grigorenko ve Sternberg, 2000; Hoff vd., 2002; Öztürk ve Şanlı, 2012; Özyürek ve Şahin, 2005; Rafferty ve Griffin, 2010; Şanlı ve Öztürk, 2012; Tudge vd., 2000; Von Der Lippe, 1999; Wang ve Phinney, 1998).

Ebeveynlerin sahip oldukları özelliklerin sonucunda anne-baba tutumları ortaya çıkmaktadır. Anne - baba tutumlarına tesir eden en mühim etkenlerden bir tanesi, içinde yaşanılan kültürün özellikleridir (Berns, 1993). Her toplumda değişik kültürlere bakılırsa ebeveynlerin çocuklarına karşı değişik tutumlar sergiledikleri ile alakalı alan yazında çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Amerika'da, Çin'de, Rusya'da, Mısır'da ve batı kültürlerinde yaşayan ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlarının kültürleriyle doğru orantıda değişiklikler gösterdiği ile alakalı araştırmalar vardır (Tudge vd., 2000; Von Der Lippe, 1999; Wang ve Phinney, 1998;).

Yavuzer (2001) ebeveyn tutumlarını etkileyen faktörleri benzer şekilde açıklamıştır.

- Toplumun kabul gördüğü kültürel değerler, anne babanın hayalini kurduğu bebekle ilgili beklentiyi,
- Hayali karşılamayan sonuçlarla karşılaşınca bebeği reddetme durumu, anne – baba rolüne hazır olma, rolünden zevk alma ve yaptıklarına inanan ebeveyn olup olmama durumu
- Sahip olunan çocukların sayısından, cinsiyetinden, kişilik özelliklerinden hoşnut olan ile olmayan ebeveyn tutumlarının farklı etkilerinden bahsetmektedir.

Çocukluk çağlarında bakım veren kişiler tarafından sağlıklı ilişki kuramayan, ilgi, sevgi ve şefkat bulamayan bir baba ya da gençlik çağlarında baskı ile büyümek zorunda kalan bir annenin davranışı ve tutumu bu olumsuz yaşam koşullarından etkilenebilir (Çağdaş,2015). Ebeveynlerin kendi arasında tutarlı duruşu ve çocukla ilişkisi, ailenin temelini sağlamlaştırırken; benzer biçimde toplumda da kendine güvenen, başkalarının haklarına saygılı bireylerin yetişmesini sağlar (Özyürek ve Tezel Şahin,2017).

Ebeveynlerin Öğrenim Durumu

Alan yazında anne baba tutumlarını etkileyen bir diğer faktörün de alınan eğitim olduğu görülmektedir. Ebeveynler veya çocuğa bakım veren kişilerin çocuklara karşı tutumları, aldıkları eğitime göre değişmektedir. Öğrenim durumları yüksek olan kişilerin kendilerini ifade etme seviyeleri yükselmekte ve bu hal çocuklarıyla olan ilişkilerini güçlendirmektedir (Berk, 2013; Yavuzer, 2017). Bu durumu destekleyen bir araştırmada, daha eğitilmiş ebeveynlerin çocukları ile daha fazla iletişim halinde olduğu ve çocuklarına sağladıkları uyaran miktarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Hill ve Stafford, 1980).

Çocuğun bakım ve eğitiminde annenin öğrenim durumuna göre bilgili hareket etmesi, çocuğuna direkt ve endirekt olarak tesir etmektedir. Annenin çocuk gelişimi mevzusundaki düşünceleri, çocuğun davranışlarını da direkt etkilemektedir. Dolayısıyla bu hal ev ortamına dahil olan çocuk ve diğer aile bireylerini de etkilemektedir (Benasich ve Brooks - Gunn, 1996). Türkiye'deki birçok araştırmada, çocuklara verilen özgürlüklerin annenin öğrenim seviyesi ile orantılı arttığı (Sak vd., 2015), çocuklarına aşırı koruyucu tutum ve kısıtlayıcı disiplin uygulamalarından vazgeçtikleri (Özyürek ve Tezel, 2005), çocuklarına yönelik davranışlarda, tutarlı disiplin davranışlarının fazlalaştığı halde; koruyucu, fizyolojik ceza ve başarı için baskı davranışlarının azalma eğilimi gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Erbay ve Çağdaş, 2007). Yine annelerle meydana getirilen başka bir araştırmada ise düşük tahsili olan annelerin çocuklarına karşı fazlaca sıkı bir disiplin gösterdikleri ve koruyucu bir tutum içinde bulundukları görülmüştür (Şanlı ve Öztürk, 2012).

Anne-babadan daha üst düzey öğrenim görmüş olanların daha demokratik bir tutumu olduğu, annelerin daha çok destekleyici ve çocuk merkezli bir ebeveynlik tarzını özümstedikleri (Baran, 2019; Kıvanç, 2020; Tatlı, Selimoğlu ve Bademci, 2012) annelerden düşük tahsilli olanların çocuklarını disipline edebilmek adına daha çok fiziksel cezaya yöneldikleri sonuçlarına varılmıştır (Bluestone ve Tamis-LeMonda, 1999; Bornstein ve Zlotnik, 2008; Hill ve Stafford, 1980). Literatürde çalışmalara bakıldığında, bilhassa

annelerin almış oldukları öğrenim ile çocuklarını büyütmeye tarzları arasındaki ilişki oldukça anlamlı bir biçimde görülmektedir.

Sosyo-Ekonomik Düzey

Literatüre bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum, beklenti ve davranışlarını doğrudan etkileyen faktörün sosyo-ekonomik seviye olduğu görülmektedir. Farklı sosyo-ekonomik seviye, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarını birçok yönden etkilemekte ve birbirlerine nazaran farklılık göstermektedir. Aynı zamanda ebeveynlerin çocukları ile kurmuş oldukları iletişime yansımaktadır (Şanlı ve Öztürk, 2015).

Aynı sosyo-ekonomik düzeyde bulunan annelerin davranışlarının benzer olduğu birçok çalışmada görülmüştür. Yüksek seviyedeki sosyo - ekonomik ebeveynler, çocuklarına karşı samimi davranan ama çocukların yaşamlarına müdahale ederken; orta düzey sosyoekonomik ailelerde, anne-babalar çocuk merkezli ve eşitlikçidir. Alt sosyo ekonomik seviyeye mensup ailelerde ise anne baba merkezli bir anlayış hâkimdir ve kontrol, emir, itaat odaklıdır (Bornstein ve Zlotnik, 2008).

Dezavantajlı koşullarda yaşayan sosyo-ekonomik anlamda desteğe ihtiyacı olan ailelerde yetişen çocuklar, toplumsal sınıf sıralamasında en altta yer almakta ve gelir dağılımından, eğitimden, sağlıktan, fırsatlardan yani kısaca tüm kamu ve özel olanaklardan en az yararlanan kesimdir (Yolcuoğlu, 2015). Bu nedenle özellikle alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının çevresel faktörler açısından daha riskli bir ortmada yaşadıkları düşünülebilir (Hoff vd., 2002).

Ebeveyn tutumlarıyla sosyo-ekonomik ilişkiyi araştıran birçok çalışma mevcuttur. Gerçekleştirilen birçok çalışma sonucu, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin genel hatlarıyla temel gereksinimlerine odaklandıklarını, evlatları ile kurmuş oldukları iletişimin daha sınırlı bulunduğunu ve çocuk büyütmeye döneminde otoriter bir alışkanlık gösterdikleri belirlenmiştir (Hoff vd., 2002; Şanlı ve Öztürk, 2012). Yüksek sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin ise çocukları ile iletişim kurma, okumalar yapma ve özerklik verme benzer

biçimde alanlarda alt sosyo-ekonomik ölçüde bulunan ailelere bakılırsa daha olumlu özellikler ortaya koyarak çocuk büyütme davranışlarında demokratik tutumlar gerçekleştirdikleri gözlemlenmektedir (Bornstein ve Zlotnik, 2008). Bu çalışmalara bakılırsa alt sosyo-ekonomik seviye ile zorlayıcı disiplin uygulamaları ile daha otoriter bir yaklaşım sergilendiği; orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde ise daha olumlu çocuğun varlığını kabul eden, demokratik yaklaşımlarla ilişkilendirildiği söylenebilir.

Ailedeki Çocuk Sayısı

Bir ailede var olan çocukların sayısı, ebeveynlerin tutumlarına göre anne-baba ve çocuklar arasındaki ilişkiyi doğrudan ya da dolaylı etkilemektedir. Çok çocuklu ile tek çocuğa sahip ebeveynler arasında farklar vardır ve çocuk açısından bu farklar birtakım olumlu ve olumsuz özellikleri beraberinde getirir. Örneğin, evde kardeşin olması sosyal-duygusal, fiziksel ve dil gelişimi açısından olumlu etkilere sahip olabilmektedir. Ancak yapılan araştırma sonuçlarına göre, kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin daha sıkı disiplin uyguladıkları ve daha koruyucu davrandıkları görülmektedir (Sak vd., 2015). Aynı zamanda, ailedeki çocuk sayısının 4 ve üzerinde olması, çocukların kendilerine yönelik algıları olumsuz etkilediği; bunun sebebinin de ebeveynlerin çocuklarıyla bireysel olarak kurdukları etkileşimin niceliksel ve niteliksel olarak azaldığı yönündedir (Berk, 2013). Diğer taraftan, kardeşlerin varlığı ebeveynlerin çeşitli beklentilere sahip olmasına sebep olmaktadır. Eckstein ve Kaufmann (2012)'ın doğum sırası ile ilgili yaptıkları çalışmalar, ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarının ailedeki çocuk sayısından etkilendiğini ve doğum sırasının çocukların karakteristik özellikleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Eckstein ve Kaufman, 2012).

Ebeveyn ilişkileri ve Yaşı

Ebeveyn tutumlarını, ebeveyn oldukları yaşın etkilediğini söyleyen bazı araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, 25 ila 40 yaş aralığında ebeveyn olan bireylerin çocuk büyütme tutumları daha üst yaş grubundaki bireylere kıyasla oldukça daha olumlu iken; daha üst yaş

grubunda mensup bireylerin çocuk büyüme davranışları fazlasıyla hoşgörülü veya fazlasıyla baskıcı olduğu bulunmuştur (Sak vd., 2015). Rafferty ve Griffin (2010) ise araştırmalarında ergenlik döneminde anne baba olmanın çocuk yetiştirme tutumlarını negatif etkilediğine ulaşmışlardır.

Ebeveynlerin yaşının haricinde aile bünyesinde eşler arasındaki ilişki de anne baba alışkanlık ve tutumunu etkileyen bir başka faktördür. Hatta ailedeki kardeş, hala, teyze ve benzeri kişiler, kısaca ailenin öteki bütün fertleri arasındaki ilişkiler çocukları etkilemektedir. Eşler, evliliklerini sıhhatli bir ilişki temeline oturtamadan anne baba olduklarında, mutsuz, üzgün ve ahenksiz bir şekilde olmaları nedeniyle sorunların çözüme ulaşması da fazlaca güç olabilmektedir (Kurt ve Aslan, 2020). Böyle durumun devamında ise çiftlerin çocuklarıyla da sağlıklı tutum geliştirmeleri daha zordur. Bu durumda olan anne-babaların bulunmuş olduğu ailelerde yetişen çocuklar reddedici, itici, baskıcı veya haddinden fazla koruyucu tutum ve alışkanlık geliştirmelerine sebep olabilir (Çağdaş, 2015; Yolcuoğlu, 2015).

Birbirleriyle sağlıklı, uyumlu ve sıcak ilişkiler geliştirebilen, huzurlu bir aile ortamı kurabilen, daha tutarlı, sevecen, hoşgörülü tutum geliştiren ebeveynler, çocuklarının sağlıklı gelişimleri için yaşamlarına büyük oranda katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda ebeveynler tutumlarında, çocuğa güven verici, destekleyici, demokratik tutum sergilediklerinde çocuğun yaşantısına aynı oranda pozitif bakmasına zemin hazırlamaktadır. Aksine çatışmaların, olumsuz tartışmaların sık yaşandığı, sağlıksız aile ilişkilerinin olduğu ortamlarda yetişen çocuklar ise “anksiyöz” yani sürekli kaygı yaşayan, kendine güveni olmayan bir kişilik geliştirme problemiyle karşı karşıya kalabilmektedirler (Yolcuoğlu, 2015).

Sosyal Bilişsel Kuram ve Öz Yeterlilik

Davranış konusunu ele alan ve öz yeterlikte en etkili konumda olduğunu söyleyen Bandura (1977), öncelikle sosyal bilişsel kuramında değinmiştir. Sosyal - bilişsel kuram, bireylerin davranışlarında değişim yapma ve davranışlarını etkileme gücüne sahip olduklarını, bu

süreçte çevre ve şahsi etkenlerin etkileşimli olarak birbirlerinin belirleyicisi olduklarını varsaymaktadır (Bandura, 1977). Sosyal - bilişsel kurama nazaran alışkanlık- şahsi özellikler - çevresel faktörler içinde her birinin birbirleriyle çift yönlü etkileşimi mümkündür. Yani, kişilerin inandıkları, bekledikleri ve hedefleri onların davranışlarını biçimlendirirken, davranışlarının neticeleri da onların kişisel özelliklerine tesir edecektir. Bireylerin tutumları ise hem çevrelerini etkisinde bırakır aynı zamanda çevrelerinden etkilenebilir. Yine bireylerin inançları ve bilişsel yeterlikleri onların çevresiyle geliştiği şeklinde insanoğlu da çevrelerini etkilerler (Bandura'dan aktaran Kurbanoglu, 2004).

Sosyal –bilişsel kuram, kişiliğin gelişiminde toplumsal deneyim ile gözlemsel öğrenmenin rolüne odaklanır. Bu kurama nazaran, bireylerin her durumda toplumsal davranışlar ve bilişsel süreçler de dahil olmak suretiyle devinim ve tepkileri, öteki bireylerde gözlemlediği eylemler tarafınca etkilenmesidir (Bandura, 1989). Buradan hareketle, davranışçı ve bilişsel yaklaşımların özelliklerini içerdiği gibi, kişisel faktörleri de içererek bu iki yaklaşıma yeni boyutlar ekler. Bireyler sadece dışsal uyarıcılardan etkilenmediği gibi, yalnızca içsel etkilerle de yönlendirilmez. Çevresel değişkenler ve bilişsel özellikler kadar, öz-yeterlik, bağımlılık, başarı, saldırganlık gibi kişisel özellikler de bireyin davranışını etkiler (Bandura, 1977). Öz yeterlik, dışsal deneyimlerden ve kendilik algısı ile açıklanması ve birçok olayın sonucunun belirlenmesinde etkisi olduğu için, toplumsal bilişsel kuramın mühim bir yönüdür (Senemoğlu, 2007). Bandura (1997), kişinin, bitirdikleri ile istenilen sonuca ulaşabileceğine inanmadıkça, o işi yapma güdüsünün azalacağından bahsederek durumun önemine dikkat çekmiştir.

Türkçe alan yazında, öz yeterlilik kavramı, “algılanan öz yeterlik, öz yeterlik algısı, öz yeterlik inancı” benzer biçimde değişik kelimelerle açıklanırken; yurt dışında “self efficacy” olarak kullanılmaktadır.

Öz yeterlilik mevzusu üstünde en çok çalışan araştırmacılardan olan Bandura (1977), öz yeterlik kavramını, bireylerin hayatlarındaki durumları test edebilmek için lazım olan bilişsel, güdüsel ve davranışsal kaynaklara ve gerektiğinde bu kaynakları harekete

geçirebilecek kapasiteye ne ölçüde sahip olduklarına ait inançları olarak ifade edilmektedir (Bandura, 1977). Literatüre bakıldığında öz yeterlilik ile alakalı çalışan diğer araştırmacıların da farklı tanımları mevcuttur.

Pajares (2002)'a göre belli kabiliyeti olan birçok insan bu kabiliyetlerine karşı negatif inançlarından kaynaklı sorunlarla karşılaşmışlardır. Luszczynska, Scholz ve Schwarzer (2005), ferdin, karşılaştığı sorunların üstesinden gelme mevzusunda kendisine olan inancı gibi tanımlarken; Maddux (2000), özyeterliliği bireylerin kendi isteklerine yönelik bir şeyler ortaya koyabilmelerine olan inançları olarak belirtmiştir.

Başka açıklamaya göre, öz yeterlilik ferdin bir eylemi yerine getirip getirememesi mevzusunda ehil becerilerin kendisinde bulunup bulunmadığına yönelik kendisine olan inancıdır (Zimmerman, 1989; Kear, 2000).

Öz-yeterlilik, bireyin geçmiş deneyimlerden, başarıyı şansa ya da beceriye atfetmesinden etkilenir. Yeterlik algısı(inancı), insan davranışlarının en mühim yordayıcısı olarak (Schunk,1990), kazanılan deneyimlere ve bu deneyimler ile beraber gelişmiş olan yeteneğe bağlı bir biçimde gelişmektedir (Bandura, 1977). Şahsın hissetmesi, düşünmesi, performansı ve motivasyonu için de çok önemlidir (Bandura, 1994; Cass, Wood, Ingram, Edwin, 2003). Pozitif yönde kazanılmış olan geçmiş deneyimler kişide öz yeterliliği geliştirmekte ve yüksek öz yeterlilik bireyi olumlu etkilemektedir. Olumsuz tecrübeler ise kişilerin kendi kapasitelerini görmelerini engellemektedir. Bandura'ya göre (1997) öz yeterliliği düşük ve yüksek olanları birbirinden ayırmada için öz yeterliliği daha fazla olanların başarısızlıkları olduğunda daha hızlı toparlanarak davranışlarında ısrarcı bir tavırla devamını getirmeleri ve yılmamalarıdır.

Kısacası, alan yazın öz yeterliğin, kişilerin her çeşit ortamdaki bilişsel, duygusal ve davranışsal hareketlerine anlamlı biçimde yordayıcı role sahip bulunduğunu ve performanslarını etkilediğini göstermektedir (Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli, 2001; Betz ve Hackett, 1986).

Genel Öz Yeterlilik

Bireyin hissettiği "ben yapabilirim" duygusu herhangi bir durumluk (state) ya da sürekli (trait) olabileceği adına görüş ayrılıkları oluşmuş ve öz yeterliliğin sınıflanması ihtiyacını doğurmuştur. Bunun ışığında öz yeterlilik inancı göreve-özel (task-specific) ya da genel öz yeterlilik olarak iki değişik biçimde ele alınmıştır. Göreve-özel öz yeterlilik ölçümünde bilimsel niteliği olan öz yeterlilik, meslek seçimi, bireyler arası ilişkiler öz yeterliliği, diabete özel öz yeterlilik şeklinde duruma özel, doğrusu hedeflenen davranışla ilgili ferdin başa çıkma inancıdır. Genel öz yeterlilik ise günlük yaşam içinde bireyin karşılaşmış olduğu durumlar karşısında zorlukları atlatabileceğine olan inancını tanımlamaktadır (İlhan ve Yıldırım, 2010). Bandura (1977), "göreve özel öz yeterlilik" inancının yordayıcı değerinin olduğunu ileri sürmüş olmasına karşılık genel öz yeterlilik kavramı çeşitli çalışma bulgularıyla destek bulmuştur (Kinnar ve Eden; Harrison vd.; Scherbaum vd.'den aktaran Yıldırım ve İlhan, 2010; Chen, Gully ve Eden, 2004). Bu çalışmada daha çok "kişinin her durumda karşılaşabileceği farklı stresli durumlarla mücadele etmede, kendine olan inancı" ifadesinden yola çıkılarak genel öz yeterlilik ele alınmıştır (Luszczynska vd., 2005).

Genel öz yeterlik, bir ferdin çoğu zaman stresli ve zor yaşam şartları ile başa çıkmadaki ehliyet inancını göstermektedir (Schwarzer ve Scholz, 2005). Bunun yanında, bir ferdin birçok mevzuda karşılaşmış olduğu ve üstesinden gelmesi zorluk derecesi yüksek veya alışık olmadığı yeni durumlar karşısındaki genel güveni olarak da söylenebilir. Bir ferdin yaşadığı daha önceki başarılı, olumlu veya başarısız, başarısızlık deneyimleri onun genel öz yeterlik inancını üretmektedir ve bu özellik durumlar karşısında görece olarak süregendir (Chen, Gully ve Eden, 2004; Smith, Kass, Rotunda ve Schneider, 2006).

Ebeveyn Öz Yeterliliği

Bandura ve diğer araştırmacılar tarafından anne veya anne-baba öz yeterliliği ile ilgili yapılan çalışmalara neticesinde ebeveyn öz yeterliliği değişik şekillerde tanımlanmıştır. Bandura'dan sonra ebeveynlik öz yeterliliği üstünde araştırmalara devam eden Coleman ve

Karraker (1998), anne - babaların ebeveynlik rolleri ile alakalı öz yeterlik düşüncelerinin öz temsilcisi veya (2000) çocuklarının davranışını ve gelişimini olumlu olarak etkileme kabiliyetine ait algıları olarak tanımlamaktadır.

Öz yeterlilik tanımına paralel olarak, burada da anne babaların karşılaşmış olduğu sorunları çözüme kavuşturmada motivasyonlarının ve çabalarının düşük olmaması, problemler karşısında çözüm üretme kabiliyetleri ve dayanıklılıkları olumlu yönde ebeveyn öz yeterliği ile bağdaştırılmaktadır. Düşük seviyedeki ebeveyn öz yeterliliği ise ebeveynlerin kendileri ile alakalı şüpheye düşmeleri, zorluklarla mücadelede kuvvetli olmamaları, dirençlerinin yüksek olmaması, stres, anksiyete ve benzeri durumları sıklıkla deneyimlemeleri ve görevlerinden kaçınmaları ile ilişkilendirilmektedir (Coleman, 1998; Coleman ve Karraker, 2003; Aksoy ve Diken, 2009; Gözübüyük, 2015).

Anne-babaların evlatlarının hareketlerinde istedikleri ölçüde tesir gösterebilmeleri adına kendi ebeveynlik kabiliyetlerine ait düşünceleri (Grusec, Hastings ve Mammone, 1994); kendilerini ebeveynlik rollerinde bilinçli ve ehil gördüklerine dair beklentilerinin seviyeli (Rose Hassall, ve McDonald, 2005) şeklinde değişik ifadeler kullanılmıştır.

Sanders ve Woolley (2005) araştırmalarında, anne-baba öz yeterliğini, muayyen bir anne-babalık sorununu çözüme götürme veya problemin üstesinden gelmedeki anne-baba inancını temsil ettiği şeklinde açıklarken; De Montigny ve Lacharite (2005), anne babanın çocuğunun bakımı ve yetiştirilmesi ile alakalı birtakım özellikleri taşıması gerektiği, kendi potansiyelindeki yargıları ve inançları şeklinde tanımlamaktadır.

İlhan ve Yıldırım'a (2010) göre, anne-babaların öz yeterliliklerinin düşük olmaması, başarı ve iyi hal durumunun gerçekleşmesini, en önemlisi kişisel gelişmenin ve becerilerin çoğalarak hızlanmasını sağlar. Önceden deneyimlenen başarılar, bireysel olarak benzer özellikleri taşıyan diğer insanların başarı örnekleri, etraftan gelen iyi geri bildirimler ve olumlu duygu durum, öz yeterliği geliştiren kaynaklardır.

Coleman ve Karraker'ın (1998) ebeveyn öz yeterliliği ile ilgili üç farklı görüşü şöyle açıklanabilir:

1. Çocukların anne-babalarıyla etkileşimi, çocuğun ebeveynliğe yönelik şemalarını oluşturduğunu ve anne-babalarıyla kurmuş oldukları bağlanmanın niteliğine nazaran de anne-baba öz ehliyet algılarının temelleri atılmaktadır.
2. Her camianın ve kültürün kendine özgü çocuk bakımı, gelişimi ve ebeveynlik becerilerine ait uygulamaları, toplumsallaşma sürecinde şahıs tarafınca özümşenerek ebeveynliğe ait bilişsel yapıları oluşturmaktadır.
3. Ebeveynlerin kendi çocuklarıyla yahut yakın akrabalarının çocuklarıyla deneyimledikleri ebeveynliğin, onların öz yeterliklerine ait algılarını oluşturmaktadır.

Gözübüyük'ün Grusec ve arkadaşlarının yaptığı (1994) araştırmadan aktardığına göre ebeveyn öz yeterliliğin üç kaynaktan etkilendiğini belirtmektedir. İlk olarak, bireyin içerisinde yer aldığı topluluğun kültürel yapısı; ikincisi, anne-babaların önceden çocukları ile yaşadıkları deneyimler ve son kaynak ise, ebeveynlerin kendi yetiştirme stilleri ve kendi ebeveynleri ile etkileşimleri içeren yaşantılarıdır. Grusec ve arkadaşlarının değindiği bu üç kaynak ile Coleman ve Karraker (1998)'in ebeveyn öz yeterliliği görüşüyle benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Öz Yeterliğin Kaynakları

Bandura (1997), öz yeterlik konusunu açıklarken özellikle bebek ve çocukların yeterliklerini geliştirmek için sosyal çevrenin kontrol altında tutulması ve düzenlenmesinin öneminden bahsetmektedir. Bunu sembolik düşünce ve sorumluluklar olarak birbirini etkileyen iki faktör şeklinde açıklamaktadır. Sembolik düşüncede özellikle şahsın neden-sonuç ilişkilerini kavraması için önce düşünme potansiyeli gelişmelidir. İkinci olarak erken yaştaki çocuklara çevresi tarafından yüklenen sorumluluklar öz yeterliğin gelişiminde büyük bir rol oynar.

Bandura (1997)'ya göre bireyin, simgesel fikir ve sorumlulukları da arasında barından öz yeterlik inançlarının oluşmasına neyin izin verdiğini örneklendirmiş ve dört temel kaynaktan elde edilmiştir. Öz yeterliliğin en temelde, ferdin aktivite tercihini, zorluklar karşısındaki

gayret düzeyini ve performansını etkilediğini ileri sürmektedir. Yani bir durumla alakalı öz yeterlik algısı yüksek olan kişiler, bir işi başarı göstererek sonuca ulaştırmak için büyük gayret göstermekte, olumsuzluklarla karşılaştıklarında yılmayarak, ısrarlı ve sabırlı davranmaktadırlar. Bu nedenle, öz yeterliliğin gelişmesinde yaşamları süresince bireyler üstünde kuvvetli tesirleri olabileceğinden birbirini etkileyen bu dört temel kaynak oldukça önemlidir. Bunlar;

- a) Doğrudan (yaşanmış, başarıyla sonuçlanmış) tecrübeler (enactive mastery experiences),
- b) Dolaylı tecrübeler (vicarious experiences),
- c) Sözel (sosyal) ikna (social persuasion)
- d) Fizyolojik ve duyuşsal (duygusal) haller (physiological and affective states) biçimde tanımlanmaktadır (Bandura, 1997).

Yaşanmış (Doğrudan, başarıyla tamamlanmış, performansa dayalı) Deneyimler: Performans Başarıları, meydana getirilen işler ve ulaşılan amaçlar olarak da açıklanmaktadır. Öz yeterlik kaynakları arasında ferdin yetenekleri ve sınırları açısından en önemlisi ve öz yeterliğin gelişimi üstünde en fazla etkisi olan direkt yaşamış olduğu deneyimleridir (Bandura 1997). Burada en mühim unsur; bireylerin, geçmiş yaşantılarından bizzat edinmiş olduğu tamamlanmış performans deneyimleridir (Schunk, 1990).

Kişilerin giriştiği işlerde elde etmiş olduğu başarı, kuvvetli bir öz yeterlik inancının oluşmasına temel hazırlarken, aynı görevle alakalı üst üste yaşanmış olan başarısızlıklar ve yetersiz performansla sonuçlanan deneyimler bu inancı zedeleyebilir (Bandura'dan akt. Kurbanoglu, 2004; Pajares, 2002). Ancak, birtakım durumlarda yahut zaman zaman yaşanmış olan başarısızlıklar, sarf edilen çabalar yardımıyla tekrarlanan başarılarla yerleşmiş kuvvetli öz yeterlik inancını oldukça fazla etkilemeyebilir (Kotaman, 2008; 120). Peşin sıra yaşanmış olan başarısızlık ya da korkularda ise maruz bırakma, modelleme, performans ile duyarsızlaştırma benzer biçimde değişik yollarla negatif öz yeterliğin üstesinden gelinebilmesinin olası olduğu ifade edilmektedir (Bandura, 1977).

Literatüre bakıldığında; annelerin ebeveynlik rolünde öz yeterliğin gelişimi ve kuvvetlenmesi bağlamında dört temel kaynağa göre etkili olduğuna dair araştırmalar mevcuttur:

Anne çocuğuyla ilgili bir problemle karşılaştığında, anne olmadan önce çocuk bakımı ile ilgili doğrudan edindiği deneyimlerinden faydalananak sorunun çözölmesini sağlamaktadır. Bu aşamada yaşanacak olan başarı öz yeterlik algısını artıracaktır. Bu yönde yapılan araştırmalarda daha önce bebeklerine bakan annelerin daha güçlü yeterlik algılarına sahip oldukları, annelerin en sık yapılan bebek bakım görevlerinde yeterlik beklentilerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Froman ve Owen'dan aktaran. de Montigny ve Lacharite, 2005).

Dolaylı Deneyimler (Başkalarının Deneyimleri): Dolaylı öğrenme, hâlihazırda konuyu öğrenmiş kişiyi model alarak ondan etkilenmek anlamına gelir. Özellikle çocuklar ebeveynlerinin davranışlarını gözlemleyerek yeni davranış ve beceriler kazanma eğilimindedirler. Bandura (1977), sosyal bilişsel kuramında, insan öğrenmesinin sosyal bir ortamda gerçekleştiğini ve özellikle çocukların en temel öğrenme hayatlarının başkalarının davranışlarını gözlemlemekten geçtiğini savunmaktadır.

Ebeveynlerin erken çocuklukta kendi ebeveynleri ile deneyimlemiş oldukları etkileşim ve iletişim sonucunda anne-babalığa yönelik ilk şemalar oluşmaya başlamaktadır. Oluşan bu şemalar aracılığı ile anne-babalarda yaşanan bağlanmanın özelliğine göre de ebeveyn öz yeterlik algılarının temellerinin atıldığı varsayılmaktadır (Coleman ve Karraker, 1998). Model alınan deneyimler yoluyla annelerin ebeveynlik öz yeterliği kuvvetlendirmektedir. Bu tür deneyimler, gözlem ve modelleme yoluyla yetkinliklerin aktarılmasına ve başkalarının kazanımlarıyla karşılaştırmaya izin verir (Bandura, 1997). Bu nedenle, ebeveyn eğitim programlarının ebeveynlerin yeterlik algılarını etkilediği bulunmuştur (Lacharite ve de Montigny, 2005).

Sözel İkna: Öz yeterliği geliştirme ve güçlendirmenin üçüncü kaynağı sözel iknadır. Kişiler kendi yapabilecekleri konusunda özellikle şüphede kaldıklarında etraftan gelen “Sen bu işi

yaparsın, bunun üstesinden kolaylıkla gelirsın.” şeklindeki geri bildirimlerle kişilerin çok daha çaba göstermesi ve çabasını sürdürmesine etki edebilir. Moral verici iknalar eğer normalden uzun ve yeterince inandırıcı olmayan bir üslupla gerçekleştirilirse, bu durum şahsı şüpheyne düşürmekte ve kişinin öğretimdeki çabasını ve ısrarını engellemekte ve nadiren de olsa ters tepki yapabilir (Schunk 1990). Ancak öz yeterliliğin oluşumunda kişiler doğrudan deneyimlerle edinmediği yargıları için sadece sözlü ikna desteği aldığında, değiştirilmeye çok müsait olduğu ve etkisinin oldukça sınırlı olabileceği görüşü mevcuttur (Bandura, 1997; Coleman ve Karraker, 1998; Pajares, 1997).

Anne - babalar, kendilerine ait görevleri ustaca gerçekleştirebileceklerine sözel olarak ikna olurlar ise yapmaları ihtiyaç duyulan faaliyetler için harekete geçmede ve bu faaliyetleri devam ettirmede kendilerini yeterli hissettikleri zamanlara oranla daha çok gayret gösterirler. Yapılan bir araştırmada, evlilik ilişkisinin kalitesi ve toplumsal desteğin kalitesinin, annenin doğum sonrası ebeveynlik yeterliliğine ilişik algılarını geliştirdiği bulunmuştur (de Montigny ve Lacharite, 2005).

Fizyolojik ve Duygusal Durum: Kişilerin karşılaştıkları stres, kaygı, korku, yorgunluk, ağrı, bitkinlik gibi durumlar veya davranışlar karşısında meydana gelen duygusal uyarımlar ve fizyolojik durumları, öz yeterliliği etkileyen dördüncü bilgi kaynağıdır (Pajares, 1997; Bandura, 1977). Mühim olan duygusal ve fiziksel tepkilerin fazlalığı değil, nasıl algılandığı ve nasıl yorumlandığıdır (Bandura,1994). Gevşeme hissi ve olumlu yönde duygular, bireyin kendine itimatını ve geleceğe yönelik başarı göstermiş olma inancını kuvvetlendirir (Bandura, 1994).

Duygusal ve fizyolojik durum da anne-babaların öz-yeterliliğini yükseltmek oldukça etkilidir. Olumlu ruh hali, öz yeterliğin artmasına önemli oranda katkı sağlayacaktır. Olumsuz ruh hali ise öz yeterliğin düşmesine neden olabilmektedir. Fizyolojik ve duygusal durumdaki dalgalanmalar, savunmasızlık ve hatta doğrudan yetersizlik belirtileri olarak yorumlanabilir (Bandura 1997) ve stresli hisseden anneler de öz yeterliklerinde daha az etkili hissettiklerini bildirmektedir (de Montigny ve Lacharite, 2005). Çocukların özelliklerinin,

ebeveynlerin yeterli duygularını etkilediği bulunmuştur (Teti ve Gelfand, 1991; Sevigny ve Loutzenhiser, 2010). Birkaç kaynak, bebek mizacının annelerin yeterlilik algıları üzerindeki etkisine dair kanıtlar sağlamıştır, öyle ki, çocuklarını daha zor olarak algılayan anneler, kendi yeterlilik algılarına sahip değildir (Sevigny ve Loutzenhiser, 2010; Teti ve Gelfand 1991; Cutrona ve Troutman 1986, Halpern & McLean'den aktaran de Montigny ve Lacharite, 2005). Zor bir mizaca sahip olan bebekler, ebeveynlerin yeteneklerine veya yetersizliklerine ilişkin inançlarını pekiştirmek için hareket edebilir ve ebeveynlerin fizyolojik refahını da zorlayabilir.

Öz Yeterliliğin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Literatüre bakıldığında üzerine pek çok araştırma yapılan öz yeterliliğin insan davranışını etkilediği; bilişsel, duygusal motivasyon ve seçim olmak üzere toplamda dört ana süreç mevcuttur (Bandura, 1994).

Bilişsel Süreç

Yetenek, motivasyon, bilişsel, toplumsal ve davranışsal becerilere dayalı olarak fazlaca sayıda amacı gerçekleştirmek için etken bir halde düzenlenen bir üretkenlik becerisidir. Öte taraftan kişinin davranışlarında bulunan durağan bir hususiyet olmayıp düşünme ve hareket standartını bozabilecek fazla duygusal tepkileri idare etme becerisini de kapsar. Ancak, ilerleyebilmek adına bu şahsi kabiliyetleri kullanabilmek için öz yeterlilik inancına sahip olmak gerekebilir. Bu sebeple aynı malumat ve kabiliyetleri barındıran bir şahıs, öz yeterlilik düşüncesindeki değişikliklere bağlı kalmış olarak yeterli bir halde performans gösterebilir (Bandura, 1993).

Öz yeterlilik inancının bilişsel süreçler üstünde tesirleri vardır. Çoğu faaliyet, başlarda düşüncede tasarlanır. Düşüncenin mühim bir işlevi, insanların vakaları ön görmelerini ve hayatlarını etkileyenleri idare etme etme yollarını geliştirmelerini sağlamaktır. Bu tür yetenekler, birçok muğlaklık ve ihtimal içeren bilginin etken bilişsel işlenmesini gerektirir (Bandura, 1994). Bilişsel olarak açılan motivasyonda, şahıs kendini bir hedefe yönlendirir.

Hedefleri kendi standartlarına nazaran düzenler ve hedeflere nazaran kendi belirlediği realist faaliyetleri planlar. Burada bireylerin öz yeterliliği ileriye dönük oluşturdukları planları etkiler (Bandura vd., 2001). Öz yeterliliği fazla olan bireyler ilerisi için başarı senaryolarını önceden oluşturabilirler. Öz yeterliliği düşük olan kişiler ise yanlış gidebilecek unsurlar üzerinde dururlar ve başarısızlık senaryoları görselleştirirler. Bireylerin kuşkucu olması başarı düzeylerini doğrudan etkiler ve başarısızlığa neden olur (Bandura, 1994). Önemli ve acele durumlar, başarısızlıklar ve aksilikler karşısında vazife odaklı kalabilmek için kuvvetli bir öz yeterlik duygusu gerekir. Gerçekten de, bireyler sıkıntılı çevresel sorunları idare etme görevleriyle yüz yüze kaldıklarında, etkinlikleri ile alakalı kendilerinden kuşku duyanlar, analitik düşüncelerinde giderek daha kararsız hale gelir, performanslarının kalitesi düşer. Buna karşılık, elastik bir ehliyet duygusunu devam ettirenler kendilerine sıkıntılı hedefler belirler ve performans başarılarında karşılığını veren iyi analitik düşünmeyi kullanırlar (Bandura, 1994).

Motivasyon Süreci

Yeterlik inancı yalnızca faaliyetlerin yönetilmesiyle değil; motivasyonun, ruhsal durumun düzenlenmesi ile de yakından ilgilidir (Bandura, 1997). Kişiler kendileri için hedef belirlerler ve bu hedefler için ne oranda gayret harcadıkları, zorluklar karşısında ne kadar zaman sabrettikleri ve başarısızlıkla karşılaştıklarında nasıl dayanıklı oldukları öz yeterlilikleriyle ve motivasyonları ile direkt ilişkilidir (Bandura, 1994). Öz yeterlilik inançları birkaç değişik yolla motivasyonu etkilemektedir. Farklı teorilerin oluşturduğu üç değişik bilişsel motivasyon biçimi vardır. Bunlar bilişsel hedefler, netice beklentileri ve nedensel niteliklerdir.

Bireyler kendilerini ilk önce bilişsel olarak hazırlayıp motive ederler, daha sonra ileriye yönelik öngörülerini ve eylemlerini yönlendirirler. Olası eylemlerinin muhtemel neticelerini öngörüler. Ne yapabilecekleri mevzusunda inançlar oluştururlar. Bu süreçte yeni davranışları ya da becerileri gözlem yoluyla kazanabilirler, ancak onları yapmaya güdüleninceye yani buna gerek duyuncaya kadar performans olarak göstermezler.

Güdülenme periyodu öğrenilenleri performansa dönüştürmeyi elde eden bir süreçtir. Güdülenme ve başarmaya motive olma cevabında fert kendini ehil görür (Senemoğlu, 2007). Öz yeterlilik, şahsi yetenek, iş başarısı, motivasyon vb. benzer biçimde öz yetrlik sistemini gerçekleştiren unsurların sentezidir.

Duygusal Süreç

Öz-yeterliliği etkileyen bir diğer konu, bireylerin duygu durumudur. Bireylerin öz yeterliliği, motivasyon düzeylerini etkilediği benzer biçimde tehdit yada zor durumlarda yaşadıkları stres ve depresyonu da etkiler (Bandura, 1994). Algılanan tehditler (stres vb.) ile algılanan öz yeterlilik, duygusal durumların uyarılmasında merkezi bir rol oynar (Kurbanoğlu, 2004). Bireyin duygu durumu ve vakalara yaklaşımı öz yeterliliği harekete geçirmede fazlaca önemlidir. Bir aktivite esnasında kişinin yaşamış olduğu stres ya da endişe düzeyi, öz-yeterlik inançlarına bağlıdır. (Pajares ve Schunk, 2001). Tehditlerle baş edebileceklerine güvenen kuvvetli öz yeterliliğe sahip bireyler, daha önceki olumlu geçmiş tecrübeleri yardımıyla rahatsız edici fikir kalıplarından kurtulabilirler. Zorlu görevler karşısında önlerine çıkan engellerle mücadele eder ve bu durumlarda yaşanabilecek kaygılarla baş edebilirler. Stres vb. durumları yönetemeyeceğini inanıp yüksek düzeyde anksiyete uyarılması yaşayabilirler. Oluşabilecek tehditler üstünde dururlar ve nadiren meydana gelebilecek şeyler ile alakalı endişelenirler (Bandura,1993).

Seçim Süreci

Bireylerin kendileri adına doğru seçim yapmaları da öz yeterlilikten etkilenir. Seçim periyodu ile bilişsel, motivasyon ve duygusal süreçlerde bireylerin faydalı ortamlar yaratmalarını ve karşılaştıkları kişileri kontrol edebilmeyi elde eden yeterlilikteki etken süreçler kastedilmektedir. Bireylerin kendi hayatlarında oluşturduğu çevreler, bitirdikleri faaliyetler benzer biçimde birçok tercihlerinde, öz yeterlilik inançları seçim yollarına yön verebilir, gidişatını şekillendirebilir (Bandura, 1994).

Bireyler kendilerini yeterli hissedemedikleri, başarısız olabileceklerine inandıkları etkinlikleri yapmaktan uzak dururlar. İstedikleri kararı alabileceklerine inanmadıklarında

harekete geçmekte zorluk çekerler. Ancak bireyler kabiliyetlerine güvenip, kendilerini ehil hissettikleri vakit sıkıntılı faaliyetleri üstlenebilirler, almış olduğu karar ve kararı mutlaka tutarlı davranıp mücadeleyi bırakmazlar (Kurbanoğlu, 2004).

Bireylerin öz yeterliliği üstünde kendisini algılamasına tesir eden faktörler olarak, kişinin yaşamış olduğu çevre, ailesi, yaşı, tahsil düzeyinin yanında kendini ehil- kifayetsiz benzer biçimde değerlendirmeleri, müspet negatif deneyimlerinden de bahsedilebilir. Bireyin öz yeterlilik gelişimi için ailenin etkisini, Bandura (1977)'nın öz yeterlilikte savunduğu kişinin ilkin kendisini güvende hissetmesi gerektiğinden yola çıkılarak açıklanabilir. Buna bakılırsa ferdin kendini güvende algılayabileceği en temel ortam aile olduğuna bakılırsa öz yeterliliğin gelişiminde mühim yere sahiptir. Bireylerin yaşı da öz yeterlilikleri üstünde etkili olduğu meydana getirilen araştırmalar neticesinde görülmektedir. Aktaş (2017), öğrenciler ile yaptığı çalışmada, yaş ile öz yeterlilik arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Bireylerin kendileri için olumlu düşünceleri ve başarı göstermiş olabilmeleri, öz yeterlilik inançları ile birleştğinde değişik çevrelere adapte olmaları ve değişik faaliyetlerde yer almalarını sağlayarak kendi seçimlerini oluşturabilmelerini sağlamaktadır. Burada dış çevrenin tesiri bireylerin kendi seçimleri kararı oluşturmuş oldukları arkadaş, akran seçimleri öz yeterlilik algılarının gelişimi üstünde etkilidir.

Eğitim öğretim yaşamı bireylerin yaşamında oldukça mühim bir yerde bulunmakta ve yaşantının çoğu zamanı okulda geçmektedir. Bu öğrenim sürecine erken yaşlarda adım atılır ve birtakım gelişim dönemlerini de kapsamaktadır. Öğretim amaçlı kurulan alanları verimli kullanmak yüksek düzeyde öğretmenlerin öz yeterliliklerine bağlıdır (Kaya, 2019). Öğretmenlerin öz yeterlilik inançlarının yüksek olması hem kendilerinin mesleki doyum yaşamalarını bununla birlikte öğrencilerin bilimsel nitelikli performanslarını olumlu yönde etkilemektedir (Caprara vd., 2006). Sonuç olarak hem eğitimci hem talebe açısından değerlendirildiğinde; bireylerin bulundukları tahsil ortamı, deneyimlerinin oluşmasında direkt öz yeterlilik algısının gelişiminde mühim bir yere sahiptir.

Ebeveyn Tutumları ile Öz yeterlik İlişkisi

Bandura (1977), sosyal bilişsel bağlamda kişilerin etrafı, etrafın fertleri ve davranışlarını etkilediğini belirtmektedir. Bu bağlamda hayati becerilerin şekillendiği ilk yer olan aile bünyesinde çocuğa yönelik tutumlar, gelişimini olumlu ya da negatif yönde etkilemektedir (Taylor, Lee ve Rice, Manganello, 2010). Ebeveyn davranışını biçimlendiren mühim unsurlardan biri anne-babalık dönemindeki tutum, davranış, inanç, fikir ve duygulardır (Grusec, 2007). Anne-babaların beklentileri, davranışlar, tutum ve değerler doğrultusunda çocuklarının gelişimini sağlamaya çalışırlar. Bu özellikler anne babalarda çocuklarını sosyalleştirme ve deneyimleme durumlarını içerir (Delforooz vd., 2022). Anne babaların tutumları çocukların bilgi ve beceri gelişiminde etkili olmakla beraber; bu durum, kişinin hayatına rol verdiğini göstermektedir. (Lee vd., 2020). Burada, anne - babaların kendi çocuklarını büyütmeye becerileri ve bu becerilere olan inançları ‘öz yeterlik’ bağlamını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, çocuk yetiştirmede, anne, baba öz yeterliliği mühim bir noktadır.

Öz yeterlik algısını gerçekleştiren kaynaklar çerçevesinde (Bandura, 1997) anne-babalık öz yeterliği; kişilerin ebeveyn rolündeki beklentilerine paralel bir şekilde, çocuklarının gelişimini ve davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir (Dai vd., 2018). Bir çocuğun uzun yıllar süresince sorumluluğunu üstlenerek bakımını yapmak anne-babalık rolleri ile birlikte oldukça sıkıntılı bir dönemdir ve bu devre adına hazır olmak ve döneme adapte olmak sabır ve güç özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle kişilerin, bir çocuğun bakım ve sorumluluğunda, gelişimini destekleme ve hayatına rehberlik etme şeklinde görevleri yerine getirmedeki anne-babalık rollerinde, kendilerini ehil hissedip hissetmemeleri, çocuklarına yöneltecekleri tutum ve davranışlarında etken olabilmektedir (Cano-Lozano, León ve Contreras, 2021).

Sosyal bir çevreye dahil olana kadar çocukların kişiliğini şekillendirecek kazanımların tümü, ilk önce dünyaya geldiği ev ortamında anne-babası ile oluşmaya başlar. Özellikle de zamanlarının büyük bir bölümünü anneleriyle beraber geçirmektedirler (Shonkoff ve Meisels, 2000). Erken çocukluk kazanımlarında başrolü alan annelerin, çocukla

etkileşiminde tutumu ve çocuğun bütün gereksinimlerini karşılama mevzusunda yeterliliği önemlidir (Spinrad vd.,2012). Anne öz yeterliği; annenin çocuğun bakımı ve gelişimi mevzusunda bazı sorumluluklar ile alakalı kendini yeterli görmesi noktasındaki inancı ve yargısıdır (de Montigny ve Lacharite, 2005). Annelerin, çocuklarına karşı destekleyici tutumlarıyla çocuklar kendini keşfeder, geliştirir ve kendi ile alakalı yeterlilik duygusu kazanabilirler (Díaz ve McClelland, 2017). Böylelikle annelerin, anne öz yeterlik inancının yüksek olması, çocukla olumlu etkileşime geçme ve çocuğu kabul etme şeklinde durumlara etki etmektedir (Coleman ve Karraker, 2003).

Çocuğun gelişimini ve anne-babaların göstermiş oldukları tutum ve davranışları, anne-baba öz yeterliği büyük miktarda etkilemektedir (Dursun ve Yıldız Bıçakçı, 2015). Anne-baba öz yeterliğinin (algısının/inancının), ebeveyn davranışı ile temel bir ilişkide olduğu birçok çalışmada ortaya konmuştur (Bugental, Blue ve Cruzcosa, 1989; Cutrona ve Troutman, 1986; Raver ve Leadbeater, 1999; Teti ve Gelfand, 1991; Coleman ve Karraker, 1997; 2000). Anne-babaların göstermiş oldukları tutumların daha tutarlı olması için çocukların hayatında büyük ehemmiyet taşıyan anne-babalık rollerinde öz yeterliğin yüksek olması gerekmektedir (Topaloğlu, 2013).

Yüksek ebeveyn öz yeterliğine sahip ebeveynler, kişilik saygısı ve temel gereksinimleri karşılamada daha sağlıklı tutumlar sergiler, anne-babalıkla alakalı mesuliyet alır, gerektiği durumlarda gayret göstererek karşılaşmış olduğu zorlukları aşmak için net olur ve daha az yetersizlik duygusu yaşarlar (Bandura, 1997). Böylelikle, çocuklarını olduğu benzer biçimde koşulsuz kabul ederek olumlu yönde iletişim kurmaya gayret ederler. Ayrıca, çocuklarının gelişmeleri ve gereksinimleri için olumlu uyaran ve ortamı düzenlemede kendilerine olan güvenle ellerinde bulunan potansiyel ve yeteneklerini kullanırlar (Coleman ve Karraker, 2000, 2003; Elibol, 2007; Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan, 2012; Buluş ve Samur, 2017). Öz yeterliği düşük anne-babalar ise yoğun ümitsizlik ve endişe yaşamakta, bunun cevabında çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmada güçlükler yaşayarak çocukların gelişim sürecinde yanlış tutumlar sergilemekte, istenmeyen davranışlar karşısında negatif stratejiler kullanmak zorunda kalabilmektedirler (Coleman, 2003; Elibol, 2007; Öztürk ve Giren,

2015). Bu durumda, çocuklar güven duygusunu kazanamamakta, çekingen, içe dönük yahut egoist ve saldırgan davranışlarda bulunmaktadır (Topaloğlu, 2013). Teti ve Gelfand (1991), anne-babalık öz-yeterliği düşük olan annelerin çocukları ile iletişim kurmakta eksik hissettiklerini ve buna bağlı olarak da çocuklarına olan davranışlarda duygusuz ve ilgisiz olduklarını belirtmektedirler. Öz yeterliği düşük olan anne babaların, aile arasında çatışma sıklığının arttığı ve fiziksel şiddetin gerçekleştiği, bunun da çocuklarda uyum sorunlarına neden olduğu yönünde bulgular da mevcuttur (Georg vd., 2021).

Anne-babanın öz yeterliğin yüksek olması ile anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarında daha demokratik olmaları ve çocuklarıyla daha uyumlu, sağlıklı ilişkiler kurmaları birbiriyle ilişkilidir (Büyüktaşkapu, 2012). Ancak, ebeveynler kendilerini yeterli hissetmediklerinde yahut özgüven problemi yaşadıklarında çocuklarına yönelik daha baskıcı ve otoriter tutum sergileyebilmektedirler (Huang, Li, Chen ve Straubhaar, 2018). Çocukların gençlik dönemlerinde aşırı koruyucu tutumlara maruz kalmaları çocuklarda davranış bozukluklarının gelişmesine neden olabilir. Aynı zamanda bu tutumlar ebeveynlerin, çocuklarının yaşamını kontrol etme ve çocuklarını korumaya yönelik yetersizlik duyguları ile de ilişkili olabilir. Dolayısıyla anne babaların yaşadıkları öz yeterlik sorunları, çocuklarının da bu tür sorunlarla karşılaşabileceğini düşünmelerine neden olur ve sonuç olarak çocuklarının davranışlarını gereğinden fazla kontrol etmeleri gibi istenmeyen bir sonuç ortaya çıkarabilir (Xue vd., 2021).

Anne-baba öz yeterliğin yüksek olduğu bir çalışmada, bilhassa çocuğun bakımında rol alan annelerin çocuklarıyla verimli bir ilişki kurdukları, hassas ve alakalı tutumu benimsedikleri, olumlu yönde duygu durumu ile daha sevgi dolu davrandıkları, daha az depresyon ve endişe yaşadıkları görülmüştür (Öztürk ve Giren, 2015). Hess, Tetib ve Hussey Gardner (2004), öz yeterliği yüksek ama gelişim bilgisi düşük anneler, bebekleriyle oyun etkileşiminde minimum duyarlı olan anneler olarak saptanmıştır. Bu durumu annelerin anne-babalık kabiliyetlerine duydukları güven ile açıklamışlardır. Sonuç olarak, kendini yeterli algılayan anne-babaların çocuklarına da öz yetelik duygusunu kazandırabilmeleri ve tutarlı bir yaklaşımla çocuklarının gelişimini desteklemeleri sağlanabilir.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde yurt içi ve yurt dışı alan yazında yapılan çalışmalara yer verilmiş olup konularına göre; ebeveyn tutumları, genel öz yeterlilik ile ilgili yapılan çalışmalar, üç ayrı başlık altında toplanmıştır.

Ebeveyn Tutumları ile ilgili yapılan Araştırmalar

Coplan, Hastings, Lagacé-Séguin ve Moulton (2002) yaptıkları çalışmada, çocuk yetiştirme bağlamında anne-baba inançları ve duygusal tepkileri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 41 erkek 35 kız çocuğunun (30-70 aylık arası) toplamda 76 annesi oluşturmuştur. Veriler, anne-baba inançlarına ve duygusal tepkilerine ilişkin öz bildirimler, çeşitli çocuk davranışlarını betimleyen kısa hikâyeler (hypothetical vignette depicting) şeklinde annelere gönderilen mektuplarla toplanmıştır. Çalışma sonucunda, otoriter anneler, çocuk yetiştirme bağlamında duygusal tepki kalıplarında farklılık göstermektedir. Otoriter annelerin çocuğun olumsuz davranışlarında daha az empati kurdukları ve çocuklarının daha saldırgan oldukları belirlenmiştir.

Metsapelto ve Pulkkinen (2003), 94 anne ve 78 baba ile anne- babaların kişilik özellikleri ile anne-babalık arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 1959 doğumlu aynı kişilerin 1968'den beri takip edildiği “Jyvaskyla Kişilik ve Sosyal Gelişim” adıyla geçen boylamsal bir

çalışmadır. Örneklem, Finlandiya'da etnik olarak homojen, Fince konuşan, orta büyüklükteki Jyväskylä kasabasının kentsel ve banliyö bölgelerinden rastgele seçilmiştir. 1992'de, katılımcılar 33 yaşındayken doldurdıkları bir kişilik envanteri ve 1995 yılında, 36 yaşındayken anne-babalardan envanterlerle birlikte yarı yapılandırılmış bir görüşme ile veriler toplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; annelerin çocuklar ile alakalı babalara göre oldukça bilgiye haiz olduğu, annelerin yumuşak başlılık ve gelişime belginlik benlik özellikleri puanlarının babaların puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Demokratik aileler dışa dönüklükten yüksek puanlar almışlardır. Otoriter aileler romantik tutarsızlıktan yüksek, dışadönüklükten düşük puan almışlardır. Onaylayıcı aileler otoriter anne babalar şeklinde yüksek romantik tutarsızlık göstermekle beraber; dışadönüklük benlik özelliğinde demokratik aileler şeklinde yüksek puan almışlardır. Duygusal yönden alakalı veren aileler yüksek dışadönüklük gösterir iken, romantik yönden kifayetsiz aileler düşük dışadönüklük göstermişlerdir. Demokratik, onaylayıcı ve romantik yönden yeterli, alakalı ailelerin, otoriter ve romantik yönden kifayetsiz ailelerden oldukça daha çok gelişime aleni olduğu bulunmuştur.

Özyürek (2004), kırsal kesim ve kent merkezinde ikamet eden, 5-6 yaşında çocuğa sahip olan ebeveynlerin, çocuklarına karşı tutumlarının yerleşim yeri ve demografik özelliklerine göre ortaya çıkan farkları incelemiştir. Araştırmaya, 2000 yılı Devlet İstatistik Kurumunun verileri ele alınarak Karabük ilinde ikamet eden rastgele örneklem yolu ile 117 kırsal kesimde yaşayan, 264 kent merkezinde yaşayan toplamda 381 denek katılım sağlamıştır. Çalışmada aileler hakkında bilgi toplamak amacıyla “Aile Bilgi Formu” ve ebeveyn tutumlarının belirlenmesi adına “ Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği – PARI” uygulanmıştır. Çalışma sonucunda ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları ikamet ettiği yerlere göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Kırsal bölgede yaşayan ebeveynlerin, kent merkezinde yaşayan ebeveynlere göre daha sert / katı tutumlar gösterdikleri tespit edilmiştir. Demokratik tutum değişkeni ise ikamet edilen yere göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Buna karşın PARI ölçeğinden elde edilen sonuçlara göre kentte yaşayan ebeveynlerin daha

demokratik olduğu, ayrıca öğrenim durumu yüksek olan ebeveynlerin çocuklarına karşı demokratik tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Xu vd. (2005), 97 Çinli anne ve küçük çocukları ile katılım sağlanarak, anne-babalık stilleri ve anne-çocuk etkileşimini incelemeyi amaçlamışlardır. Annelere “anne-babalık stilleri, Çin kültürel değerlerine yönelimleri, algılanan anne-babalık stresi ve sosyal destek kaynakları” hakkında anketler uygulanmıştır. Çalışmanın bulguları, algılanan anne-babalık stresi, sosyal destek ve eğitim yılı gibi ailenin diğer demografik özelliklerinin, Çinli annelerin anne-babalık stillerinin etkilediğini göstermiştir. Ayrıca, grup karşılaştırmaları otoriter anne-babalık stili için yüksek puanlara sahip Çinli annelerin Çin kültürel değerlerine en güçlü şekilde bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmanın sonucuna göre annelerin Çin’in kültürel değerlerini onaylaması ve algılanan anne-babalık stresi gibi ailelerin eko-kültürel yönlerinin, ebeveynlik çeşitlerine ve çocuklarıyla etkileşimleri ile ilişkili bulunduğunu göstermiştir.

Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2008) yılında gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarda öğrenimine devam eden 5-6 yaş çocuğa sahip 304 annenin kişisel özelliklerinin, anne ve babalığa yönelik tutumlarına etkisini araştırmışlardır. Araştırmaya katılan deneklerin bilgilerinin toplanmasında annelere “ Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği- Anne Formu” uygulanmıştır. Uygulanan ölçek sonrasında ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda meslek sahibi olan annelerin, eğitim ve öğretim durumlarının, sahip olunan çocuk sayısının anneliğe yönelik tutumları etkilediğini tespit etmişlerdir.

Paulussen-Hoogeboom, ve diğerleri (2008), yılında gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmada, erken çocukluk döneminde anne – babalık stilleri ile çocukların olumsuz duygusallıkları, sıkıntılı davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada çalışma grubunu 3 yaşındaki toplam 196 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Çalışmada katılımcılara, Çocuk Davranış Anketi ve Çocuk Davranış Kontrol Listesi veri toplama aracı uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, çocuğun olumsuz duygusallığı ile annelerin otoriter tutumları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Otoriter tutum gösteren annelerin

çocuklarının, diğer çocuklara göre içine daha kapanık ve utangaç olduğu araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir.

Yılmaz (2010) yılında gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmada Aydın ilinde ikamet eden farklı sosyo-kültürel seviyedeki 6 yaş çocukların, kelime dağarcıklarının anne ve baba tutumları arasındaki farklılıkları incelemiştir. Araştırmacı, çalışma grubunu Aydın İlinde anaokulunda öğrenimine devam eden 126 öğrenci ve annelerinden oluşturmuştur. Anne ve baba tutumlarını belirlemek adına “ Aile Hayatı ve Tutum Ölçeği (PARI)”, katılımcı çocukların kelime haznelerinin tespit edilmesi adına “Limbosh ve Wolf’un Lügatçe Dil Testi” ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre sosyo-kültürel seviyenin kelime dağarcığını olumlu artış gösterdiği, aşırı koruyucu, baskıcı, sıkı disiplin kuralları olan ve ebeveynler arasında geçim sorunu bulunan çocukların kelime dağarcıklarının kısıtlı ve olumsuz yönde olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak sosyokültürel düzeyin düşmesi ve negatif tutumların çocuğun kelime dağarcığının gelişmesinde olumsuz etki yarattığı araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

Ersen ve diğerleri (2011) yılında gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmada, suça karışmış kadınların sosyodemografik özellikleri, anne baba tutumları ve şiddet anlatım biçimleri incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan 102 kadın hükümlü, kontrol grubunu ise daha önce herhangi bir suça karışmamış 77 kadın oluşturmuştur. Katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilecek onam formu doldurulmuş, bulguların elde edilebilmesi için ise “Çok Boyutlu Öfke Ölçeği” ve “Ebeveyn Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmanın verilerinden elde edilen sonuçlara göre, suça sürüklenen kadınların eğitim seviyelerinin genellikle düşük olduğu, boşanmış ve evli kadınlarda suç oranının daha yüksek olduğu araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Katılımcılara uygulanan Öfke Ölçeğinde ise “ öfkeye neden olan etmenler” maddesi dışında kalan tüm maddelerde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Anne ve baba tutumları arasındaki farklılık incelendiğinde otoriter aile yapısında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Berg (2011) yapmış olduğu çalışmasında, okul öncesi devre evlatların toplumsal romantik gelişimi ile belirlenen üç ebeveynlik tarzı, otoriter, yetkili ve izin verici arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada, 14 anne babadan oluşan bir gruba, anne-babalık stillerini ve okul öncesi çağındaki evlatlarının gelişimini değerlendirmek için 2 anket uygulandı. İlk anket Wisconsin Üniversitesinde Prof. Dr. Joan E. Lefebvre tarafınca geliştirilen “Ebeveynlik Tarzınız Nedir? (What’s Your Parenting Style)” ile anne-babalara uygulanan “Yaşlar ve Aşamalar Anketi: Sosyal Duygusal Gelişim (Ages and Stages Questionnaire: Social Emotional Development)” ikinci anket olarak uygulanmıştır. Literatür taraması ve veri toplamanın tamamlanmasının ardından, yetkili anne-babalık uygulamalarını kullanan anne-babaların toplumsal romantik inkişaf tarama aracında en yüksek puanı alan ufaklıklara haiz bulunduğunu göstermiştir. emek verme sonuçlarına göre, 14 anne-babadan 10’u yetkili anne-babalık, 3’ü otoriter ve biri ise izin verici anne baba tarzını benimsemektedir. 14 çocuktan ikisinin toplumsal romantik gelişimlerinin düzgüsel düzeyin altında olduğu, bu alanda mühim rötör yaşandığı ve bu evlatların anne-babalarının otoriter tutuma haiz oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, evlatların toplumsal romantik gelişmeleri ile anne baba stilleri içinde anlamlı bir ilişki olduğu kararına ulaşılmıştır.

Kızıltepe ve arkadaşları (2013), tarafından gerçekleştirilen araştırmada 61 – 72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu olarak Afyonkarahisar, il merkezinde ikamet eden ve il merkezine bağlı köylerde okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenimine devam eden toplamda 480 anne oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanması için “Demokratik Tutum ve Davranış Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda, il merkezinde ikamet eden çocukların, köylerde ikamet eden çocuklara göre daha demokratik tutum sergiledikleri, bunun yanı sıra tek çocuğu olan, eğitim düzeyi yüksek olan, kamu kurumlarında ya da serbest meslek ile uğraşan ebeveynlerin çocuklarının diğeri çocuklara göre daha demokratik tutum sergiledikleri araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

Kaynak ve Temel (2016), gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmada, cezaevinde kalan 2 – 6 yaş çocuğa sahip olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu kapsamda Ankara, Aksaray ve Konya E Tipi Kapalı Cezaevlerinde kalan 95 anne araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuşlardır. Araştırmada verilerin toplanabilmesi adına “Ebeveyn Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, annenin yaşı, eğitim durumu, sahip olduğu çocuk sayısı, işledikleri suç değişkeni ile demokratik tutum arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Aksoy ve Kılıç (2019) yılında gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmada cezaevinde bulunan hükümlülerin, kendilerine uygulanan anne – baba tutumlarını, kendilerinin çocuklarına uygulamış olduğu anne – baba tutumları ve kişilik saygıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın, çalışma grubu 28 kadın 28 erkek olmak üzere 56 kişiden oluşmuş olup, katılımcılara “Sosyo – Demografik Bilgi Formu, Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda kadın hükümlülerin kişilik saygısı düzeyi, erkek hükümlülere göre daha az olduğu, çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından uygulanan kabul – ilgi – sevgi boyutunun erkek hükümlülerde yüksek olduğu, kadın hükümlülerin çocuklarına karşı daha koruyucu oldukları, çocukluk döneminde uygulanan otoriter tutum ile kişilik saygısı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu, çocukluk döneminde kendilerine uygulanan ebeveyn tutumları ile, kendi tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Büyükbodur ve Çakıcı (2020), Kadınlara Yönelik Psikolojik Şiddetin Ebeveyn Tutumları ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya 2 – 6 yaş aralığında çocuğa sahip olan, Gümüşhane İl merkezinde yaşayan, 22 – 45 yaş aralığında gönüllü 159 kadın katılım sağlamıştır. Katılımcılardan verilerin toplanabilmesi adına Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ile ebeveynlerin algıladıkları Psikolojik şiddeti ölçmek için Kadın Ruhsal Eziyet Envanteri (KPEE) kısa formu” uygulanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, kadınların algıladıkları psikolojik şiddet ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. KPEE alt boyutu olan romantik sözel sertlik ile ETÖ alt boyutu izin verici tutum, aşırı koruyucu tutum

ve demokratik tutum arasında orta seviyede, otoriter ebeveyn tutumu için ise olumlu yönde yüksek düzeyde farklılık tespit edilmiştir.

Öz Yeterlilik ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Aksoy ve H. Diken (2009) tarafından, ebeveynlerin (özellikle annelerin) öz yeterlik düzeyleri ile çocuklarının erken çocukluk dönemindeki gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaları gözden geçirmek amacıyla betimsel alan yazın taraması yapılmıştır. Ele alınan makalelerdeki bulgular, annelerin sahip olduğu ebeveyn öz yeterlik algısının düzeyi ile çocukların bilişsel, sosyal ve dil gelişimleri arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca ebeveynlik öz yeterlik düzeyleri sosyo-ekonomik durum, sosyal destekler, bekâr anne olma ve annelik yaşı gibi değişkenlerden etkilenmektedir. Annelerin öz yeterlikleriyle çocuğun problem davranışları, annelik depresyonu ve stresi gibi değişkenler arasında da ilişkiler olduğu çalışmalarda rapor edilmiştir.

Seçer, Ogelman, Önder ve Berengi (2012), annelerin öz yeterlik algılarının okul öncesi çocuklarının akran ilişkilerine etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklem grubunu 5-6 yaş grubu (Kız= 96. erkek= 104) 200 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Lädd ve Profile Çocuk Davranış Ölçeği”, “Akranlarının Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği” ve “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre annelerin öz yeterlik algıları ile çocukların saldırganlık, dışlanma, korkulu, kaygılı olma, aşırı hareketlik ve akran şiddetine maruz kalma değişkenleri arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca annelerin öz yeterlik algılarının çocukların saldırganlık, dışlanma, korkulu kaygılı olma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin öz yeterlik algıları ile çocukların olumlu sosyal davranış ve sosyal olmayan davranış düzeyleri arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmüştür.

Büyüktaşkapu (2012), 1-3 yaş arasında normal gelişim gösteren çocukların gelişim seviyeleri ile annelerinin öz yeterlik inanç düzeylerini belirlemek ve arasındaki ilişkiyi

incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu 1-3 yaş arasında normal gelişim gösteren çocuğu olan 60 anne oluşturmaktadır. Araştırmada “Anne Babalık Becerilerinde Öz yeterlik Ölçeği” ve “Ankara Gelişim Envanteri” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; annelerin öz yeterlik algılarının orta düzeyde olduğu, ancak disiplin, öğretme ve oyun alanlarında kendilerini daha az yeterli hissettikleri; 1-3 yaş arasındaki çocukların en çok ince motor gelişimlerinde yetersizlik olduğu, kaba motor, dil-bilişsel ve sosyal beceri-öz bakım alanlarında ise yarıdan fazlasının gelişiminin yetersiz olduğu bulunmuştur. Ayrıca annelerin öz yeterlik algıları ile çocukların sosyal beceri-öz bakım gelişimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Gözübüyük (2015), yaptığı araştırmasında, 1-3 yaş aralığında çocuğu olan annelerin öz yeterlik algıları, kullandıkları sözel etkileşim uygulamaları ve çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini, 1-3 aralığında sağlıklı çocuğa sahip 91 anne oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak “Anne Babalık Görevlerinde Öz yeterlik Ölçeği (1-3 Yaş)”, “Annelerin Sözel Etkileşim Uygulamaları ve Çocuk Yetiştirme İnançları Skalası”, “Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)” ve “Aile Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda annelerin öz yeterlik algısı ile kullandıkları sözel etkileşim uygulamaları arasında ilişki saptanmıştır. Annelerin öz yeterlik öğretme ve günlük işler alt puanlarının, çocuklarının dil, ince motor ve kaba motor becerileriyle de ilişkili olduğu elde edilen bir başka sonuçtur. Ayrıca annelerin kullandığı sözel etkileşim uygulamaları ile çocuklarının gelişim alanları arasında pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

Kılıçgün (2015), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 36-66 aylık çocukların annelerinin öz yeterlilik durumlarını; sahip olunan annelik rollerine ve bazı demografik değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmanın örnekleminde 546 anne yer almıştır. Anne öz yeterlilik durumlarının belirlenmesinde; Anneler için “Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği”, annelik rollerinin belirlenmesinde ise; “Geleneksel Annelik Ölçeği” kullanılmıştır. Anne öz yeterlilik durumları ile annelik rolleri arasında bir ilişki olup olmadığı ve eğer ilişki var ise bunun yönünü ve gücünü açıklamak amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Çocuğun

cinsiyetinin, yaşının, ailedeki çocuk sayının, ailenin gelir durumunun, çocuğun yetiştirilmesi ile ilgili birincil derecede anneye destek olan kişinin ve aile yapısının anne öz yeterliği üzerinde etkisini incelemek amacıyla varyans analizi yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre; anne öz yeterlilik puanları ile annelik rolleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın örneklem grubundaki annelerin öz yeterlilik puanları yükseldikçe annelik rollerinin geleneksellikten uzaklaştığı görülmüştür. Anne öz yeterliğinde sahip olunan çocuğun cinsiyetine, ailedeki çocuk sayısına, çocuğun doğum sırasına ve ailenin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmazken çocuğun yaşına, çocuğun yetiştirilmesi ile ilgili birincil derecede anneye destek olan kişiye ve aile yapısına göre anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir.

Buluş ve Samur (2017), Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla 208 çocuk ve ebeveynleri (208 anne ve 208 baba) ile çalışmıştır. Araştırmada, “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği”, “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği”, “Temel İhtiyaçlar Ölçeği”, öz yeterlik düzeyini ölçmek için “Genel Öz Yeterlilik İnanç Ölçeği (GÖYİÖ)” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, öz yeterlik algıları ve temel ihtiyaçları (hayatta kalma, güç, eğlenme, aidiyet, özgürlük) arasında pozitif; kızgınlık-saldırganlık düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, öz yeterlik ve hayatta kalma temel ihtiyacı arasında negatif; anksiyete-içedönüklük düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, öz yeterlik ve hayatta kalma, güç ve aidiyet temel ihtiyaçları arasında da negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür.

Şen (2019), Kadın Konukevi’nde kalmış ve kalmakta olan kadınlar ile gönüllülük esasına dayalı olarak öz yeterlilik, benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Aynı zamanda, bu ilişkiyi etkileyebilecek olduğu düşünülen değişkenlerden yaş, evliliğin gerçekleşme biçimi, çocuk sayısı, çalışma durumu, öğrenim durumu, gelir durumu, şiddet değişkeni ve diğer demografik özellikler belirlenmiştir. Üsküdar Kadın Konukevi’nde kalmış ve kalmakta olan 65 kadının 35’i (%53,8) reşit yaşta ve 30’u (%46,2)

reşit olmadan evlilik yapmıştır. Katılımcılara “Demografik Bilgi Formu”, “Genel Öz Yeterlilik Ölçeği”, “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” ve “Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği” uygulanmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde öz yeterlilik, psikolojik sağlamlık ve benlik saygısı arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Kadınların sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça öz yeterlilik ve benlik saygılarında da düşüş olduğu görülmüştür. Boşanmış olmanın ise kadınların psikolojik sağlamlıklarını olumlu yönde etkilemekte olduğu görülmüştür. Geçmişte veya şu anda psikiyatrik rahatsızlığa sahip olanların öz yeterlilik ve benlik saygılarında düşüş görülmüştür. Evliliğin gerçekleşme biçimi, yapılan evlilik sayısı, gelir düzeyi, öğrenim durumu, çalışma durumu, konukevinde kalma süresi, hizmet memnuniyeti ve şiddet görmüş olma durumlarının üzerinde evlilik yaşının bir etkisi görülmemiştir.

Ebeveyn Tutumları ve Öz Yeterlilik İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Uyanık Balat ve Yılmaz (2014), yaptıkları araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveynlik öz yeterlilik algılarını karşılaştırmalı olarak incelemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 94 çocuğun annesi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlilik Ölçeği-okul öncesi formu”, “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği – PARI” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği’nin “Aşırı Koruyucu Tutum” ve “Baskıcı ve Disipliner Tutum” alt boyutlarından elde edilen değerlerin, Ebeveyn Öz Yeterlilik Ölçeği’nin “Anneliğe Özgü Strateji” alt boyutundan elde edilen değerlerin anlamlı bir yordayıcısı olduğu saptanmıştır.

Yılmaz (2018), çocuklar tarafından algılanan anne baba tutumları ile annelerin kendi öz yeterlilik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmaya 2016 yılında, İstanbul İli Arnavutköy ilçesinde yaşayan 162 anne ve çocuğu katılmıştır. Çocukların algıladıkları ana baba tutumlarını saptamak için “Anne Baba Tutum Ölçeği”, annelerin genel

öz-yeterlik düzeylerini belirlemek amacıyla “Öz yeterlik algısı ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bulgular, çocuk katılımcıların ana baba tutumlarıyla annelerinin öz yeterlik algı düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca, annelerin demokratik tutumu eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. Eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumunun arttığı görülmüştür. Annelerin duygusal yeterliliği; duyarlı tepki, bakım ve ilgi, değer ve demokratik tutum gibi yaklaşımları yaptıkları mesleğe göre farklılık göstermiştir.

Arslan (2019) tarafından çocuk yetiştirme tutumları ile 3-6 yaş arası çocuklardaki davranış sorunlarının ebeveyn öz yeterliği üzerindeki etkileri incelenmiştir. Yapılan bu araştırma doğrultusunda 3-6 yaş arasında çocuk sahibi olan 33’ü erkek 137’si kadın olmak üzere toplamda 170 ebeveyne bazı ölçekler uygulanmıştır. Ölçekler Kâşif Eğitim Kurumları Bahçelievler ve Yenibosna şubeleri ile İstanbul ilinin Bahçelievler ilçesinde yaşayan ebeveynlere uygulanmıştır. Uygulanan ölçekler arasında “Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği”, “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği” ve “Sosyodemografik bilgi formu” yer almaktadır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu ve gelir durumlarına göre Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği (EYÖ) puanları karşılaştırıldığında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Kadınların EYÖ ortalama puanı erkeklerden yüksektir. Sosyodemografik bilgiler kendi içinde incelendiğinde yüksek lisans ve üzeri, çalışmayan, 3001-4000 TL gelir düzeyine sahip olan kişilerin öz yeterlik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yaşı ile “Ebeveyn Yetkinlik” ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Katılımcıların “Ebeveyn Yetkinlik” ölçek puanı ile “Ebeveyn Tutum” ölçeği alt boyut puanları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, “koruyucu” alt ölçek puanı ile negatif yönde, “izin verici” alt boyut puanı ile pozitif yönde, zayıf düzeyde, istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunurken; “Demokratik” ve “otoriter” alt boyut puanları ile istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Katılımcıların “Ebeveyn Yetkinlik” ölçek puanı ile “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tanımlama” ölçeği alt boyut

puanları arasındaki doğrusal ilişkiler incelendiğinde, tüm alt boyutlar ile negatif yönde, istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Kıvanç (2020), “24-36 Aylık Çocuğu Olan Annelerin Öz yeterlik Algıları Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Çocuğun Motor Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı araştırmasında 24-36 aylık çocuğu olan annelerin öz yeterlik algıları ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının motor gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 200 annenin doldurduğu “Demografik Bilgi Formu”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ve “Anne Babalık Görevlerinde Özyeterlik İndeksi (1-3 Yaş Grubu Ölçütü)” ile çocuklar için araştırmacı tarafından doldurulan “Gazi Erken Çocukluk Aracı (GEÇDA)” kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve öz yeterlik algıları ile çocuğun psikomotor gelişimi arasında ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda, tutum, özyeterlik ve psikomotor gelişim ile çocuğun cinsiyeti, yaşı, doğum sırası ile anne ve babanın yaşı, çalışma durumu, eğitim seviyesi, sosyoekonomik düzeyi, ailede yaşayan başka bireylerin varlığı ve ailedeki çocuk sayısı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Kurt ve Aslan (2020) tarafından okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin (2-6 yaş arası) ebeveyn öz-yeterliği, psikolojik sağlamlığı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki durumunu incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada ayrıca annelerin öz-yeterliği, psikolojik sağlamlığı ve annelik tutumlarının yaş, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik durum ve sahip olduğu çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmada annelerin öz-yeterlilikleri “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği-Anne Formu” psikolojik sağlamlıkları “Psikolojik Sağlamlık Ölçeği” ve ebeveyn tutumları ise Karabulut, Demir ve Şendil (2008) tarafından hazırlanan “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ile değerlendirilmiştir. Araştırmada çalışma grubunu 2-6 yaş arası çocuğu olan ve Trabzon ilinde ikamet eden 297 anne oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin psikolojik sağlamlıkları ve annelik öz-yeterlilikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca annelerin annelik öz-yeterliliklerinin eğitim seviyesi ve gelir düzeyine göre; psikolojik sağlamlıklarının eğitim seviyesi, gelir ve çocuk sayısına göre; ebeveyn tutumlarının ise eğitim seviyesi ve gelir düzeyine göre anlamlı değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Demirdöven (2021), okul öncesi çocuğa sahip ebeveynlerin öz yeterlik algıları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya uygun örnekleme yöntemiyle çevrimiçi olarak ulaşılabilen 236 anne katılmıştır. Veri toplamada “Kişisel bilgi formu”, “Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği (YBEÖYÖ)” ve “Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) A Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda YBEÖYÖ ebeveynliğe özgü stratejiler ve çocuğa kazandırılacaklar alt boyut puanları ile ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde, Baskıcı ve Otoriter Tutum alt boyut puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. YBEÖYÖ puanlarının çocuğun cinsiyeti ve yaşı, annenin yaşı ve aile yapısı ile anlamlı bir fark oluşturmadığı; YBEÖYÖ ebeveynliğe özgü stratejiler puanları ile çocuğun okula gitme süresi arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Çocuğun doğum sırası, annenin öğrenim durumu, annenin mesleği ve aile gelir durumu ile YBEÖYÖ puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Çocuğun cinsiyeti ve çocuğun yaşı ile ABTÖ puanları arasında anlamlı bir fark bulunmazken çocuğun okula devam süresi ile ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanları, çocuğun doğum sırası, annenin öğrenim durumu ve aile yapısı ile ABTÖ Demokratik Tutum ve Baskıcı-Otoriter Tutum alt boyut puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Annenin yaşı ile ABTÖ Aşırı Hoşgörülü Tutum alt boyut puanları arasındaki fark, annenin mesleği ve aile gelir durumu ile ABTÖ Demokratik Tutum, Baskıcı-Otoriter Tutum ve Aşırı Hoşgörülü Tutum arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Alan yazın incelendiğinde ebeveyn tutumları konusu ile yapılan çalışmaların uzun yıllardır devam ettiği görülmektedir. Araştırmacılar, erken çocukluk dönemine sahip anne- babaların, ebeveyn tutumlarının alt- üst sosyoekonomik düzey, kültürel düzey, ebeveyn yaşı, öğrenim ve çalışma durumu, aile yapısı, çocuk sayısı, yaşanılan yer, çocuk yaşı ve cinsiyeti gibi birçok demografik özellik ile ilişkilerine yönelik durum tespiti çalışmalarına yer vermektedir. Bu araştırmalarda çoğunlukla tek başına annelerin tutumlarının incelendiği görülürken; son yıllarda ebeveynlerden sadece babalarla ya da hem anne hem babalar yani ebeveynlerin çalışmaya dahil edildiği görülmektedir. Bu konuda yurt içi ve yurt dışı alan yazında geçerlik güvenirlik çalışmalarının yapıldığı yoğun bir ölçek birikiminin olduğu

görülmektedir. Ebeveyn tutumlarının, demografik özelliklerin yanı sıra ebeveyn inançları, duygusal tepkileri, kişilik özellikleri, benlik saygısı, anne-çocuk etkileşimi, annenin ruh sağlığı, çocukların sosyal- duygusal gelişimi ile mizaç ve öz düzenleme becerileri, problem davranışları ile olan ilişkilerine bakıldığı ve demokratik, baskıcı- otoriter ve aşırı hoşgörülü tutumlarla ilişkilendirilerek açıklandığı dikkat çekmektedir.

Öz yeterlik ile ilgili araştırmalara bakıldığında, göreve özgül öz yeterlik ölçümünde akademik öz yeterlilik, meslek seçimi, ebeveyn öz yeterliliği gibi duruma özgül ve genel öz yeterlilik şeklinde araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Yurt dışında öz yeterlik ve anne-baba öz-yeterliği ile ilgili çok sayıda araştırmanın bulunduğu; yurt içindeki çalışmalarda erken çocukluk dönemi çocukları olan annelerin öz yeterliğinin incelenmesine ağırlık verildiği ve anne öz yeterliği ile çocukların gelişim alanları, sosyal duygusal uyumları, akran ilişkileri, annelik rolleri ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Annelerin öz yeterliğinin, çocuğun problem davranışları, sosyal destekler, annelik depresyonu, stresi, annenin yaşı, sosyo-ekonomik durum, bekar anne olma değişkenlerinden etkilendiği de çalışmalarda rapor edilmiştir. Yurt içi çalışmalarda, erken çocukluk dönemine sahip annelerin öz yeterliğini kapsayan ölçeklerin geçerlik güvenirlik çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Yurt dışında yapılan çalışmalarda anne baba öz-yeterliği ile ebeveyn algı, tutum ve davranışları, çocuklarının problem davranışlarını algılama ve bu davranışlarla baş etmesi ilişkilendirilerek açıklandığı dikkat çekmektedir. Yurt içindeki araştırmalara bakıldığında ise son yıllarda ebeveyn (anne) tutumları ile öz yeterliği ilişkisine bakıldığı ve anne öz yeterliğinin tutum ve davranışlar üzerinde önemli ölçüde etkisinden bahsedildiği görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma türlerinden betimsel desen tarama modeli ile ilişkisel araştırma türlerinden korelasyon yöntemi kullanılmıştır.

Nicel araştırmalar, verilerin çeşitli teknikler ya da araçlar kullanılarak gözlem yoluyla toplandığı, görgül (ampirik) araştırmalardır. Bir teoriyi test etmek üzere, sayısal ölçümler ve istatistikî teknikler kullanılarak analiz edebilecek bir problem durumunu araştırmayı ifade etmektedir (Büyüköztürk vd., 2017).

Nicel araştırma türlerinden birisi olan betimsel araştırmalar var olan bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar. Eğitim alanındaki araştırmalarda en yaygın kullanılan yöntem betimsel tarama çalışmasıdır. Betimsel araştırma yönteminde, bir örneklem üzerinde gözlem yaparak bireylerin özelliklerinin belirlenmesi, katılımcıların kendilerinden bilgi alınarak elde edilen verilerle öz aktarım yapılması amaçlanmaktadır (Karasar, 2012). Tarama modeli ise bir araştırma evreninin geçmişteki veya halen mevcut olan tutum ya da görüşlerini bu evrendeki bir örneklemle çalışarak olduğu gibi betimlemeyi

amaçlayarak nicel ya da sayısal olarak tanımlamaya imkân sağlar (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014; Karasar, 2012).

Korelasyonel olarak da adlandırılan ilişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2017). İlişkisel araştırmalar, iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişimi ile yönüne ilişkin veri toplanırken; sadece durumların betimlenmesinin ötesinde ilişkilerin araştırıldığı vurgulanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2017; İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014).

Çalışma Grubu

Diyarbakır Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı iki; Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve Kayapınar Belediyelerine bağlı üç olmak üzere toplam 68 kapasiteli beş kadın konukevinden hizmet alan kadınların geliş nedenlerine bağlı olarak kalış süreleri de değişmekte olup hızlı sirkülasyonlar olmaktadır. Bu nedenle çalışma grubu için sayı belirlenmesi yerine belli bir süre üzerinden veri toplanmasına gidilmiştir. Diyarbakır ilinde bulunan beş kadın konukevinde 78 anneden; bir anne çalışmayı yarıda bıraktığı, iki anne çalışmaya dahil olmak istemedikleri için toplam 75 anne gönüllü olarak katılmıştır.

Araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde seçkisiz olmayan yöntemlerden kolay ulaşılabilir ile amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemleri tercih edilmiştir. Basit seçkisiz örnekleme yönteminde; evreni oluşturan her birimin örnekleme içinde yer alma olasılığı eşittir. Diğer bir deyişle tüm bireylerin seçilme olasılığı aynıdır ve bir bireyin seçimi diğer bireylerin seçimini etkilememektedir (Büyüköztürk vd., 2017). Ölçüt örnekleme yönteminde temel anlayış ise önceden belirlenmiş belli niteliklere sahip kişiler örnekleme alınırlar. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Büyüköztürk vd., 2017). Araştırmanın çalışma grubunu 2021 yılı Şubat, Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran

aylarında Diyarbakır ilinde, beş ayrı kadın konukevinde hizmet almakta olan 2-6 yaş aralığı çocuğa sahip 75 anneden oluşmaktadır.

Araştırmaya dahil edilen annelere ilişkin demografik bilgiler Tablo 2’ de sunulmuştur.

Tablo 2.

Araştırmaya Katılan Annelerin Demografik Bilgilerine İlişkin Dağılımlar

		n=75	%
<i>Yaş Grubu (Ort±SS)</i>	20-25 yaş	19	25,4
	26-30 yaş	28	37,3
	31 yaş ve üstü	28	37,3
29,36±5,362			
<i>Medeni Durum</i>	Resmi evlilik	63	84,0
	Diğer	12	16,0
<i>Öğrenim Durumu</i>	İlkokul Mezunu	39	52,0
	Ortaokul Mezunu	26	34,7
	Lise ve üzeri Mezun	10	13,3
<i>Yaşanılan Aile Tipi</i>	Çekirdek Aile	57	76,0
	Kalabalık Aile	18	24,0
<i>Yaşanılan Yer</i>	Köy/ Kasaba/ Belde	16	21,3
	İlçe	17	22,7
	İl merkezi	42	56,0
<i>Çocuk Sayısı</i>	1	14	18,7
	2	24	32,0
	3	16	21,3
	4 ve üzeri	21	28,0
<i>Çocuk Yaşı</i>	2 - 3	28	37,4
	4 - 6	47	62,6
<i>Çocuk Cinsiyeti</i>	Kız	38	50,7
	Erkek	37	49,3
<i>Annenin kadın konukevine geliş nedeni</i>	<i>Şiddet nedeniyle başvurular;</i>		
	- Eşinden şiddet (59)	63	84,0
	- Aileden şiddet (2)		
	- Cinsel istismar (2)		
	<i>Barınma ve Ekonomik nedenler ile başvurular;</i>		
	- Barınma (7)	12	16,0
	- Ekonomik (5)		
<i>Annenin daha önce kadın konukevinden hizmet alma durumu</i>	Evet	39	52,0
	Hayır	36	48,0
<i>Evet ise Sayı;</i>	1	17	43,6
	2 ve üzeri	22	56,4

<i>Annenin kadın konukevinde hizmet alma süresi</i>	1-7 gün	44	58,7
	8-29 gün	21	28,0
	30 gün ve üzeri	10	13,3

Tablo 2 incelendiğinde; araştırmaya katılan annelerin %25,4'ü 20-25 yaş aralığında iken %37,3'i 26-30 yaş aralığında, %37,3'ü ise 31 yaş ve üzerindedir. Annelerin %84,0'mın resmi evliliği var iken %16,0'ı ise diğerleridir (Boşanmış, gayriresmi birlikte, imam nikahlı, bekar). Annelerin %52,0'ı ilkokul mezunu iken %34,7'si ortaokul mezunu, %13,3'ü lise ve üzeri mezundur.

Annelerin %76,0'ı çekirdek aile iken %24,0'ı kalabalık ailedir. Annelerin %21,3'ü köy/kasaba/beldede, %22,7'si ilçede, %56,0'ı ise il merkezinde yaşamaktadır. Annelerin %18,7'sinin 1 çocuğu var iken %32,0'mın 2, %21,3'ünün 3, %28,0'mın ise 4 ve üzeri çocuğu vardır. Çocukların %50,7'si kız, %49,3'ü ise erkektir. Çocukların %37,4'ü 2 -3 yaş aralığında iken %62,6'sı 4-6 yaş aralığındadır. Annelerin %84,0' ı konukevine şiddet nedeniyle başvuranlar olarak görülmektedir. Annelerin %52,0'ı daha önce konukevinden hizmet almış iken %48,0'ı ise hizmet almamıştır. Daha önce konukevinde hizmet alan annelerin %43,6'sı 1 kez, %56,4'ü ise 2 ve üzeri kez kurumda kalmıştır. Annelerin %58,7'si 1-7 gündür konukevinde hizmet alıyorken; %28,0'ı 8-29 gündür, %13,3'ü 30 gün ve daha fazla süredir hizmet almaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada anne ve çocukları hakkında genel bilgiler alabilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan “Demografik Bilgi Formu”, Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)” ve Yıldırım ve İlhan (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Genel Öz yeterlilik Ölçeği” kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formunda Kadın konukevinde hizmet almakta olan annelerin yaşı, medeni ve öğrenim durumu, aile yapısı, yaşadığı yer, konukevine geliş nedenleri, daha önce konukevinden hizmet alma durumu, daha konukevinden kaç kez hizmet aldığı, konukevinden mevcut hizmet alma süresi, çocuk sayısı, çocuk yaş ve cinsiyeti soruları yer almaktadır. (Ek-6).

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

İki-altı yaş arasındaki çocuklara sahip ebeveynlerin tutumlarını ölçmek amacıyla Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilmiştir. Kırk altı maddeden oluşan likert tipi ölçektir. Demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler, 5 (her zaman böyledir) ile 1 (hiçbir zaman böyle değildir) arasında puanlanmaktadır. Yüksek puan almak o boyuttaki tutum biçimini benimsemiş olmakla eşdeğerdir. Ölçeğin iç tutarlılık değerleri 'Demokratik Tutum' için .83, 'Otoriter Tutum' için .76, 'Aşırı Koruyucu' tutum için .75, 'izin Verici' tutum için .74'tür. ETÖ, Türkiye'de ebeveyn tutumlarını ölçmek için geçerli ve güvenilir bulunmuştur. Bu çalışma verileri ile ölçeğin iç tutarlılık katsayıları demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici alt boyutları için sırasıyla .80, .73, .83 ve .74 bulunmuştur.

Genel Öz Yeterlilik Ölçeği

Sherer ve Adams'ın (1983) geliştirmiş oldukları ölçme aracı, beşli likert tipinde, 17 maddeden oluşmakta olup Yıldırım ve İlhan (2010) tarafından Genel Öz yeterlilik Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlaması yapılmıştır. Ölçeğin özgün formunun güvenirlik katsayısının .86 olduğu bildirilmiştir. Sherer ve Adams (1983) ölçeğin özgün formunda yer alan 17 maddenin tamamının genel öz yeterliliği yansıtan tek faktörlü bir yapıda olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, Yıldırım ve İlhan (2010) 17 maddenin tamamının genel öz yeterliliği yansıttığını ve

ölçeğin başlama, yılmama ve sürdürme olmak üzere üç faktörlü yapıda kullanılabileceğini tavsiye etmişlerdir. Yıldırım ve İlhan'ın çalışmasında ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik çalışması Öz saygı Ölçeği, Öğrenilmiş Güçlük Ölçeği, Kontrol Odağı Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği kullanılmış ve değerlerin -.30 ile .58 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçeğin güvenirlik çalışması için Croanbach alfa değeri ise .80 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin “Sizi ne kadar tanımlıyor?” sorusuna beş dereceli olarak “hiç” ve “çok iyi” yanıtları arasında değişen yanıtların verilebildiği likert formatındaki hali kullanılmıştır. Her sorunun puanı 1-5 arasında değişmektedir. Ölçekteki 2, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 16 ve 17. maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçeğin toplam puanı 17-85 arasında değişebilmektedir; puanın artması öz yeterlilik inancının arttığını göstermektedir.

Tablo 3.

Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Genel Öz Yeterlik Ölçeği Puanlarının Normal Dağılımına İlişkin Kolmogorov Smirnov Testi Sonuçları

	<i>Test İstatistiği</i>	<i>p</i>
<i>Genel Özyeterlilik Ölçeği</i>	0,124	,200*
<u>Alt Boyutlar</u>		
Başlama	0,170	,200*
Yılmama	0,118	,200*
Sürdürme Çabası-Israr	0,209	0,195
<i>Ebeveyn Tutum Ölçeği</i>		
<u>Alt Boyutlar</u>		
Demokratik	0,123	,200*
Otoriter	0,139	,200*
Aşırı Koruyucu	0,229	0,111
İzin Verici	0,142	,200*

Tablo 3 incelendiğinde, uygulanan Kolmogorov Smirnov Testi sonucunda çalışmada kullanılan ölçüm araçları olan Genel Öz yeterlik Ölçeği ve alt boyutları, Ebeveyn Tutum Ölçeği alt boyutları puanlarının dağılımının normal olduğu görülmektedir ($p>0,05$). Bu nedenle bu değişkenlerle yapılan analizlerde parametrik olan istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

Verilerin Toplaması

Araştırmada kullanılan ölçeklerin izinleri araştırmacı tarafından, ölçekleri uyarlayan ve geçerlik güvenirlik çalışmalarını yapan araştırmacılardan alınmıştır (Ek -8,9). Çalışmaya, Gazi Üniversitesinden Etik Kurul İzni ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve Kayapınar Belediyesinden gerekli izinler alındıktan sonra başlanmıştır (Ek- 1,2,3,4,5). Çalışma grubunu oluşturan annelerin kaldıkları beş ayrı kadın konukevi önceden ziyaret edilmiş; kuruluş müdürlerine çalışma hakkında gerekli bilgiler verilmiştir.

Kadın konukevlerinden hizmet alan kadınların geliş nedenleri ve kalış süreleri farklılaşmaktadır. Bu nedenle konukevlerine giriş – ayrılış yapan kadınların sayısı günlük değişiklik göstermekte olup hızlı sirkülasyonlar olmaktadır. Bu araştırmanın çalışma grubunu kapsayan katılımcı annelerin tümüne ulaşmak için veri toplanacak olan Diyarbakır İlindeki beş ayrı kuruluş, Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri telefon ile aranarak yeni başvuru yapan annelerin olup olmadığı sorulmuştur. Sonrasında kurumların uygun olduğu saat dilimlerinde kurumlara gidilerek gönüllü annelerden veriler toplanmıştır. Veri toplamak için kullanılan form ve ölçekler, çalışma kapsamındaki anneler ile kaldıkları yerde uygun, gruptan ayrı ve sessiz bir alanında bireysel yapılan görüşmeler aracılığıyla araştırmacı tarafından doldurtulmuştur.

Annelere görüşmenin başında araştırmanın amacından ve gizlilik ile gönüllülük ilkesine bağlı kalınarak hiçbir özel bilgiye (ad, soyadı gibi) çalışmada yer verilmeyeceğinden bahsedilmiştir. Uygulamada, annelerin gönüllülüğü esas alınmış olup «Bilgilendirilmiş onam formu» kullanılmıştır (Ek-7). Araştırma hakkında bilgiler verildikten sonra katılmak istemeyen annelerle görüşme sonlandırılmıştır. Form ve ölçekleri doldururken tek başına doldurmakta zorlanan veya anlamadıkları yerlerde sorular soran annelere araştırmacı tarafından maddeler okunup açıklanarak yardımcı olunmuştur. Beraberinde çocukları olan ve görüşme esnasında anneden ayrılmak istemeyen çocuklara, annelerin form ve ölçeği daha sağlıklı ve verimli şekilde doldurmalarını sağlamak için ya araştırmacı tarafından ya da

konukevi personelinin uygunluğuna göre çocuklarla oyun oynanmıştır. Annelere ve çocuklara teşekkür edilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma verilerinin analizleri, SPSS Statistics programı ile tamamlanmıştır. Veriler değerlendirilirken kategorik değerşkenler için frekans dağılımları, sayısal değerşkenler için tanımlayıcı istatistikler ($\text{ort} \pm \text{ss}$) verilmiştir. Araştırmada lme aracı olarak kullanılan Ebeveyn Tutum leği, Genel z yeterlik leği ve alt boyutlarına güvenilirlik analizi uygulanmış, ölçek ve alt boyutların güvenilir çıkması sonucunda çalışmaya başlanmıştır. Araştırmaya katılan annelerin ölçek ve alt boyut puanları ilgili maddelerin ortalaması alınarak elde edilmiştir. Buna göre; uygulanacak analizlere karar verebilmek için öncelikle tüm puanlara Kolmogorow Smirnov normallik testi ($n > 50$) uygulanmıştır. Test sonucunda ölçek ve alt boyut puanlarının normallik varsayımını sağladığı görülmüş ve bu nedenle karşılaştırmalarında parametrik testler kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında puan ortalamalarına göre farklılık olup olmadığı Bağımsız rneklem T Testi ile incelenmiştir. İkidenden fazla bağımsız grup arasında farklılık olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiş olup hangi gruplar arasında farklılık olduğuna ise Tukey Testi ile bakılmıştır. Sayısal iki değerşken arasında nedensel olmayan ilişkilerin derecesinin belirlenmesi için Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır (Karasar, 2012).

Ebeveyn Tutum leği ve Genel z Yeterlik leğinin Güvenilirlik Analizi

Bu araştırmada lme aracı olarak kullanılan ebeveyn tutum ve genel öz yeterlik leklerinin çalışma grubunda güvenilir bir ölçüm aracı olup olmadığını belirleyebilmek için güvenirlik analizleri yapılmıştır. Ebeveyn tutum ile Genel z Yeterlik leklerinin güvenirliğine Cronbach alpha katsayısı ile bakılmıştır. Cronbach alfa katsayısı 0 ve 1 arasında değerşim göstermektedir. Güvenirlik katsayısının 1'e yakın değerler alması güvenirliğin yüksek olduğu, maddeler arasında i tutarlılığın yüksek olduğu anlamına gelir ve istendiktir.

Güvenilirlik analizi, bir bireyin bir olaya karşı tutum ve davranışları ölçekte bulunan x sayıda soruya verdiği cevapların değerleri (puan, skor) toplanarak bulunuyorsa bu ölçekte bulunan soruların birbirleriyle yakınlıklarının derecesini belirlemek amacıyla güvenilirlik analizi yapılır (İslamoğlu & Alınacak, 2014).

Alfa (α) katsayısının güvenilirliği eğer, 0.00 ile 0.40 değerlerine eşit veya arasında bir değer ise “güvenilir değil”, 0.40 ile 0.60 arasında ise “güvenirliği düşük”, 0.60 ile 0.80 arasında bir değer ise “oldukça güvenilir” ve 0.80 ile 1.00 arası ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Ebeveyn tutum ölçeği, genel öz yeterlik ölçeği ve alt boyutlarının cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 4.

Genel Öz Yeterlik Ölçeği ve Ebeveyn Tutum Ölçeği’nin İç Tutarlılık Sonuçları

	<i>Madde Sayısı</i>	<i>Cronbach Alfa (α)</i>	<i>Güvenilirlik Düzeyi</i>
<i>Genel Öz yeterlik Ölçeği</i>	17	0,758	Oldukça Güvenilir
<u><i>Alt Boyutlar</i></u>			
Başlama	9	0,687	Oldukça Güvenilir
Yılmama	5	0,637	Oldukça Güvenilir
Sürdürme Çabası-Israr	3	0,557	Güvenirliği Düşük
<i>Ebeveyn Tutum Ölçeği</i>			
<u><i>Alt Boyutlar</i></u>			
Demokratik	17	0,838	Yüksek Derece Güvenilir
Otoriter	11	0,761	Oldukça Güvenilir
Aşırı Koruyucu	9	0,585	Güvenirliği Düşük
İzin Verici	9	0,652	Oldukça Güvenilir

Tablo 4 incelendiğinde; uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda Genel Öz yeterlik Ölçeğinin oldukça güvenilir ($\alpha=0,758$) olduğu görülmüş iken başlama ($\alpha=0,687$) ve yılmama ($\alpha=0,637$) alt boyutlarının da oldukça güvenilir, sürdürme çabası-ısrar alt boyutunun ($\alpha=0,557$) ise güvenilir olduğu görülmektedir. Ebeveyn Tutum Ölçeği alt boyutlarından demokratik alt boyutunun yüksek derecede güvenilir ($\alpha=0,838$) olduğu görülmüş iken

otoriter ($\alpha=0,761$) ve izin verici ($\alpha=0,652$) alt boyutlarının oldukça güvenilir, aşırı koruyucu alt boyutunun ($\alpha=0,585$) ise güvenilir olduğu saptanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmaya katılan annelerin, sırası ile ölçek ve alt boyut puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri olmak üzere tanımlayıcı istatistikleri verilmiş; daha sonra annelerin genel öz yeterlilik ile ebeveyn tutum alt boyut puanları arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile incelenmiştir. Son olarak ise annelerin demografik özelliklerine göre ebeveyn tutum ile genel öz yeterlik ölçek puanları farklılıklarına yer verilmiştir.

Tablo 5.

Genel Öz Yeterlik Ölçeği ve Ebeveyn Tutumları Ölçeği Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

	$\bar{x}$	Ss
<i>Genel Öz yeterlilik Ölçeği Toplam Puanı</i>	3,84	0,606
<u>Alt Boyutlar</u>		
Başlama	3,68	0,744
Yılmama	4,07	0,753
Sürdürme Çabası-Israr	3,91	0,884
<i>Ebeveyn Tutum Ölçeği</i>		
<u>Alt Boyutlar</u>		
Demokratik	4,16	0,603
Otoriter	2,05	0,685
Aşırı Koruyucu	4,33	0,517
İzin Verici	2,12	0,642

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin, GÖYÖ “Yılmama” alt boyutunda en yüksek ortalamaya sahip iken; “Başlama” alt boyutunda en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Annelerin genel öz yeterliliklerinin çocukların psiko-sosyal davranışları üzerinde son derece etkili olduğu bilinmektedir. Şen (2019) konukevinde 65 kadınla yaptığı çalışmada, kadınların, GÖYÖ sürdürme çabası-ısrar alt boyut puan ortalamasını en yüksek bulurken, başlama alt boyut puan ortalamasını en düşük olduğunu bulmuştur. Literatür incelendiğinde olumlu sosyal davranış sergileyemeyen ve sosyal olmayan davranışlarda bulunan çocuklarla annelerinin genel öz yeterlik algıları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Seçer vd., 2012). Annelerin ebeveyn öz yeterliği açısından bakıldığında ise yüksek öz yeterliğe sahip annelerin, çocuğun gereksinimlerine göre uygun uyaran ile bakım-eğitim açısından uygun ortamı sağlama konusunda yüksek anlayışa sahip oldukları bilinmektedir (Coleman ve Karraker, 2000).

Çalışmaya katılan annelerin, ebeveyn tutum ölçeğinden en yüksek puan ortalamasını “Demokratik tutum”dan alırken; en düşük puan ortalamasını ise “Otoriter tutum”dan aldıkları bulgulanmıştır. Balat ve Yılmaz (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmaya katılım gösteren annelerin, aşırı koruyucu tutum, demokratik tutum, baskıcı ve disiplinler tutuma sahip oldukları; bununla birlikte annelerin öz yeterlik puanlarının da oldukça yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun nedenleri arasında, çalışmaya katılan annelerin kültürel olarak disiplinli ve koruyucu role sahip olduklarında daha iyi anne olma algısına olan inançları şeklinde açıklanabilir. Bu çalışmada annelerin demokratik tutumları, Balat ve Yılmaz (2014) çalışması ile paralellik göstermektedir. Çocuğun bakımından birincil olarak sorumlu olan anneler için günümüzde yeni roller biçilmeye başlanmıştır ve ebeveynlerin öz yeterliliklerine ilişkin yapılan çalışmalarda annelerin içerisinde bulundukları demografik ve psiko-sosyal durumların çocukların da genel tutumlarını etkilediği gözlenmiştir. Bu nedenle annelerin öz yeterlilikleri arasındaki farklılıklara bakılırken genel olarak önce içerisinde bulundukları durumların irdelenmesi gerekmektedir (Kılıçgün, 2017). Bir başka çalışmada 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları incelenmiş ve annelerin en fazla koruyucu ve otoriter anne profili çizdikleri belirlenmiştir (Kuzlu Ayyıldız vd., 2006). Genel

olarak yapılan çalışmalarda ülkemizdeki annelerin otoriter veya demokratik olma konusunda baskın bir tavır sergiledikleri görülmektedir. Otoriter tavır sergiliyor olmanın nedeni annelerin kültürel olarak “iyi ve ilgili anne olmak” sanmaları olabileceği tahmin edilmektedir. alışmalara katılan annelerin meslekleri, yaş dağılımları, eğitim seviyeleri farklılık gösterse de otoriter olma üzerinde ortak bir sonuç görülmektedir. Otoriter ebeveynler genel olarak çocuklarına karşı talepkr bir tavır sergilerler ve duyarlılıkları oldukça düşüktür. ocuklarından uymalarını bekledikleri kuralları vardır ancak onlarla aralarında sıcak ya da iyi ilişkiler yoktur (Aksoy ve Kılıç, 2019). Yine bir başka çalışmada okul öncesi çocuğa sahip ebeveynlerin öz yeterlik ve ocuk yetiştirme tutumları incelenmiş ve bu çalışmada olduğu gibi ebeveynlerin tutumlarına ilişkin alt boyutlarda en yüksek oranda demokratik tutumun yer aldığı görülmüştür (Demirdöven, 2021). Demokratik tutum ebeveyn tutumları arasında ocuk ve aile açısından değerlendirildiğinde en sağlıklı tutum olarak görülmektedir. Bu tutumda genel olarak çocukların ihtiyaçlarına karşılık verilir ve ocuk kendisini hem kontrollü hem de güvende hisseder. Demokratik tutum ebeveynliğe özgü yeterlilik algısının artmasıyla bir paralellik göstermektedir. Çünkü annelerin kendilerine olan inanç ve güvenleri de arttıkça çocuklar için daha sağlıklı yetişme ortamı kurabilmektedirler (Demirdöven, 2021).

Tablo 6.

Genel Öz yeterlilik Ölçeği (GÖYÖ) ve Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) Alt Boyutlarına İlişkin Pearson Korelasyon Katsayısı Sonuçları

			<i>Ebeveyn Tutum Ölçeği</i>			
			Demokratik	Otoriter	Aşırı Koruyucu	İzin Verici
<i>Genel Öz yeterlilik Ölçeği</i>	<i>Toplam Puan</i>	r	0,287	-0,269	0,248	-0,022
		p	0,012*	0,020*	0,032*	0,853
	Başlama	r	0,230	-0,238	0,177	-0,066
		p	0,048*	0,040*	0,129	0,573
	Yılmama	r	0,329	-0,341	0,278	-0,082
		p	0,004**	0,003**	0,016*	0,483
	Sürdürme Çabası-İsrar	r	0,070	0,042	0,122	0,199
		p	0,550	0,721	0,295	0,087

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

Tablo 6' da genel öz yeterlik ile ebeveyn tutum ve alt boyut puanları arasındaki ilişkiler incelendiğinde;

GÖYÖ toplam puan ($r=0,287$; $p<0,05$), başlama ($r=0,230$; $p<0,05$) ve yılmama ($r=0,329$; $p<0,01$) alt boyutları ile ETÖ demokratik tutum arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken; toplam puan ($r=-0,269$; $p<0,05$), başlama ($r=-0,238$; $p<0,05$) ve yılmama ($r=-0,341$; $p<0,01$) ile otoriter tutum arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ancak sürdürme çabası-ısrar ile demokratik ve otoriter tutum arasında bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Alan yazın incelendiğinde, genel öz yeterlik ile ebeveyn tutum ilişkisine değinen çalışmalara rastlanmamakla birlikte; ebeveyn tutumları ile ebeveyn öz yeterliği ilişkisini inceleyen araştırmalar bulunmakta olup sonuçlar bu araştırmadaki bulgularla örtüşmektedir. Kurt ve Aslan (2020) çalışmalarında annelerin öz yeterlik ve ebeveyn tutum puanları arasında anlamlı fakat pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki bulmuşlardır ($r=.08$ ve $p<.01$). Hess, Teti ve Hussey-Gardner (2004), anne öz yeterliğini, anne rolüne ilişkin yeterlilikleri ve becerileri konusunda güçlü yargı ya da inançları şeklinde ifade etmektedir. Anne- babaların, ebeveynlik ile ilgili sorumlulukları yerine getirmekteki algıları, ebeveynlik öz yeterliliklerini oluşturmaktadır (Troutman vd.,

2012). Kıvanç (2020), 24- 36 ay çocuğa sahip annelerle yaptığı araştırmasında annelerin, ETÖ demokratik ve otoriter tutumları ile anne babalık becerilerinde öz yeterlik ölçeği' nin alt boyutları arasında pozitif yönlü düşük ve orta düzeyde bir ilişki bulmuştur. Mash ve arkadaşları (1983), ebeveyn öz yeterlilik algısı zayıf olan annelerin, çocuklarına davranışlarında sıkı disiplin ve otoritelerini kullandıklarını tespit etmiştir. Öte yandan öz yeterlikleri daha fazla yüksek olan annelerin çocuklarıyla daha olumlu, yetkin ve tutarlı iletişim ve etkileşim içinde olduğu bulunmuştur (Aksoy ve Diken, 2009; Anthony vd., 2005; Coleman ve Karakker, 2003; Teti ve Gelfand, 1991). Yapılan bir başka çalışmada ise annelerin öz yeterlik (duygusal yeterlik, duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme, koruma, disiplin, oyun, öğretme, günlük işler) düzeyleri arttıkça demokratik algılanma düzeylerinin arttığı; fakat otoriter algılanma düzeyinin azaldığı görülmüştür (Yılmaz,2018). Demirdöven (2021) ise okul öncesi dönem çocuğa sahip annelerin öz yeterlik puanlarıyla demokratik tutum arasında pozitif yönlü orta düzey, baskıcı ve otoriter tutum arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sanders ve Woolley (2005), 124 anne ile yaptıkları çalışmada, 2-8 yaş grubu çocuğa sahip annelerin, davranışsal öz yeterlik algılarının disiplin kurma stillerinde belirleyici rol üstlendiği sonucunu bulmuşlardır. Bu araştırmaların çalışma bulgusunu destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda çocukların davranışlarının bağımlı (aile raporlarına dayalı) ve bağımsız (aileler dışındaki kişilerden elde edilen) olarak değerlendirilmesinde ebeveynlik öz yeterliliği ile arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (Jones ve Prinz, 2005).

Ebeveynlerin sahip oldukları yüksek öz yeterlilik düzeyleri bireyi olumlu bir şekilde etkilemektedir. Öztürk ve Şanlı (2012) çocuk yetiştirmede kendilerini daha yeterli hisseden annelerin demokratik tutum puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Büyükbodur ve Çakıcı (2020) ise kadına yönelik psikolojik şiddetin ebeveyn tutumları ile olan ilişkisini inceledikleri çalışmanın sonucunda, duygusal sözel şiddet ile izin verici tutum, aşırı koruyucu tutum ve demokratik tutum arasında negatif orta düzeyde, otoriter tutum arasında ise pozitif yüksek düzeyde anlamlı ilişki bulmuştur. Yani, kadınların maruz kaldıkları

duygusal şiddet arttıkça, çocuklarına karşı demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici tutumları azalırken; otoriter tutumları artmaktadır. Bandura (2004)' ya göre yeterlilik inancı, bireyin davranışlarındaki en önemli öncü etkenlerden biridir. Bireyler istediği sonuçları üretebileceğine ve eylemleriyle zararlı sonuçları öngörebileceğine inanmadıkça, zorluklar karşısında harekete geçmek veya sebat etmek için çok az teşvikleri olacağını belirtir. Yani bireylerdeki bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkileri, öz yeterliliği önemli ölçüde etkilediği bilinmektedir. Aile açısından düşünüldüğünde de annelerin kendi öz yeterliliklerini sağlamaları, çocukları ile olan ilişki ve tutumlarına yansımaktadır (Buluş ve Samur, 2017). Alan yazındaki çalışmalarda ebeveynlerin öz yeterlik algılarının yüksek olması ile daha olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür (Celada, 2010; Murdorck, 2012; Taylor, 2006; VanDerBerg, 2012).

Bu çalışmanın sonuçlarından farklı sonuçlar da ortaya koyan çalışmaların olduğu görülmektedir. Arslan (2019)' ın araştırmasında, ebeveyn yetkinlik ölçek puanı ile ETÖ demokratik ve otoriter tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken; Uyanık Balat ve Yılmaz (2014) ise annelerin çocuk yetiştirme tutumu ve öz yeterliklerini inceledikleri çalışmada, baskıcı-disipliner tutuma sahip annelerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bu farklılığın sebebi çalışmaya katılan annelerin eğitim düzeylerinin farklı olması veya kültürel değerlerin daha ön planda tutulmuş olması gibi durumlarla ilgili olabilir.

GÖYÖ toplam puan ($r=0,248$; $p<0,05$) ve yılmama ($r=0,278$; $p<0,05$) ile aşırı koruyucu tutum arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki olduğu saptanmışken; başlama ve sürdürme çabası-ısrar ile aşırı koruyucu tutum arasında bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Ancak annelerin öz yeterlik alt boyutlarından başlama ve sürdürme çabası- ısrar ile aşırı koruyucu tutumun birbirlerini etkilemediği söylenebilir. GÖYÖ tüm alt boyutları ile ETÖ izin verici tutum arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$). Yapılan bir çalışmada, aşırı koruyucu tutum ile anne babalık becerilerinde özyeterlik ölçeği' nin (duygusal yeterlilik, duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme) alt boyutları arasında pozitif yönlü zayıf ilişki olduğu saptanmıştır (Kıvanç, 2020). Yapılan başka bir çalışmada,

aşırı koruyucu tutum ile öz yeterlik ölçeğinin anneliğe özgü strateji başlığı altında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Balat ve Yılmaz,2014). Aşırı koruyucu tutum, çocuğa gereğinden fazla özen gösterme, çok fazla kontrol etme ve davranışlarını yönlendirme gibi) özellikleri içerir (Li ve Liu, 2019). Burada, çocuk anne babası tarafından korunduğu için, kendi duygu ve düşünceleri doğrultusunda davranışlarını kontrol etmekte zorluk yaşayabilen bir birey olarak gelişimi olumsuz etkilenebilir (Hohlfeld, Harty ve Engel, 2018). Buradan hareketle yukarıdaki sonuçlar, bu araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bu araştırmada ve benzer bulgular ortaya koyan araştırmalardaki annelerin öz yeterlik algısının artmasıyla aşırı koruyucu tutumlarının artmasının nedeni, annelerin kültürel açıdan aşırı koruyucu tutum ile baskıcı ve disipliner tutum sergilemenin doğru ve kabul gören tutumlar olduğuna yönelik inançları olduğu söylenebilir.

Annelerin öz yeterlik ile aşırı koruyucu ve izin verici tutum arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer araştırmalarda farklı sonuçlarla da karşılaşmıştır. Arslan (2019), ebeveyn yetkinlik ölçek puanı ile koruyucu tutum arasında negatif yönde, izin verici tutum ile pozitif yönlü zayıf düzeyde, istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulmuştur. Yılmaz (2018) ise annelerin öz yeterlik (duygusal yeterlik, duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme, koruma, disiplin, oyun, öğretme, günlük işler) düzeyleri arttıkça koruyucu ve istekçi algılanma düzeyinin azaldığı görülmüştür.

Annelerin öz yeterliği ve ebeveyn tutumları konularına, sosyal bilişsel kuram ile bakıldığında, bireylerin yaşadıklarının sosyal çevresiyle birlikte bir bütün olarak bakılması bilinmektedir (Bandura, 2004). Sosyal bilişsel kurama göre bireyin gelişiminde tek başına bireysel süreçler etkin değildir; bireylerin çevreyi, çevrenin bireyleri ve davranışları etkilediği üçlü bir etkileşimi olan çevre-davranış-kişilik özellikleri, birbirleriyle neden ve sonuçlarıyla bağlantılıdır (Zimmerman, 1989). Yani annelerin öz yeterlikleri, ebeveyn tutumları üzerinde aile içindeki diğer ebeveyn olan baba ile etkileşimin de belirleyici rol alabilir. Çünkü aile sisteminde, tek bir bireyde oluşan uygunsuz bir tutumun nedeni; aile içinde fonksiyonel olmayan davranış örüntülerinin bir göstergesi gibi değerlendirilmelidir (Ponnet vd., 2013).

Sonuç olarak, bu araştırmada, annelerin çocuklarına karşı tutumları ile genel öz yeterlik algıları arasında anlamlı ilişki saptanan değişkenlerin, birbirleriyle düşük düzeyde ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, annelerin tutumları ile öz yeterlik algılarının birbirinden etkilendiğini ve bir alandaki durumun diğer alan üzerinde belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Annelerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarıyla kendilerini yeterli hissetmeleri, çocukları üzerinde kurdukları kontrol ve disiplin konularını etkilemektedir.

Tablo 7.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Sonuçları

<i>Yaş Grubu</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
20-25 yaş	19	4,16	0,568	2,09	0,783	4,18	0,492	2,23	0,815
26-30 yaş	27	4,23	0,588	1,99	0,575	4,42	0,431	1,94	0,478
31 yaş ve üstü	28	4,09	0,651	2,10	0,734	4,33	0,601	2,22	0,637
F;p		0,398; 0,673		0,194; 0,824		1,261; 0,289		1,803; 0,172	

Tablo 7 incelendiğinde; ETÖ demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumları ile kadın konukevinden hizmet alan annelerin yaş grubu arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Literatür incelendiğinde kadın konukevlerinden hizmet alan kadınların ya da annelerin çocuklarına karşı tutumlarını inceleyen doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak alan yazında çeşitli sosyo ekonomik, kültürel düzeyde olan annelerin çocuklarına karşı tutumlarını birçok değişkene göre inceleyen ve bu çalışma bulgularıyla benzer sonuçlar oluşan çalışmalar mevcuttur. Büyükbodur ve Çakıcı (2020), Gümüşhane ilinde, kadınların algıladıkları psikolojik şiddet ile ebeveyn tutumlarını incelemiş; ETÖ alt boyutlarının annenin yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Özçelik-Öğretir ve Şıvkın (2019), 60-72 ay arası çocuğu olan çeşitli sosyo ekonomik düzeydeki annelerin, ebeveyn tutumlarını inceledikleri araştırmalarında, hem alt hem de üst sosyo ekonomik düzeydeki annelerin tutumları ile annenin yaşı arasında anlamlı bir

farklılaşma olmadığını bulmuşlardır. Baran (2019), ebeveyn tutumlarını çeşitli değişkenlere göre irdelediği çalışmasında ebeveynlerin yaş gruplarına göre tutumları arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Ömeroğlu (1996) ve Özyürek (2004) kırsal ve kent olmak üzere yerleşim yerlerine göre ebeveyn tutumlarını incelediklerinde; annelerin yaşları ile tutumları arasında farklılık olmadığını bulmuşlardır. Özyürek vd. (2020) ise okul öncesi çocuğa sahip Türkiye’ de ve yurt dışında yaşayan ebeveynlerin tutumlarını demografik bilgilerine göre araştırdıklarında, annelerin yaşının çocuklarına karşı tutumlarından etkilenmediği sonucuna ulaşmışlardır. Haktanır vd. (1998) tarafından incelenen 75 araştırmaya göre, annelerin yaşı ile çocuklarına karşı tutumları arasındaki ilişkinin zayıf olduğundan bahsedilmiştir. Anne yaşı ile ebeveyn tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı başka araştırmalar da mevcuttur (Dekovic ve Gerris, 1992; Totumluoğlu, 1999; Özyürek ve Şahin, 2008; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Atabey, 2017; Kıvanç, 2020; Korbek, 2019; Kozan, 2020; Kurt ve Aslan, 2020; Yılmaz; 2018). Araştırmalar, bu çalışma sonucunu desteklemektedir. Yurt içindeki toplumun genel itibariyle bakış açısında geç ya da erken çocuk sahibi olmanın annenin çocuğuna karşı edindiği davranışlarına yansıtacağı düşünüldüğünde bu sonuçlar düşündürücü olabilir.

Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında farklı sonuçlarla da karşılaşılmaktadır. Cezaevinde kalan annelerle yapılan başka bir çalışmada, katılımcıların demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici tutumları yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermezken, 36 ve üzeri yaş aralığındaki annelerin 18-25 yaş aralığındaki annelere kıyasla demokratik tutum puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Kaynak ve Temel, 2016). Bu durumun, annelerin yaşları ilerledikçe hem olgunlaşmaları hem süreçte cezaevi deneyiminin de etkileri olabileceği düşünülebilir. Annelerin yaşı ile bilgi ve becerilerinin artması annelerde demokratikliği arttırırken (Alabay, 2017), otoriter ve aşırı koruyucu tutumu azalttığı sonuçlarına da ulaşılmıştır (Kuzlu-Ayyıldız vd., 2006; Dursun, 2010; Tatlı, Selimoğlu, Bademci, 2012; Şanlı ve Öztürk, 2012). Farklı bir çalışmada ise anne yaşı ile ebeveynlik tutumu arasında bir inceleme yapılmış ve demokratik anne tutum puanına sahip bireylerin en fazla 20-30 yaş aralığında yoğunlaştığı, otoriter ebeveyn tutumunun ise 31-40 yaş

aralığında yoğunlaştığı gözlenmiştir (Çubukçu, 2019). Ancak bu durumun nedeni olarak yalnızca bu çalışmanın katılımcılarına ait niteliklerdir denilebilir. Oberstein vd. (1995) ile Erkan ve Toran (2004) alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin yaşları ilerlediklerinde çocuklarına karşı kin duyma ve reddetme davranışlarının da arttığını bulmuşlardır. Lopez ve Turley (2003) ise çocuklarda görülen problemlerin anne yaşıyla ilişkisini incelediklerinde, çocukların ortaya çıkan olumsuz davranışlarını, annelerin yaşınının genç olmasından değil, ailenin geçmişi ile ilgili olduğunu; yani yaşı ileri olan annelerin çocukları; yaşı küçük annelerden daha iyi sonuçlar almadıklarını ortaya koymuşlardır. Buradan hareketle annelerin tutumlarını etkileyen faktörlerden tek başına anne yaşının etkili olmayabileceği; anne yaşı ile birlikte yaşam koşulları, sosyo ekonomik, kültürel faktörler gibi başka değişkenlerin de güçlü etkileri olduğu söylenebilir.

Tablo 8.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Medeni Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Medeni Durum</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Resmi Evlilik	63	4,17	0,616	2,05	0,654	4,27	0,534	2,14	0,655
Diğer	12	4,11	0,551	2,08	0,861	4,62	0,282	1,97	0,573
t;p		0,285; 0,777		-0,158; 0,875		-2,195; 0,031*		0,850; 0,398	

Tablo 8'e bakıldığında ETÖ aşırı koruyucu tutum ile annelerin medeni durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Buna göre; resmi evliliği olan annelerin aşırı koruyucu tutumu, diğer medeni durumda (boşanmış/imam nikâhlı, gayriresmi birliktelik) olan annelerin puanından anlamlı derecede daha düşüktür. Ayrıca ETÖ demokratik, otoriter ve izin verici tutumları ile annelerin medeni durumu arasında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Aşırı koruyucu tutum gösteren anneler, çocukların davranışlarına her an müdahil olmak isteyen ve bunu sevgisiyle bağdaştırarak sürekli onları kontrol edici ve yönlendirici davranışlar sergilerler (Karabekiroğlu, 2017).

Öngider (2013), çocukların algıladıkları ebeveyn kabul red düzeylerini, boşanmış ve evli aileler arasında incelemiştir. Buna göre, boşanmış ailedeki çocukların annelerinin kontrol edici davranışlarını, evli ailelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışma bulgusu, çalışmanın sonucunu destekler nitelikte denilebilir. Bu çalışmada, resmi evli annelerin, diğer annelere göre düşük düzeyde aşırı koruyucu bir tutum sergilemesinin; resmi evliliği seçmelerinde, çocuklarına karşı tutumlarında yaşam tarzlarının, çevresel faktörlerin, anne babadan alınan tutumların etkileri olabileceği gibi boşanmış, ayrı, gayriresmi birliktelik yaşayan diğer annelerin, çocuklarını tek ebeveyn olarak yetiştirme telaşında daha koruyucu tutum tercih ettikleri ihtimali düşünülebilir. Literatürde konuyla ilgili farklı sonuçlar da mevcuttur. Erdoğan (2019), ebeveyn tutum ölçeğinin otoriter tutumunu, ayrı/boşanmış annelerin, evli annelerden anlamlı düzeyde yüksek bulmuştur. Parlak (2020) çalışmasında, çocuk gelişimi biriminden danışmanlık alan annelerin medeni durumlarını “birlikte”, “ayrı” ve “boşanmış” olarak kategorileştirmiş, bu kategorilere göre ebeveyn tutum ölçeğinin alt boyutlardan alınan puanın farklılaşmadığını bulmuştur. Özgen (2017) de medeni durum değişkenini “evli” ve “bekâr” olarak kategorileştirmiş ve ebeveyn tutum ölçeğinin bu kategorilere göre anlamlı farklılık göstermediğini bulmuştur. Çağlayan (2019), kadın konukevinde kalan kadınların aile işlevleri algıları üzerine yaptığı bir çalışmada, aile değerlendirme ölçeği (roller alt boyutu) ile medeni durumun anlamlı fark yaratmadığını tespit etmiştir. Bülbül (2019), Ceylan (2017), Durmuş (2006) tarafından da okul öncesi çocuklara sahip anne ve babaların medeni durumları ile çocuklarına karşı tutumları arasında anlamlı farklılıklar olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu çalışma, alan yazında diğer çalışmalardaki ebeveyn tutum ölçeğinin aşırı koruyucu alt boyutu dışında, otoriter, demokratik ve izin verici puanların, medeni durum değişkenine göre farklılaşmamasıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Tablo 9.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öğrenim Durumu	n	Demokratik		Otoriter		Aşırı Koruyucu		İzin Verici	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
İlkokul	39	4,00	0,683	2,24	0,654	4,35	0,548	2,05	0,639
Ortaokul	26	4,21	0,462	1,81	0,680	4,25	0,478	2,19	0,614
Lise ve üzeri	10	4,64	0,226	1,95	0,657	4,44	0,511	2,18	0,767
F;p		5,134; 0,008*		3,426; 0,038*		0,595; 0,554		0,384; 0,683	
		Fark: 1-3		Fark: 1-2					

Tablo 9 'da yer alan bilgilere göre kadın konukevinde hizmet alan annelerin öğrenim durumları ile ETÖ demokratik ve otoriter tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Buna göre; ilkokul mezunu olan annelerin demokratik tutumu, lise ve üzeri mezunu olan annelerden anlamlı derecede daha düşük iken; ilkokul mezunu olan annelerin otoriter tutumu ise ortaokul mezunu olan annelerden anlamlı derecede daha yüksektir. Ebeveyn tutumlarından aşırı koruyucu ve izin verici tutumların, öğrenim durumu ile aralarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p > 0,05$). Alan yazında Türkiye'deki kadın konukevlerinde kalan annelerin öğrenim durumları ile çocuklarına karşı tutumları arası ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlamamakla birlikte; farklı sosyo ekonomik, kültürel düzeydeki annelerin tutumları ile öğrenim düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların yoğun olduğu görülmektedir. Büyükbodur ve Çakıcı (2020), kadına yönelik psikolojik şiddet ile kadınların çocuklarına karşı tutum ilişkisine baktığında; demokratik tutum, üniversite mezunu kadınlarda, okur-yazar olan kadınlardan en yüksek görülürken; otoriter tutum ise üniversite mezunu olanlarda, okuryazar olanlara göre en az benimsenen tutum olarak tespit edilmiştir. Erkan ve Toran (2004), Diyarbakır ilinde alt sosyoekonomik düzeydeki annelerin öğrenim durumu yüksek olanların çocuklarına karşı kabul edici davranışlarında artış olduğunu belirtirken; öğrenim durumu düşük olan annelerin red edici davranışlarının arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Kaynak ve Temel (2016), ceza infaz

kurumlarındaki annelerin tutumlarını incelediklerinde; annelerin öğrenim durumlarının, demokratik ve otoriter tutumları üzerinde anlamlı farklılığa neden olduğunu bulmuşlardır. Cantekin ve Akduman (2020), çalışmasında annelerin öğrenim durumları ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve yükseköğretim mezunu olan annelerin baskıcı, otoriter, aşırı hoşgörülü tutum puanlarının daha düşük iken, demokratik tutum puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Arslan (2019), çalışmasında bazı demografik değişkenlere göre ebeveyn yeterlilik ve tutumun değişimini irdelemiş ve yüksek lisans öğrenim durumuna sahip olan ebeveynlerde yeterlilik ve tutum puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kurt ve Aslan'ın (2020) çalışmasına göre ise yükseköğretim mezunu annelerin ebeveyn tutum ölçeği puanları, ilkokul/ortaokul mezunu olan annelerden daha yüksektir. Alan yazın incelendiğinde, öğrenim durumları yüksek olan annelerin, çocuklarına karşı daha çok demokratik tutumu benimsediği yapılan araştırmalarda görülmüştür (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Baran, 2019; Döker, 2020; Kıvanç, 2020; Kuzlu-Ayyıldız vd., 2006; Özgen, 2017; Özyürek ve Şahin, 2005, 2008; Özyürek, 2004; Sak vd., 2015; Şanlı ve Öztürk, 2012; Tatlı, Selimoğlu ve Bademci, 2012; Tudge, Hogan, Snezhkova, Kulakova vd., 2000; Şentürk, 2007; Von Der Lippe, 1999; Yılmaz, 2018). Ayrıca, öğrenim durumu düşük annelerin, çocuklarını disipline edebilmek için daha çok otoriter tutum sergiledikleri; hatta ceza vermeye kadar şekillendiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Bluestone ve Tamis-LeMonda, 1999; Bornstein ve Zlotnik, 2008).

Baumrind (1971)'e göre "Demokratik tutum, yüksek düzeyde kontrol ve yüksek düzeyde kabul ile ilişkilidir." Yani demokratik tutuma sahip bir anne, çocuk merkezli yaklaşarak davranışlarını şekillendirir, çocukların yaşamlarına doğru yollar açabilmek için kurallar eşliğinde net çizgilerle çocukların eylemlerini kontrol ederek yetiştirmeye özen gösterirler. Tüm bunları yaparken çocuklarla özverili bir iletişim ve etkileşim ağı içerisinde, çocukların da fikrini alarak şeffaf bir ilişki kurmaya çalışırlar (Hill ve Stafford, 1980). Bu nedenle annelerin çocuklarına karşı tutumlarının olumlu olabilmesi için sağlıklı yaşamları olması gerekir. Ancak şiddet gibi birçok olaya maruz kalan annelerin ebeveynlik becerileri de olumsuz yönde etkilenmektedir (Berkule-Silberman, Dreyer, Huberman, Klass ve

Mendelsohn, 2010; Pereira, D’Affonseca ve Williams, 2013). Yapılan diğer araştırmalarda, kadın konuk evinde hizmet alan kadınların, daha sert ve otoriter tutumlar tercih ettikleri bulgulanırken (Rea ve Rossman, 2005); kadınların hizmet aldıkları süre içerisinde uygulanan “demokratik ebeveynlik” eğitimi sonucunda, programa katılan kadınlar, katılmayan kadınlara göre daha az olumsuz, baskıcı ebeveyn stilleri uygulamışlardır (McDonald, Jouriles ve Skopp, 2006). Alan yazındaki çalışmalara bakıldığında, farklı sosyo-ekonomik, kültürel düzeydeki annelerle yapılan araştırmalar, bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Yapılan araştırmalarda öğrenim durumuyla ilgili farklı sonuçları olan çalışmalarda mevcuttur. Eroğlu ve Parlar (2018) çalışmalarında, ebeveynlerin eğitim seviyeleri arttıkça, daha koruyucu ve daha otoriter olduklarını bulmuşlardır. Aynı çalışmada, izin verici tutum ve demokratik ebeveyn tutumuyla eğitim seviyesi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Öztürk ve Şanlı (2012), annelerin eğitim durumlarının çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini inceledikleri çalışmalarında, öğrenim durumu düşük olan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarını fazla benimsediklerini tespit etmiştir. Demokratik alt boyutunda ise eğitim durumuna ilişkin herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Bunlardan farklı olarak Parlak (2020), çalışmasında, öğrenim durumuna göre ebeveyn tutum puanları ve alt boyutlarından alınan puanların hiçbirinin farklılaşmadığını bulmuştur. Yapılan alanyazın taramasından hareketle, ebeveyn tutumlarının öğrenim durumlarına göre farklılaşmasına ilişkin çeşitli sonuçlara sahip araştırmalar söz konusudur. Ancak ağırlıklı olarak ebeveyn tutumları ile annelerin öğrenim durumları arasında pozitif yönlü bir ilişki var olduğu söylenebilir. Bu durumun nedeni eğitim durumunun yükselmesiyle, kişilerin diğer sosyo-demografik niteliklerinin de değişmesi ve bunun sonucunda ebeveynlerin kendilerine olan güvenlerinin artması ve ebeveynlik hakkında daha fazla bilimsel bilgiye sahip olma eğilimlerinin artması görülebilir. Literatürde yer alan çoğu çalışmanın sonuçları bu çalışma ile paralel sonuçlar göstermiştir.

Tablo 10.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Aile Yapısına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Aile Tipi</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Çekirdek Aile	57	4,21	0,580	2,06	0,684	4,29	0,545	2,13	0,639
Kalabalık Aile	18	4,01	0,665	2,03	0,706	4,45	0,404	2,07	0,669
T;p		0,285; 0,777		1,231; 0,222		0,171; 0,865		-1,162; 0,249	

Tablo 10 incelendiğinde; annelerin aile yapısı ile ebeveyn tutum puanlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Özgen (2017) çalışmasında çekirdek aile, geniş aile ve parçalanmış aile kategorilerine göre ebeveyn tutum ölçeğinden alınan genel puanların ve alt boyutlarının her birinden elde edilen puanların farklılaşmadığını bulmuştur. Yine ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirildiği bir çalışmada, aile tipinin anne tutumlarını etkilemediği ve anlamlı bir farklılık bulunamadığı bildirilmiştir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Alabay (2017) ve Şentürk (2007), okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarını incelediği çalışmasında anne tutumlarının aile tipine göre bir farklılık tespit etmemiştir. Bu çalışmadaki aile tipi değişkeni, literatürle benzerlik göstermektedir. Ancak farklı sonuçları olan çalışmalar da mevcuttur. Canatan vd. (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise aile yapısı değişkeni; geleneksel, modern ve diğer kategorilerine ayrılmış ve ailelerini geleneksel olarak tanımlayan ebeveynlerin otoriter bir tutuma sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra modern ve diğer aile yapısına sahip olan ebeveynlerin, geleneksel aile yapısına sahip olan ebeveynlerden “demokratik tutum” puanları anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Kıvanç (2020) ve Tatlı, Selimoğlu ve Helvacı (2012) ise geniş bir ailede yaşayan annelerin daha çok baskıcı-otoriter tutumda olduklarını belirtmişlerdir. Geniş aile ortamında yaşayan annelerin, diğer aile üyelerinin çocuklara karşı davranışlarını kontrol edebilmek adına otoriter tutum sergiledikleri söylenebilir. Erkan ve Toran (2004), çalışmalarında alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin çocuklarına karşı tutumlarını inceledikleri çalışmalarında ailelerin demografik özelliklerinden ailedeki birey

sayısını da irdelemişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre ailedeki birey sayısı arttıkça ebeveyn tutum puanlarında bir düşüş meydana gelmektedir. Yapılan çalışmaların bulguları farklı sonuçlar gösterse de iki çalışmada irdelenen alt boyutların birbirinden farklı olduğu söylenebilir.

Tablo 11.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Yaşadığı Yere Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>Yaşanılan Yer</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Köy/Kasaba/Belde	16	4,24	0,662	1,85	0,629	4,50	0,505	2,19	0,590
İlçe	17	4,01	0,623	2,15	0,683	4,42	0,396	2,14	0,750
İl Merkezi	42	4,19	0,575	2,10	0,705	4,22	0,550	2,08	0,628
F;p		0,721; 0,490		0,975; 0,382		2,034; 0,138		0,192; 0,825	

Tablo 11 incelendiğinde; annelerin yaşadıkları yer ile ETÖ alt boyut puanlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Çağlayan (2018), kadınların konukevine gelmeden önce yaşadıkları yer ile “Aile Değerlendirme Ölçeği” roller alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur. Bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir. Ancak alan yazında farklı sonuçlar da mevcuttur. Sertelin (2003), çalışmasında ebeveyn tutumlarının sosyo-kültürel yapı ve aile fonksiyonları ile ilişkisini araştırmıştır. Yerleşim şehrine göre ebeveyn tutumlarında bir değişiklik olup olmadığını Trabzon ve Çanakkale illeri arasında incelenmiştir. İki il merkezi arasında kültürel farklılıkların anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Kültürel faktörler, çocuk yetiştirme değerlerini, gelenek ve davranışları temsil eden bir kavram olarak yaşanılan yere göre değişiklik göstermektedir. Büyük şehirlerde yaşayan kişilerle daha küçük yerleşim yerlerinde ikamet eden bireylerin ebeveynlik algılarında kültürel anlamda farklılıklar olabilmektedir. Ebeveynlerin sahip oldukları tutumlar ait oldukları kültüre göre değişiklik gösterebilir. Çünkü ebeveynler çocukluklarında kendi gördükleri ebeveyn tutumlarını sergilemeye eğilimlidirler. Yapılan araştırmalarda kırsal alanlarda yaşayan annelerin daha otoriter bir tavır sergiledikleri tespit edilmiştir (Şanlı ve

Öztürk, 2015). Bu çalışmadaki sonucun, annelerin özelliklerinden ve çalışma grubunun sınırlılıklarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 12.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Sonuçları

<i>Çocuk Sayısı</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
1	14	4,05	0,588	2,01	0,862	4,30	0,524	2,37	0,825
2	24	4,38	0,341	1,89	0,597	4,22	0,501	2,01	0,579
3	16	4,26	0,590	2,02	0,554	4,47	0,426	1,90	0,511
4 ve Üzeri	21	3,90	0,760	2,29	0,720	4,36	0,595	2,24	0,628
F;p		2,890;0,041*		1,352; 0,265		0,811; 0,492		1,821; 0,151	
		<i>Fark:2-4</i>							

Tablo 12 'de yer alan bilgilere bakıldığında, ETÖ demokratik tutumu ile annelerin sahip oldukları çocuk sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). 2 çocuğu olan annelerin demokratik tutumu, 4 ve üzeri çocuğu olan annelerin tutumlarından anlamlı derecede daha yüksektir. Ancak, ETÖ otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu tutumları ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Literatürde diğer çalışmalara bakıldığında, Canatan vd. (2020), çalışmalarında, ebeveynlerin çocuk sayısı arttıkça izin verici tutumlarında değişiklik olmadığını, aşırı koruyucu ve otoriter tutumlarının arttığını ve çocuk sayısı az olanların, çocuk sayısı fazla olanlardan daha fazla demokratik olduklarını bulmuşlardır. Büyükbodur ve Çakıcı (2020), psikolojik şiddete maruz kalan kadınların çocuklarına karşı tutumları ile sahip oldukları çocuk sayısı arasında anlamlı farklılıklar bulmuştur. Buna göre, daha fazla çocuğa sahip kadınların otoriter tutumları yüksek bulunurken; sahip olunan çocuk sayısının az olmasıyla demokratik tutumları yüksek olduğu görülmüştür. Demirdöven (2021), okul öncesi çocuğa sahip annelerin ikinci, üçüncü çocuklarındansa ilk çocuklarında, daha yoğun demokratik tutum benimsediklerini ve çocukların sayısı arttıkça demokratik tutumlarının azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Haktanır vd. (1998), Şentürk (2007), Uygun (2018),

Bilgili (2020), Özyürek ve Şahin (2005) de annelerin daha az çocuğa sahip olduklarında daha yüksek demokratik tutum ve davranışları sergiledikleri yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Sonuçlara bakıldığında, bu çalışmadaki çocuk sayısı değişkeninden elde edilen bulgu ile alan yazındaki araştırmaların sonuçları benzerlik gösterirken, bazıları ile örtüşmemektedir. Gökçe (2008), Kurt ve Aslan (2020) ve Kozan (2020)' in çalışmalarında ebeveyn tutum puanları, çocuk sayısına göre farklılık göstermemiştir. Çağlayan (2018), konukevlerinde yaptığı çalışmasında, çocuk sayısı ile aile değerlendirme ölçeği roller alt boyutu arasında anlamlı farklılık bulmamıştır. Ancak Aydoğdu ve Dilekmen tarafından yapılan araştırmada ise çocuk sayısına göre demokratik ve otoriter tutumda farklılığın oluşmadığı, tek çocuk sahibi ebeveynlerin koruyucu tutumu diğer ebeveyn tutumlarına göre daha fazla benimsedikleri saptanmıştır. Kıvanç (2020) ise 24- 36 aylık çocuğa sahip annelerden, iki ve üç çocuğa sahip annelerin daha yüksek otoriter tutum sergilediklerini tespit etmiştir. Literatürde çocuk sayısı değişkenine göre ebeveyn tutumlarının değişimi noktasında çeşitli sonuçlar olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeninin ise ebeveynlerin psiko-sosyal durumlarının etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 13.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annenin KKE'ye Geliş Nedenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>KKE'ye Geliş Nedeni</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Şiddet	63	4,15	0,61	2,07	0,69	4,36	0,50	2,18	0,67
Ekonomik ve Barınma	12	4,20	0,56	1,98	0,67	4,18	0,58	1,81	0,29
t;p		-0,235;0,815		-0,382;0,703		1,109;0,271		3,095;0,004*	

Tablo 13 incelendiğinde, uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, ETÖ izin verici tutum ile annelerin kuruma geliş nedenleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre annelerin kuruma geliş nedeni şiddet olanların izin verici tutumları, kuruma geliş nedeni ekonomik ve barınma olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

Ancak ETÖ demokratik, otoriter, aşırı koruyucu tutumları ile annelerin kuruma geliş nedenleri arasında bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Çocukların sahip oldukları davranışlar ve oluşan durumlara verecekleri tepkilerde ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları iletişimsel özellikler ve çocuklara yönelik tutumlar son derece önemlidir (Gökçe, 2012). Ayrıca, çocuk bakımı ve çocuk yetiştirme tutumları farklı sosyal sınıflarda değişiklik göstermektedir. Bugün birçok konuda mağduriyet yaşayan ve daha çok şiddete maruz kalarak kadın konukevine sığınan kadınların/annelerin, yaşadıkları bu travmaların; önce kendilerine daha sonra yakın çevresine olumsuz geri dönüşleri olabilmektedir. Erkekten kadına yönelen sözlü saldırganlık annenin ebeveyn tutumlarına etkide bulunarak saldırganlığın anne çocuk ilişkisine doğru yayılmasına neden olabilir (Conger vd., 1993). Çocuk yetiştirme tutumlarından izin verici tutum, aşırı hoşgörü veya ihmalkâr anne baba tutumu olarak açıklanmaktadır. Bu tutumda anne babalar, çocuklarını daha serbest bırakarak sıkı bir kontrolden uzak büyötmeyi tercih ederler; hatta izin vericilik bazen de ihmale varan hoşgörölü bir davranış şeklinde yerini alır (Şirin, 2020). Bu çalışmadaki annelerin, kadın konukevine ailesinden veya eşinden şiddete maruz kalarak gelmesiyle çocuklarına karşı izin verici tutumlar sergilemesi arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu görölmektedir. Kadın konukevine barınma veya ekonomik nedenlerle gelen annelere göre şiddet nedeniyle gelen annelerin, yaşadıkları olumsuz deneyimler ve travmatik durumlarının varlığı ile çocuklarını ihmal edici davranışlar sergileyebileceklerini düşündürebilir. Ya da annelerin kendi içinde yaşadığı ruhsal değişimlerden kaynaklı çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında çok kontrolcü olmadığı bir süreçten geçebileceği; bu nedenle daha rahat, kuralsız veya sınırlar koyamadan davranabileceği düşünülebilir.

Literatürde kadın konukevinde yapılan çalışmalara bakıldığında, anne tutumları ile kuruma geliş nedenleri arasındaki ilişkiye bakılan çalışmaya rastlanmamakta; bu nedenle bulgular birebir alan yazınla tartışılamamaktadır. Ancak bu çalışmadan elde edilen demografik bilgilere diğör çalışmalarda rastlanmıştır. Bu çalışmada, annelerin 63'ünün şiddet, 12'sinin ise barınma ve ekonomik nedenlerle kadın konukevinden hizmet aldıkları görölmektedir. Mutlu (2019)' nun Trakya bölgesinde, kadın konukevine başvuran 20 kadının sosyo-

demografik faktörler açısından değerlendirdiği nitel araştırmasında, 11'i barınma, 7'si şiddet, 2'si ise can güvenliği nedeniyle kadın konukevine başvurduğunu belirtmiştir. Çiltaş (2019) ise kadın konukevlerinden hizmet alan 100 kadının, psikolojik dayanıklılık ile umut düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, kadınların 56'sının şiddet, 31'nin sosyo-ekonomik ve 13'nün diğer nedenlerle başvurduğunu bulmuştur. Alan yazındaki çalışmalar ve bu çalışmada demografik bulgulara bakıldığında, kadınların kadın konukevine geliş nedenleri arasında daha çok şiddet olduğu görülmekte ve bu çalışma ile bulguların paralellik gösterdiği görülmektedir.

Tablo 14.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annenin Daha Önce KKE'de Kalma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Daha Önce KKE'de Kalma</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Evet	39	4,11	0,661	2,21	0,781	4,35	0,544	2,16	0,636
Hayır	36	4,21	0,537	1,89	0,523	4,31	0,494	2,07	0,655
t;p		-0,720; 0,474		2,122; 0,038*		0,349; 0,728		0,634; 0,528	

Tablo 14' e bakıldığında, annelerin daha önce kurumdan hizmet alıp almama durumları ile ETÖ otoriter tutum arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Buna göre; daha önce kurumda kalan annelerin otoriter tutumları, kalmayan annelerden anlamlı derecede daha yüksektir. Ancak ETÖ demokratik, izin verici ve aşırı koruyucu tutumlarla annelerin daha önce kurumdan hizmet alma durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Kurumda kalmanın annelerin psiko-sosyal durumlarını etkilediği düşünüldüğünde, genel olarak duygu durumları çocuklarına karşı davranışlarına da yansımaktadır. Bu nedenle de kalan ve kalmayan anneler arasında anlamlı farklılığın tespit edilmesi makul görülebilir. Ancak, bu çalışmada daha önce kadın konukevinde kalan 39 annenin, daha önce hizmet almayan 36 anneye göre otoriter tutumu daha fazla sergilemesinin birçok nedeni olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenler arasında, annelerin kendi anne

babasından algıladığı tutumlardan etkilenebileceği, kadın konukevinde kaldığı süreçte çocuklarına karşı nasıl davranacağı konusunda çevresinden etkilenebileceği ve otoriter tutumu doğru bir yaklaşım olarak öğrenmesi ile annelerin çocuklarına daha katı tutum ve davranışlar sergileyebileceği düşünülebilir. Otoriter tutumu benimseyen anne- babalar, çocuk merkezli davranmayıp kendi duygu ve düşünceleriyle çocuklarına kurallar koyarlar. Hatta kurallara uymama sonucunda baskıya ve cezaya yönelme gibi anne tutumları ile karşılaşılabilir (Şirin, 2020). Bunların dışında daha önce hizmet alan (n=39) ve almayan (n=36) annelerin sayılarının neredeyse birbirlerine yakın olduğu görülmekte olup alan yazındaki çalışmalarla bu oran yakınlığının benzerliği dikkat çekmektedir. Kadın konukevinde yapılan çalışmalara bakıldığında, Salman (2015), 79 kadından 36'sının daha önce kadın konukevinden himzet aldığını; Çiltaş (2019) ise 100 kadın ile yaptığı çalışmasında 50 kadının daha önce hizmet aldığını tespit etmiştir. Buradan hareketle, alan yazındaki bulgular ile bu çalışmanın bulguları paralel niteliktedir denilebilir.

Tablo 15.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annenin Daha Önce KKE'de Kalma Sayısına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Daha Önce KKE'de Kalma Sayısı</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
1	17	4,02	0,76	2,38	0,88	4,10	0,68	2,51	0,64
2 ve Üzeri	22	4,18	0,58	2,08	0,69	4,54	0,31	1,89	0,50
t;p		-0,709;0,483		1,201;0,237		-2,416; 0,025*		3,389; 0,002*	

Tablo 15 incelendiğinde uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda, annelerin daha önce kurumdan kaç kez hizmet aldıkları ile ETÖ aşırı koruyucu ve izin verici tutumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre daha önce 2 ve daha fazla kez kuruma gelen annelerin aşırı koruyucu tutumları, 1 kez gelenlerden anlamlı derecede daha fazladır. Daha önce kuruma gelenlerden 1 kez gelenlerin izin verici tutumları 2 ve daha fazla sayıda gelenlerden anlamlı derecede daha fazladır. Ancak, ETÖ

demokratik ile otoriter tutumlar ile annelerin daha önce kurumda kaç kez kaldıkları arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır ($p>0,05$). Yapılan çalışmalar doğrultusunda ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlardan; ailenin çocuk ile arasındaki verimli ilişkileri açısından en sağlıklı tutumun demokratik tutum olduğu görülmektedir. Demokratik tutum, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına cevap veren bir tutum olmakla beraber çocuk üzerinde kontrollü ve güvenli olmasıyla olumlu gelişimsel sonuçlar doğurmaktadır (Özyürek ve Şahin, 2017). Diğer ebeveyn tutumlarından izin verici, aşırı koruyucu ve otoriter tutumların sağlıklı bir birey yetiştirmede çok kabul görmediği çocuk gelişiminde olumsuz sonuçlara neden olduğu araştırmacılar tarafından desteklenmektedir (Johari Talib ve Mamat, 2011; Mensah ve Kuranchie, 2013). Buradan hareketle annelerin, kadın konukevinden bir, iki kez ya da daha fazla hizmet almış olsa da daha az kabul gören tutumları sergiledikleri söylenebilir. Burada aşırı koruyucu ve izin verici tutumların, annelerin yaşadıkları sosyo- ekonomik, kültürel çevrelerinde kabul gören tutumlar olduğu da değerlendirilebilir. Ya da kadın konukevine ilk kez gelenlerin yaşadıkları ilk travmatik şok ile çevreleriyle çok ilgilenemeyip çocuklarına izin verici tutum sergileyebilecekleri, annelerin mağduriyet sonrası ilk kez sığınacak bir yerde olması ve duygularının karmaşık olması nedenleriyle beraberindeki çocuklarını daha arka planda tutabileceği; hatta ihmalkâr boyutta davranabilecekleri düşünülebilir.

Tablo 16.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Annenin KKE’de Kalma Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>KKE’de Kalma Süresi</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
1-7 Gün	44	4,26	0,539	1,96	0,626	4,27	0,533	2,06	0,551
8-29 Gün	21	4,12	0,575	2,12	0,714	4,47	0,469	2,21	0,827
30 ay ve Üzeri	10	3,77	0,797	2,35	0,835	4,30	0,537	2,17	0,623
F;p		2,943; 0,059		1,470; 0,237		1,145; 0,324		0,381; 0,684	

Tablo 16 incelendiğinde, annelerin görüşmeler gerçekleştirilirken kurumda kaldıkları süreleri ile ETÖ alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Çağlayan (2018), kadın konukevinde hizmet alan kadınların yaşadıkları şiddet ile aile işlevleri algıları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, kurumda kalma süreleri ile aile değerlendirme ölçeğinin roller alt boyutu arasında anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir. Alan yazında kadın konukevinde annelerin tutumları ile kadın konukevinden hizmet alma süreleri arasında ilişki konusunda araştırmaya rastlanmamakla birlikte Çağlayan (2018)'nın araştırmasındaki bulgular ile bu çalışmanın bulguları benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte bu çalışmadaki annelerin ne kadar süredir kurumda kaldığına bakıldığında; en fazla 1-7 gün arası süreyle 44 annenin kaldığı görülmektedir. Bu süreyi 8-29 gün süreyle 21 annenin kurumdan hizmet aldığı izlenmektedir. Alan yazındaki diğer çalışmalara bakıldığında, Salman (2015), 79 kadının ortalama 9 hafta süreyle kadın konukevinden hizmet aldığını, Çağlayan (2019), 96 kadından en fazla oranla %34,4'ünün 1 hafta ile 1 ay arasında kurumda kaldıklarını, Çiltaş (2019) ise 100 kadından 1- 180 gün arası süreyle 65 kadının hizmet aldığını bulmuştur. Küçükali (2016) 81 kadından %65,5'inin 1 aydan daha kısa bir süre için konukevlerini tercih ettiklerini belirlemiştir. Akyazı (2010) ise 59 kadın ile yürüttüğü çalışmada en fazla oranla % 18,6'sının konukevlerinde 0-7 gün arasında kalmakta olduğunu belirlemiştir. Bulgular bu çalışma bulguları ile paralel niteliktedir denilebilir. Gerek bu çalışmaya katılan anneler, gerekse diğer incelenen çalışmalara katılan kadınların, konukevlerinde kalma süreleri değerlendirildiğinde, çoğunluğun bir hafta ile bir ay arasında hizmet aldığı görülmektedir.

Tablo 17.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Yaşına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

Çocuk Yaşı	n	Demokratik		Otoriter		Aşırı Koruyucu		İzin Verici	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
2-3	28	4,17	0,542	2,03	0,725	4,36	0,585	2,16	0,644
4-6	47	4,15	0,642	2,07	0,667	4,31	0,478	2,09	0,647
t;p		0,152; 0,879		-0,277; 0,782		0,433; 0,666		0,431; 0,667	

Tablo 17 incelendiğinde çocukların yaşları ile ETÖ alt boyut puanlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Benzer olarak Derman, Türen ve Buntürk (2020), okul öncesi çocuğa sahip annelerin ebeveyn tutumlarını inceledikleri çalışmalarında, çocukların yaşları, annelerin ebeveyn tutum ölçeğinin alt boyutlarıyla anlamlı olarak farklılık yaratmadığını bulmuştur. Öğretir Özçelik ve Şıvkın (2019), anne tutumlarını çeşitli değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında 5-6 yaş arası çocuğu olan annelerin ebeveyn tutumları (demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici) ve çocuğun yaşı arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Erdoğan (2019), Kozan (2020), Şentürk (2007) de annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, çocukların yaşına göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Ancak Öğretir-Özçelik ve Arslan'ın (2020) çalışmasında, çocukların yaşları, "Otoriter", "Aşırı Koruyucu" ve "İlgisiz-tutarsız" alt boyutlarından alınan puanlar arasında farklılığa neden olmazken, "demokratik" alt boyutunda anlamlı bir farklılaşma meydana getirmiştir. Küçük yaş grubunda çocuğu olan annelerin demokratik tutum puanları, daha büyük yaş grubunda çocuğu olanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Literatürdeki çalışmalarda farklı alt boyutlarda farklı sonuçların gözlenmesi mümkündür. Bu durum örneklem büyüklüğüyle veya diğer sosyo-demografik değişkenlerin farklılaşmasıyla açıklanabilir.

Tablo 18.

ETÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Çocuk Cinsiyeti</i>	<i>n</i>	<i>Demokratik</i>		<i>Otoriter</i>		<i>Aşırı Koruyucu</i>		<i>İzin Verici</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Kız	38	4,16	0,653	2,13	0,574	4,29	0,518	2,24	0,695
Erkek	37	4,16	0,556	1,97	0,782	4,37	0,520	1,99	0,567
t;p		0,037; 0,971		1,018; 0,312		-0,641; 0,523		1,656; 0,102	

Tablo 18 incelendiğinde çocukların cinsiyeti ile ETÖ alt boyut puanlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Parlak (2020), çocukları için çocuk gelişimi biriminden destek alan annelerin ebeveyn tutum ölçeği puanlarının, çocuk cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediğini bulmuştur. Döker (2020), çalışmasında çocuk cinsiyetine göre ebeveyn tutumunu değerlendirmiş ve iki faktör arasında herhangi bir farklılığa rastlamamıştır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde cinsiyetin, anne tutumlarına etkisi olmadığı görülmektedir (Erkan ve Toran, 2004; Özyürek ve Şahin, 2005,2008; Şanlı ve Öztürk, 2012; Tatlı, Selimoğlu ve Bademci, 2012; Aktürk, 2015; Öğretir-Özçelik ve Şıvkın, 2019; Kıvanç, 2020; Kozan, 2020). Baumrind (1966), çocukların cinsiyetlerine göre anne baba tutumunun birbirine çok benzediğini, çok da farklılaşmadığını belirtmiştir. Araştırmalar, cinsiyet değişkeninden elde edilen bulguları desteklemektedir. Bu araştırmaların yanı sıra; demokratik tutumun daha çok kız çocuklarına sergilendiği görülürken (Kızıltepe vd., 2013; Kaynak ve Temel, 2016); diğer bir araştırmaya göre daha çok erkek çocuklarına karşı sergilendiği görülmektedir (Atabey; 2017).

Tablo 19.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Yaşına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Yaş Grubu	n	Toplam Puan		Başlama		Yılmama		Sürdürme Çabası-Israr	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
20-25 yaş	19	3,75	0,671	3,60	0,783	3,82	0,783	4,09	0,902
26-30 yaş	27	3,76	0,585	3,58	0,815	4,13	0,749	3,69	0,907
31 yaş ve üstü	28	3,97	0,579	3,83	0,637	4,19	0,723	4,01	0,834
F;p		1,079;0,346		0,933;0,398		1,514;0,227		1,450;0,241	

Tablo 19’ a bakıldığında, GÖYÖ toplam puanı, başlama, yılmama ve sürdürme çabası-ısrar alt boyutları ile kadın konukevinde hizmet alan annelerin yaş grubu arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0,05$). Şen (2019), Üsküdar kadın konukevinde kalmış ve kalmakta olan 65 kadının öz yeterlik, benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık düzeylerini incelediği araştırmasında; kadınların yaşı ile genel öz yeterlikleri arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucunu bulmuştur. Çiltaş (2019), kadın konukevlerinde kalan kadınların psikolojik dayanıklılık ve umut düzeylerini incelediği araştırmasında, “Yetişkin Yılmazlık Ölçeği” yeterlik alt boyutu ile annelerin yaşları arasında anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir. Kurt ve Aslan (2020) da benzer olarak çalışmalarında, 2-6 yaş arasında çocuğu olan annelerin yaşlarına göre öz yeterlik puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuşlardır. Bunun yanı sıra Ouvrein (2022) de sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanan ve paylaşımlarıyla binlerce hatta milyonlarca kişiye ulaşan (influencer) anneler ile ilgili yaptığı çalışmada, yaşa göre annelerin öz-yeterlilik algılarının değişmediğini bulmuştur. Yılmaz (2018), annelerin öz yeterlikleri ile çocuklarının algıladıkları anne tutumlarını incelediği araştırmasında; özyeterlik alt ölçek puanları ile annelerin yaş grupları arasında anlamlı farklılıklar olmadığını tespit etmiştir. Arslan (2019) ise 3-6 yaş arası davranış sorunu olan çocukların ebeveyn tutumları ile öz yeterliliği üzerindeki etkilerini incelediği çalışmada, annelerin yaşı ile öz yeterliği arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki tespit etmiştir. Alan yazında aynı şekilde, Demirdöven (2021), Al Kandari ve Qashan

(2010), Baş (2019), Demir (2015), Kotil (2010), Özdemir (2019), Uyanık Balat (2014), Yıldız Çiçekler vd. (2014), Zembat, Uyanık-Balat, Çinko, Önkol ve Acar (2008) da anne yaşının ebeveyn öz yeterliği üzerinde anlamlı farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Alan yazındaki bu araştırmalar, çalışmanın bulgusunu destekler niteliktedir. Literatürde anne ya da ebeveyn yaşlarına ilişkin farklı sonuçlar da elde edilmiştir. Kıvanç (2020), 24-36 aylık çocuğu olan 35 yaşın üstündeki annelerde öz yeterlik alt boyutlarından aldıkları puanların daha yüksek olduğunu bulmuştur. Gözübüyük (2015), çocukların gelişimleri, sözel etkileşim ile annelerin öz yeterlik algılarını incelediği araştırmasında, özyeterlik öğretme adlı alt boyutu ile annelerin yaşı arasında anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu anlamda yapılan araştırmalarda çalışma gruplarının çeşitliliğinden kaynaklı farklı sonuçlar elde edildiği gibi anne yaşının, annelerin öz yeterliğini açıklamada tek başına bir etken olmayabileceği sonucuna varılabilir.

Tablo 20.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Medeni Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Medeni Durum</i>	<i>n</i>	<i>Toplam Puan</i>		<i>Başlama</i>		<i>Yılmama</i>		<i>Sürdürme Çabası-Israr</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Resmi Evlilik	63	3,87	0,590	3,70	0,746	4,16	0,718	3,91	0,880
Diğer	12	3,66	0,686	3,58	0,755	3,65	0,823	3,92	0,944
t;p		1,098; 0,276		0,496; 0,621		2,185; 0,032*		-0,024; 0,981	

Tablo 20' ye bakıldığında, GÖYÖ yılmama alt boyut puanı ile annelerin medeni durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Buna göre; resmi evliliği olan annelerin yılmama alt boyut puan ortalaması, diğer medeni durumda olan annelerin puan ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir. Ancak, GÖYÖ genel puan, başlama ve sürdürme çabası-ısrar alt boyutları ile medeni durum arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($p>0,05$). Alan yazın incelendiğinde bu çalışma bulgusuna benzer

çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak bu çalışmaya en yakın olarak, Şen (2019)'den aktaran Morowatisharifabad vd. eşleriyle birlikte yaşayan kadınların, eşi vefat etmiş veya boşanmış kadınlara göre öz yeterliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda Teti ve Gelfand (1991), evli annelerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu sonucunu ortaya koymuşlardır. Alan yazında bu konuyla medeni durumun öz yeterliği etkilemediği yönünde sonuçlar mevcuttur. Şen (2019), kadın konukevinde yaptığı çalışmada, kadınların medeni durumları ile öz yeterlikleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuştur. Yılmaz (2018), çalışmasında annelerin, evli veya bekar olmasının, öz yeterliklerinde belirleyici olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kotil (2010) tarafından yapılan araştırmada ise beş yaş çocuğa sahip annelerin öz yeterlik algısı ile anne-babanın birliktelik durumunun arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu çalışmaların dışında benzer olarak Akpınar vd. (2019), Mollaoğlu ve Bağ (2009), Coleman ve Karraker (2003) da öz yeterliliğe medeni durumun etki etmediğini bulmuşlardır. Bu çalışmalardan hareketle medeni durumun, annelerin öz yeterliğini açıklamada tek başına belirleyici bir etken olmayabileceği savunulabilir. Ayrıca, bu çalışmaya katılan annelerin, yaptıkları resmi evliliğin genel öz yeterliklerine olumlu veya olumsuz bir etki sağladığını söyleyebilmek için aile dinamiklerinde ve resmi evlilik yapmadan önceki yaşantısında diğer faktörlerin de etkili olabileceği söylenebilir.

Tablo 21.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Öğrenim Durumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öğrenim Durumu	n	Toplam Puan		Başlama		Yılmama		Sürdürme Çabası-Israr	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
İlkokul	39	3,73	0,633	3,58	0,765	4,03	0,807	3,70	0,798
Ortaokul	26	3,88	0,570	3,68	0,698	4,08	0,686	4,13	0,966
Lise ve üzeri	10	4,14	0,519	4,08	0,711	4,24	0,753	4,17	0,864
F;p		1,965; 0,148		1,835; 0,167		0,320; 0,727		2,391; 0,099	

Tablo 21 incelediğinde, GÖYÖ toplam puanı ve alt boyut puanları ile annelerin öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Şen (2019), Üsküdar kadın konukevinde kalmış ve kalmakta olan 65 kadının genel öz yeterliği ve alt boyutlarının öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Çiltaş (2019), kadın konukevindeki kadınların yılmazlık düzeyi ile psikolojik dayanıklılığını incelediği çalışmada, yeterlik alt boyutu ile öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2008) ile Ölçer, Bakır ve Oskay (2016) araştırmalarında, ebeveynlik öz yeterlilikleri ile annelerin eğitim seviyesi arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuşlardır. Topaloğlu (2013), 4-5 yaş çocuğu olan annelerin, ebeveyn özyeterliği ile öğrenim durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur. Anasınıfındaki 5-6 yaş çocukların anne ve babalarının ebeveyn öz yeterlik algılarını ele alan araştırmada, annenin eğitim düzeyi ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasında bir ilişki tespit edilmemiştir (Zembat vd. 2009). Coleman ve Karraker (2003) tarafından da, annenin eğitim düzeyi ile ebeveyn öz yeterlik algısı arasında bir ilişki tespit edilmemiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları alan yazındaki ebeveyn öz yeterliliğinin annelerin öğrenim düzeyiyle ilgili sonuçlarını desteklemektedir. Ancak ilgili alan yazında farklı sonuçlar da mevcuttur. Kurt ve Aslan (2020) çalışmalarında, annelerin eğitim seviyelerine göre öz yeterlilik puanlarının farklılık gösterdiğini bulmuşlardır. Buna göre ilkokul/ortaokul ve lise mezunu anneler ile yükseköğretim mezunu annelerin öz-yeterlilik puanları arasında anlamlı farklılık vardır ve bu fark yükseköğretim mezunu annelerin lehinedir. Holloway vd. (2005) ise çalışmalarında öğrenim seviyesi yüksek olan Japon annelerin, etkili ebeveynlik stratejilerine hâkim olma, çocuklarının gelişimini doğru takip edebilme ve onlarla etkili iletişim kurma konusunda ebeveyn öz yeterliliklerine sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Benzer olarak Coleman & Karraker (2000) ve Teti ve Gelfand (1991) de annelerin eğitim seviyeleri yükseldikçe öz yeterliliklerini arttırdığına ilişkin bulgular elde etmişlerdir. Literatüre bakıldığında, annelerin öğrenim düzeyi yükseldikçe öz yeterlik algılarının da yüksek olduğunu bulan çalışmalara rastlanmıştır (Demirdöven, 2021; Kotil, 2010; Özdemir, 2019; Peacock- Chambers vd., 2017; Telef, 2013; Gözübüyük, 2015).

Bu çalışmadaki annelerin ise sadece Diyarbakır ilindeki kadın konukevinde kalanları temsil etmesi ve 2-6 yaş çocukları olan anneleri kapsamasının, öğrenim düzeylerinin öz yeterliklerini açıklamada sınırlı kalabileceği söylenebilir.

Tablo 22.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Aile Tipine Göre Bağımsız Örneklem T Testi

Sonuçları

<i>Aile Tipi</i>	<i>n</i>	<i>Toplam Puan</i>		<i>Başlama</i>		<i>Yılmama</i>		<i>Sürdürme Çabası-Israr</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Çekirdek Aile	57	3,79	0,619	3,59	0,713	4,04	0,765	3,95	0,914
Kalabalık Aile	18	3,99	0,550	3,96	0,794	4,19	0,724	3,78	0,792
t;p		-1,256; 0,213		-1,336; 0,071		-0,736; 0,464		0,732; 0,467	

Tablo 22 incelediğinde, aile yapısı ile genel öz yeterlilik toplam puanı ve alt boyut puanlarının ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Kıvrak Kunt (2019), 5-6 yaş çocukları annelerinin ebeveyn öz yeterlilik algısı üzerine yaptığı çalışmada, çekirdek ailelerdeki öz yeterliliğin geniş ailelere kıyasla daha yüksek puana sahip olduğunu ancak arada istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmiştir. Demirdöven (2021), Gözübüyük (2015), Kıvanç (2020), Kotil (2010) ve Soyoğlu (2019) da annelerin öz yeterlikleri üzerinde aile yapısının anlamlı farklılıklar yaratmadığını bulmuşlardır. Alan yazındaki bulgular, bu çalışma ile paralellik göstermektedir. Son olarak Kılıçgün (2017), çalışmada çekirdek aile tipine sahip ailelerdeki annelerin öz yeterliliklerini istatistiki açıdan anlamlı olarak farklı bulmuş ve çekirdek ailede yaşayan annelerin öz yeterliklerini daha yüksek olduğunu bildirmiştir.

Tablo 23.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Yaşanılan Yere Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>Yaşanılan Yer</i>	<i>n</i>	<i>Toplam Puan</i>		<i>Başlama</i>		<i>Yılmama</i>		<i>Sürdürme Çabası-Israr</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Köy/Kasaba/Belde	16	4,10	0,342	4,05	0,572	4,29	0,532	3,94	0,712
İlçe	17	3,84	0,669	3,65	0,889	4,12	0,648	3,98	0,837
İl Merkezi	42	3,74	0,639	3,56	0,708	3,98	0,853	3,87	0,974
F;p		2,155; 0,123		2,686; 0,075		1,026; 0,364		0,096; 0,909	

Tablo 23 incelediğinde, yaşanılan yer ile genel öz yeterlilik toplam puanı ve alt boyut puanlarının ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Bu çalışmada hem genel öz yeterlilik faktöründe hem de ebeveyn tutumlarında yaşanılan yerin bir etkisi olmadığı gözlenmiştir. Saka (2017) çalışmasında farklı aile yapısına sahip ergenlerin öz yeterliliklerini değerlendirdiği çalışmada yaşanılan yere (şehir merkezi, ilçe, belde, köy) göre öz yeterlilik arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bildirmiştir ve sonuçlar bu çalışmayı destekler bir nitelik taşımaktadır. Ancak literatürde yapılan açıklamalara bakıldığında ebeveynlerin öz yeterliliklerinin ve ebeveyn tutumları, yaşanılan yere göre değişiklik gösterebilir. Türkiye'nin hızlı toplumsal değişimlerden geçen bir ülke olduğu ve geleneksel ebeveyn görüş ve tutumlarıyla daha modern ebeveyn davranışlarının sergilendiği düşünüldüğünde; yaşanılan yere göre değişiklikler (tarihsel bağlam) veya nesil, bölge, alt kültür vb. birçok özelliğe göre farklılık göstereceği söylenebilir (Sümer vd., 2010).

Tablo 24.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Sonuçları

Çocuk Sayısı	n	Toplam Puan		Başlama		Yılmama		Sürdürme Çabası-Israr	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
1	14	3,61	0,585	3,48	0,761	3,91	0,611	3,50	1,019
2	24	4,01	0,571	3,89	0,656	4,08	0,797	4,28	0,740
3	16	3,83	0,582	3,60	0,825	4,30	0,745	3,73	0,888
4 ve Üzeri	21	3,79	0,657	3,63	0,760	4,01	0,804	3,90	0,831
F;p		1,386; 0,254		1,073; 0,366		0,733; 0,536		2,802;0,046* Fark: 1-2	

Tablo 24' e bakıldığında, çocuk sayıları arasında sürdürme çabası-ısrar alt boyut puanlarının ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Buna göre; 1 çocuğu olan annelerin sürdürme çabası-ısrar alt boyut puan ortalaması, 2 çocuğu olan annelerin puan ortalamasından anlamlı derecede daha düşüktür. Literatürde bu çalışmadaki çocuk sayısı değişkeni ile benzer bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak Şen (2019) konukevlerinde 65 kadınla yaptığı çalışmasında, kadınların genel öz yeterlik toplam puanının, 2 çocuk sahibi olma ve çocuk sahibi olmama arasındaki anlamlı ilişki olduğunu bulmuştur. İlgili araştırmalara bakıldığında; Kurt ve Aslan'ın (2020) çalışmasında çocuk sayısı ile annelerin öz yeterlilik puanları arasında anlamlı bir fark bulmamıştır. Benzer olarak Özdemir (2012) de çalışmasında, çocuk sayısına göre annelerin, ebeveynliklerine yönelik yeterlilik alt boyutu arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamıştır. Bu çalışmadaki bulgu ile alan yazındaki sonuçların paralellik göstermemesinin nedeni, çalışma gruplarının arasında farklılıklar olduğu öne sürülebilir. Ayrıca bu çalışmada bir çocuğa sahip annelerin genel öz yeterlik özelliklerinden sürdürme çabalarının iki çocuk annelerine göre zayıf olmasının bir başka nedeni, annelerin çocuk bakımı konusunda ilk çocuğa sahip olduklarında kendilerini yetersiz görebilecekleri düşünülebilir. Ancak ikinci çocuğa sahip olduklarında çocuk bakımı ve eğitimi konusunda daha deneyimli olacakları için kendilerini yeterli hissederek bir eylemi, bir davranışı daha fazla sürdürme çabası gösterebilecekleri söylenebilir. Hess, Teti ve Hussey-Gardner (2004), annenin öz yeterliliğini, ebeveynlik rolüne karşı yeterlilikleri ve

becerileri hakkında o göreve karşı ne kadar yatkın olduğu ile ilgili yargı veya inançları olarak tanımlamaktadır. Coleman ve Karraker (2000)'ın bu yönde yaptıkları araştırmalarında, henüz çocuk sahibi olmadan çocuk bakımını deneyimleyen annelerin; çocuğun ihtiyaçlarına göre uyarlanmış besleme-büyütme açısından uygun ortamı sağlama konusunda, çocuk bakımını daha önce deneyimlememiş annelere göre yüksek öz yeterliğe sahip olduklarını bulgulamıştır.

Tablo 25.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin KKE'ye Geliş Nedenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>KKE'ye Geliş Nedeni</i>	<i>n</i>	<i>Toplam Puan</i>		<i>Başlama</i>		<i>Yılmama</i>		<i>Sürdürme Çabası- Israr</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Şiddet	63	3,79	0,60	3,66	0,76	4,01	0,76	3,86	0,91
Ekonomik ve Barınma	12	4,06	0,60	3,81	0,66	4,43	0,65	4,19	0,69
t;p		-1,419;0,160		-0,675;0,502		-1,828;0,072		-1,215;0,228	

Tablo 25 incelediğinde, GÖYÖ toplam puan, başlama, yılmama ve sürdürme çabası-ısrar alt boyut puanlarının, annelerin kadın konukevine geliş nedenlerine göre anlamlı farklılıklar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$). Şen (2019), kadınkonukevinde yaptığı çalışmada, kadınların genel öz yeterlik düzeyleri ile kuruma geliş nedenleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur. Çiltaş (2019) ise kadın konukevindeki kadınların “Yetişkin Yılmazlık Ölçeği” ile bakılan psikolojik dayanıklılık, umut düzeylerini incelediği çalışmada, yeterlik alt boyutu da dahil olmak üzere yılmazlık düzeyleri ile kurumlara geliş nedenleri arasında anlamlı farklılık olmadığını tespit etmiştir. Konukevlerinde yapılan çalışmaların bulguları ile bu çalışmanın bulgularının benzer nitelikte olduğu söylenebilir. Buradan hareketle kadın konukevinde kalmakta olan kadınların/annelerin kuruma geliş nedenlerinin genel öz yeterliklerini etkilemediği düşünülebilir.

Tablo 26.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Daha Önce KKE'den Kalma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Daha Önce KKE'de Kalma</i>	<i>n</i>	<i>Toplam Puan</i>		<i>Başlama</i>		<i>Yılmama</i>		<i>Sürdürme Çabası-Israr</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Evet	39	3,89	0,589	3,71	0,733	4,13	0,755	4,00	0,761
Hayır	36	3,79	0,629	3,65	0,765	4,02	0,758	3,81	1,003
t;p		0,707; 0,482		0,371; 0,712		0,638; 0,525		0,905; 0,368	

Tablo 26 incelediğinde, annelerin daha önce konukevinden hizmet alma durumları ile genel öz-yeterlilik alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Literatüre bakıldığında, konukevlerinde hizmet alan kadınların öz yeterlikleri hakkında farklı bulgulara dair yorumlar olduğu anlaşılmaktadır. Gülkanat (2019), çalışmasında kadın konukevinde kalmış olan kadınların çocuklarında sağlıklı olmayan psikolojik tutumlar gözlemlendiğini ve bunun annelerinin genel öz yeterliğiyle ilişkili olduğunu bildirmiştir. Civelek (2019) ise kadınların psikolojik olarak içinde bulundukları durumların genel olarak öz yeterliklerini etkileyebileceğinden bahsetmiştir. Bu çalışmadaki 75 annenin kişisel özellikleri ve Diyarbakır ilinde konukevlerinde hizmet alan 2-6 yaş çocuğa sahip annelerin olması, psikiyatri tanısı olmaması gibi çalışmanın sınırlılıkları düşünüldüğünde, annelerin daha önce konukevinden hizmet almalarının öz yeterlikleri üzerinde farklılıklara yol açmadığı konusunda belirleyici olabileceği söylenebilir.

Tablo 27.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Annelerin Daha Önce KKE'de Kalma Sayısına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Daha Önce KKE'de Kalma Sayısı</i>	<i>n</i>	<i>Toplam Puan</i>		<i>Başlama</i>		<i>Yılmama</i>		<i>Sürdürme Çabası- Israr</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
1	17	3,75	0,78	3,61	0,99	3,89	0,90	3,92	0,80
2 ve Üzeri	22	3,99	0,38	3,79	0,46	4,31	0,58	4,06	0,75
t;p		-1,196;0,202		-0,715;0,483		-1,657;0,110		-0,561;0,578	

Tablo 27 incelendiğinde, GÖYÖ genel puan, başlama, yılmama ve sürdürme çabası- ısrar alt boyut puanları ile annelerin daha önce konukevinden kaç kez hizmet aldıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu nedenle bu çalışmadaki annelerin öz yeterlik algılarının, daha önce kurumda kaç kez kaldıklarını tek başına etkilemediği söylenebilir. Konukevlerinde yapılan araştırmalara bakıldığında, annelerin daha önce kaç kez kurumda kaldıkları ve geçirdikleri süreyle ilgili demografik bulgulara rastlanırken; değişkenler arasındaki farklılıkların incelenmesine rastlanmamıştır. Demografik bulgulara bakıldığında; bu çalışmada 22 annenin daha önce iki kez ve daha fazla süreyle hizmet aldığı, 17 annenin ise bir kez hizmet aldığı görülmektedir. Bu demografik bulgulara Çiltaş' ın 2019 yılında 100 kadın ile yaptığı çalışmasında rastlanmıştır. Buna göre konukevlerinden iki kez ve daha fazla hizmet alan en fazla sayıyla 28; bir kez hizmet alan 13 kadının olduğu bulunmuştur. Buradan hareketle, bu çalışmadaki anneler ile Çiltaş (2019)'ın çalışmasındaki kadınların, konukevlerinden daha önce aldıkları hizmet sayısı birbirlerine paralel denilebilir.

Tablo 28.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının KKE'de Kalma Süresine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>KKE'de Kalma Süresi</i>	<i>n</i>	<i>Toplam Puan</i>		<i>Başlama</i>		<i>Yılmama</i>		<i>Sürdürme Çabası-İsrar</i>	
		$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
1-7 Gün	44	3,71	0,628	3,55	0,742	3,97	0,821	3,73	0,914
8-29 Gün	21	4,14	0,488	3,98	0,688	4,35	0,555	4,27	0,827
30 gün ve üzeri	10	3,77	0,556	3,62	0,758	3,94	0,712	3,93	0,681
F;p		3,967;0,023*		2,459; 0,093		2,047; 0,137		2,727; 0,072	
		<i>Fark: 1-2</i>							

Tablo 28' e bakıldığında, annelerin kurumda kalma süreleri ile genel öz yeterlilik toplam puanının ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Buna göre; kurumda 1-7 gün kalan annelerin genel öz yeterlilik toplam puanı, kurumda 8-29 gün kalan annelerin puan ortalamasından anlamlı derecede daha düşüktür.

Şen (2019), çalışmasında kadın konukevinde kalmış ve kalmakta olan reşit ya da reşit olmadan evlilik yapmış kadınlardaki öz yeterlilik, benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık düzeylerini incelemiştir. Çalışmada kadınları 6 ay ve daha az ile 6 aydan fazla şeklinde iki gruba ayırmış ve öz yeterlilik anlamında konukevinde kalma süresinin anlamlı bir etkisini gözlemlememiştir. Çiltaş (2019) ise kadınların yetişkin yılmazlık ölçeğinin yeterlik alt boyutu ile kalma süresi arasında anlamlı farklılıklar olmadığını tespit etmiştir. Bu çalışmada ise kurumda kalma süresi arasında çok az bir farklılık olmasına rağmen anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Bunun nedenleri arasında annelerin içerisinde bulundukları psikolojik durum ve yaşadıkları çevrenin sosyo-demografik özelliklerden kaynaklı olduğu düşünülebilir. Kurumdan bir hafta süreyle hizmet alan annelerin henüz ruhsal sıkıntılarının yoğun olmasıyla öz yeterliklerinin düşük olmasının birbirleriyle ilişkili olduğu söylenebilir. Weaver vd. (2008), düşük ebeveyn öz yeterliliğine sahip ebeveynlerin bir problemle karşılaştığında yüksek düzeyde kaygı ve tedirginlik yaşadığı, başarıdan çok başarısızlıkla ilgili durumlarda kendini sorumlu hissettiği, zorlukları tehdit olarak algıladığı, zorlu görevlerde sorumluluk almaktan kaçındığı ve yeteneklerinden şüphe duyduğunu belirtmektedirler.

Tablo 29.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Yaşına Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

Çocuk Yaşı	n	Toplam Puan		Başlama		Yılmama		Sürdürme Çabası-Israr	
		$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
2-3	28	3,92	0,711	3,81	0,860	4,16	0,787	3,87	0,848
4-6	47	3,79	0,536	3,61	0,664	4,02	0,736	3,94	0,913
t;p		0,956; 0,342		1,153; 0,253		0,793; 0,430		-0,316; 0,753	

Tablo 29 incelediğinde, çocuk yaş grubu ile GÖYÖ toplam puan, başlama, yılmama, sürdürme çabası- ısrar alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Márk-Ribiczey, Miklósi ve Szabó (2016) da çocukların yaşı ile annelerin öz yeterliliği arasında herhangi bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Dursun ve

Bıçakçı (2015) ise çalışmasında çocuğun yaşı ile annenin öz yeterliliği arasında yalnızca öğretme boyutunda anlamlı bir ilişki tespit etmiş, bunun dışındaki boyutlarda herhangi bir anlamlı ilişki veya farklılığa rastlamamıştır. Özdemir (2019) ise çalışmasında, çocuğun yaşının ebeveyn öz yeterliğinin katılım alt boyutu ile ilişkili olduğunu bulmuş; bu durumu çocukların okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre annelerin oyun ve etkinliklerine katılımı konusunda öz yeterliğini etkileyebileceğinden bahsetmiştir. Ancak, genel anlamda çocuğun yaşının, annelerin öz yeterliliğini anlamlı olarak etkilemediğini ifade etmiştir. Weaver ve arkadaşlarının (2008) boylamsal çalışmalarında, bir grup annenin çocukları 2, 3 ve 4 yaşlarındayken uygulamalar yapılmış ve çocukların yaşı arttıkça, annelerin öz yeterliğinin de güçlendiği görülmüştür. Ancak, Demirdöven (2021), Al-Kandari ve Al-Qashan (2010) ve Nebioğulları (2019), annenin öz yeterlik algısı ile çocuğun yaşı arasında anlamlı farklılıklar olmadığını tespit etmişlerdir. Alan yazına bakıldığında, bu çalışma bulgularını destekler nitelikte sonuçlara rastlanırken; çocukların yaşı ile anne öz yeterlilik düzeyi arasındaki ilişkiye dair farklı görüşlerin de elde edildiği çalışmaların mevcut olduğu anlaşılmıştır. Bunun nedeni, çalışmalarda öz yeterliliğin saptanmasına ilişkin farklı alt boyutlar belirlenmiştir; böylelikle çeşitli sonuçların elde edilmesi çalışmalardaki alt boyutların farklı oluşu ile açıklanabilir. Yine alanyazındaki araştırmalar ile bu çalışmanın bulguları incelendiğinde, çocuk yaşının annenin genel öz yeterliğini etkilemede tek başına belirleyici olmadığı söylenebilir.

Tablo 30.

GÖYÖ Alt Boyut Puanlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

<i>Çocuk Cinsiyeti</i>	<i>Toplam Puan</i>		<i>Başlama</i>		<i>Yılmama</i>		<i>Sürdürme Çabası-Israr</i>	
	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>
Kız	3,88	0,589	3,67	0,779	4,16	0,754	4,01	0,803
Erkek	3,80	0,629	3,69	0,717	3,98	0,752	3,81	0,961
t;p	0,555; 0,581		-0,105; 0,917		1,032; 0,306		0,969; 0,336	

Tablo 30 incelediğinde, çocukların cinsiyeti ile genel öz yeterlik alt boyut puanlarının ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Balat (2014), Ogelman ve Topaloğlu (2015), Özdemir (2012) ve Özdemir (2019) de çalışmalarında, çocuklarının cinsiyetlerine göre annelerin ebeveynliklerine yönelik öz-yeterlilik algılarının farklılaşmadığını bulmuşlardır. Ancak İran’da gerçekleştirilen bir araştırmada, kız bebeği olan annelerin erkek bebeği olan annelere kıyasla ebeveyn öz yeterliliklerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Azmoode, Jafarnejade ve Mazlom, 2015). Bu durumda yaşanan yerin kültürel farklılıklardan kaynaklı sonuçların değişebileceği söylenebilir. Ancak birçok çalışmada okul öncesi çocukların cinsiyetleri ile anne öz yeterliliği arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Balat, Sezer ve Tunçeli, 2014; Dursun ve Bıçakçı, 2015; Kılıçgün, 2015; Kotil, 2010; Özkubat ve Elibol, 2018; Topaloğlu, 2013). Yapılan çalışmaların bulguları, bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Alanyazında yer alan bu sonuçlardan hareketle annelerin öz yeterliklerinde ve dolayısıyla anne tutumlarında da, çocuk cinsiyetinin belirleyici bir faktör olmadığı söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuç

Bu araştırmada, kadın konukevinde Şubat – Haziran 2021’de 2-6 yaş arası çocuğu olan annelerin öz yeterlik ile çocuklarına karşı tutumları arasındaki ilişki ile bunları etkileyebilen bazı değişkenler incelenmiştir. Çalışmada, nicel araştırma türlerinden betimsel desen tarama modeli ile ilişkisel araştırma türlerinden korelasyon yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, Diyarbakır ilindeki beş kadın konukevine, 2021 yılı Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran aylarında başvuran kadınlardan 2-6 yaş arası çocuğu olan ve belirlenen kriterleri karşılayan annelere ulaşılmıştır. Araştırma verileri, annelerin demografik bilgilerine ulaşmak amacıyla anne bildirimine dayanan “Demografik Bilgi Formu”, annelerin genel öz yeterliklerini belirlemek amacıyla “Genel Öz Yeterlik Ölçeği”, annelerin çocuklarına karşı tutumlarını belirlemek amacıyla “Ebeveyn Tutum Ölçeği” annelere uygulanarak toplanmıştır. Çalışma verilerin analizleri SPSS Statistics ile tamamlanmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunlukları Kolmogorov-Smirnov testi ($n>50$) ile değerlendirilmiştir. Test sonucunda ölçek ve alt boyut puanlarının normallik varsayımını sağladığı görülmüş ve bu nedenle karşılaştırmalarında parametrik testler kullanılmıştır. Annelerin genel öz yeterlik ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon Katsayısı ile

hesaplanmıştır. Alt ölçek puanlarının annelerin medeni durumları, aile yapısı, kurumda kalma durumu ile çocuğun yaşı ve cinsiyet değişkenlerine göre analizinde bağımsız örneklemeler için t testi kullanılmıştır. Alt ölçek puanlarının annenin yaşı, yaşadığı yer, kurumda kalma süresi, çocuk sayısı değişkenlerine göre analizlerinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Hangi gruplar arasında farklılık olduğuna ise Tukey Testi ile bakılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan genel sonuçlar şunlardır;

GÖYÖ ile ETÖ puanları arasındaki ilişkiler incelendiğinde;

Annelerin GÖYÖ toplam puanı ile ETÖ demokratik ($r=0,287$; $p<0,05$) ve aşırı koruyucu ($r=0,248$; $p<0,05$) alt boyutları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Otoriter alt boyutu arasında negatif yönlü düşük düzeyde ($r=-0,269$; $p<0,05$) anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 6).

Annelerin GÖYÖ başlama alt boyutu ile ETÖ demokratik alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=0,230$; $p<0,05$) bir ilişki varken; otoriter alt boyutu arasında negatif yönlü düşük düzeyde ($r=-0,238$; $p<0,05$) anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 6).

Annelerin GÖYÖ yılmama alt boyutu ile ETÖ demokratik ($r=0,230$; $p<0,01$) ve aşırı koruyucu ($r=0,278$; $p<0,05$) alt boyutları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki görülmüşken; otoriter alt boyutu arasında negatif yönlü düşük düzeyde ($r=-0,238$; $p<0,01$), bir ilişki olduğu görülmüştür (Tablo 6).

Annelerin GÖYÖ sürdürme çabası- ısrar alt boyutu ile ETÖ demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($p>5$) (Tablo 6) .

ETÖ ve GÖYÖ ile değişkenler arasındaki anlamlılık incelendiğinde;

ETÖ demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu alt boyutları ile annelerin yaşı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 7).

ETÖ aşırı koruyucu alt boyutu ile annelerin medeni durumları (resmi evlilik, boşanmış/ayrılmış, gayri- resmi birliktelik, imam nikahlı bekar) arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Demokratik, otoriter ve izin verici alt boyutları ile medeni durum arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$) (Tablo 8).

ETÖ demokratik ve otoriter alt boyutlarının annelerin öğrenim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Aşırı koruyucu ve izin verici alt boyutları ile öğrenim durumu arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$) (Tablo 9).

ETÖ demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu alt boyutları ile annelerin aile yapısı arasında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 10).

ETÖ demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu alt boyutları ile annelerin yaşadığı yer arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 11).

ETÖ demokratik alt boyutu ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici alt boyutlar ile anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$) (Tablo 12).

ETÖ izin verici alt boyutu ile annelerin konukevine geliş nedenleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Demokratik, otoriter ve aşırı koruyucu alt boyutlar ile konukevine geliş nedenleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0,05$) (Tablo 13).

ETÖ otoriter alt boyutu ile annelerin daha önce konukevinden hizmet alma durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici alt boyutları ile konukevinden hizmet alma durumları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 14).

ETÖ aşırı koruyucu ve izin verici tutumlar ile annelerin daha önce konukevinde hizmet alma sayısı arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0,05$). Demokratik ve otoriter alt boyutları ile daha önce konukevinden hizmet alma durumları arasında anlamlı farklılıklar yoktur ($p>0,05$) (Tablo 15).

ETÖ alt boyutları ile annelerin konukevinden hizmet alma süreleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$) (Tablo 16).

ETÖ demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu alt boyutları ile çocuğun yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 17)

ETÖ demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu alt boyutları ile çocuğun cinsiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 18)

GÖYÖ toplam puanı ve başlama, yılmama ve sürdürme çabası- ısrar alt boyutları ile annelerin yaşı arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 19).

GÖYÖ yılmama alt boyutu ile annelerin medeni durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Toplam puan, başlama ve sürdürme çabası-ısrar ile medeni durum arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 20).

GÖYÖ toplam puanı ve alt boyutları ile annelerin öğrenim durumu arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 21),

GÖYÖ toplam puanı ve başlama, yılmama ve sürdürme çabası- ısrar alt boyutları ile annelerin aile yapısı arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 22).

GÖYÖ toplam puanı ve başlama, yılmama ve sürdürme çabası- ısrar alt boyutları ile annelerin yaşadığı yer arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 23).

GÖYÖ sürdürme çabası-ısrar alt boyutu ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Toplam puan, başlama ve yılmama ile çocuk sayısı arasında anlamlı farklılık yoktur ($p>0,05$) (Tablo 24).

GÖYÖ toplam puan, başlama, yılmama ve sürdürme çabası-ısrar alt boyut puanlarının, annelerin konukevine geliş nedenlerine göre anlamlı farklılıklar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$) (Tablo 25).

GÖYÖ toplam puan, başlama, yılmama ve sürdürme çabası-ısrar alt boyutu ile annelerin daha önce konukevinden hizmet alma durumu arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 26).

GÖYÖ genel puan, başlama, yılmama ve sürdürme çabası- ısrar alt boyut puanları ile annelerin daha önce konukevinden kaç kez hizmet aldıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 27).

GÖYÖ toplam puanı ile annelerin konukevinde kalma süreleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Başlama, yılmama ve sürdürme çabası- ısrar alt boyutları ile konukevinde hizmet alma süreleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 28).

GÖYÖ toplam puan, başlama, yılmama, sürdürme çabası- ısrar alt boyutları ile çocuğun yaşı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$) (Tablo 29).

GÖYÖ alt boyutları ile çocuğun cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$) (Tablo 30).

Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde uygulamalara ve araştırmalara verilecek öneriler aşağıda sunulmuştur.

Uygulamalara Yönelik Öneriler

Araştırma bulgularına göre, kurumda 1-7 gün kalan annelerin genel öz yeterliği, kurumda 8-29 gün kalan annelerden daha düşüktür. Buradan hareketle annelerin kadın konukevlerinden aldıkları hizmetlerin öz yeterlik algılarını güçlendirdiği düşünülebilir. Bu nedenle hâlihazırda uygulanan kanun, yönetmelik ve programların işlevselliğinin öneminden yola çıkılarak; her şeyden önce kadın konukevine kabulü yapılan kadınların/annelerin tam bir iyilik hali ile kendi kendine yetebilen güçlü bir kadın olması sağlanmalıdır. Kendine güvenen, yetebilen bir anne çocuklarına ve etrafına da yardımcı olabilir.

Araştırmaya katılan 75 anneden 39'nun ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca konukevi personelinden alınan bilgiye göre hiçbirinin sabit, düzenli bir işinin olmadığı bu nedenle herhangi bir gelirin olmadığı görülmektedir. Alan yazındaki araştırmaların

bulgularına bakıldığında, annelerin genel öz yeterlik algıları ve çocuklarına karşı demokratik tutumları, eğitim seviyeleri yükseldikçe gelişmektedir. Bir diğer bilgi ise, bilindiği üzere ASHB tarafından Milli Eğitim Bakanlığı, İŞKUR ve halk eğitim merkezleri ile protokollerinin her yıl yenilenerek kadın konukevindeki kadınlara hizmetler sunulmaktadır. İŞKUR personeli tarafından her ay iş başvurusunda dikkat edilecek hususlar, öz geçmiş hazırlama, iletişim becerileri gibi konularda kadınlara sunumlar yapılmaktadır. Buradan hareketle; konukevlerindeki annelerin eğitimsizlik ve işsizlik sorununa ilişkin sunulan hizmetlerin, her annenin özelinde ayrıntılı durum tespiti yapıp incelenerek hem kişisel gelişim hem de bireyselleşme ihtiyacını karşılama adına ilgili kanun koyucular tarafından gerekli politikalar düzenlenebilir, geniş kapsamlı eğitim programları geliştirilerek planlanabilir. İŞKUR ile Halk eğitim merkezlerine kadınları yönlendirmede programlar oluşturarak sosyo-ekonomik güçlenmelerinin sağlanması için var olan önleyici çalışmalar arttırılabilir.

Daha önce konukevinde kalan anneler, kalmayanlara göre daha otoriter ebeveyn tutumu sergilemektedirler. Bu durumun, kurumun şartlarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu şartlardan biri kadınların geliş nedenlerine göre (barınma, şiddet, istismar, psikiyatri tanısı olanlar gibi) kaldıkları alanların ayrı yer/bina/ev olmaması olabilir. Bu nedenle anneler ve özellikle çocukları için olumsuz ortamlar oluşabilir. Buradan hareketle anne beraberindeki çocukların ve kadınların daha sağlıklı bir ortamdan hizmet alabilmeleri için kadın konukevlerinin ihtisaslaşması konusunda yapılan çalışmalara ağırlık verilebilir. Bunun yanı sıra diğer şartlara değinilecek olursa kurumlarda gerçekleştirilecek sosyal etkinlikler/faaliyetler/farkındalık çalışmaları sayesinde annelerin psikolojik zindelikleri artırılabilir.

Çocuğuyla beraber kadın konukevine gelen kadının kreş desteğinden yararlanamaması halinde, kadının çalışma hayatına katılması sekteye uğramaktadır. Kadın Konukevinde kalan kadınların çocukları için ücretsiz kreş hizmeti kontenjanlarının yetersiz olması nedeniyle talebi tamamen karşılayamamaktadır. Bu nedenlerle ASHB ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Borusan Holding A.Ş. arasında yapılan işbirliği kapsamında Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) kreşlerin kurulması için “Annemin İşi Benim Geleceğim Projesi”

hayata geçirilmiştir. Ancak pilot illerde devam ettiği bilinen projenin, annelerin çalışma hayatı ve çocukların eğitimi için ülke genelinde yaygınlaştırılarak kontenjanlarının il bazında kurumların durumlarına göre belirlenebilir.

Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu araştırmada yapılan durum tespitlerinden yola çıkılarak, diğer illerde mevcut kadın konukevindeki annelerin katılımı sağlanarak güvenilirlik oranı yükseltilebilir ve Türkiye genelinde genel bir durum tespitine ulaşmanın, gelecekte kadın konukevinden hizmet alan anneler ve beraberindeki çocuklara uygulanacak programların geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Özellikle erken çocukluk gibi kritik bir dönemde sağlıklı anne tutumlarının artırılması için annelerle sadece hizmet aldıkları süre içerisinde değil; kurumdan ayrıldıktan sonra durumları takip edilerek disiplinler arası çalışmalar yürütülebilir. Anneler ve çocuklarına, sağlıklı ve güvenli bir yaşam için tüm aile bireylerini dahil ederek doğrudan aile bireyleri ile çalışmalar barındıran daha kapsamlı çalışmalara yer verilebilir.

Annelerden nicel olarak elde edilen bilgiler ve sonuçlardan hareketle, kadın konukevlerinin işleyişine uygun bir şekilde hizmet alan kadınları- anneleri kapsayacak benzer örneklem grubu ile nitel bir araştırma gerçekleştirilerek konukevlerinde kalan kadınlarla derinlemesine görüşmeler yapılabilir ve annelerin ebeveynlik durumları ile öz-yeterlilikleri derinlemesine incelenebilir. Ayrıca, deneysel ve boylamsal çalışmalara yer verilmesinin kadın konukevlerinde gelecek yıllarda planlanacak programları birçok açıdan güçlendirerek alana katkı sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Açıkel, S. (2009). *Kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın sığınmaevi önlemi: Türkiye örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Afşar, S. T. (2019). Kadına yönelik şiddetin unutulmuş özneleri: sığınma evinde kalan çocuklar. *Journal of economy culture and society*, 59(1), 243-269.
- Altınay A. G. ve Arat Y. (2007). *Türkiye’de kadına yönelik şiddet*. İstanbul: Punto.
- Aksoy, V. Ve Diken, İ. H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(01), 59-70.
- Aksoy, A.B., ve Kılıç, K.M. (2019). Tutuklu/Hükümlülerin ebeveynlik tutumları ile kendi ebeveynlerinden algıladıkları ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 672-685.
- Aktaş, H. (2017). Akademik güdülenme ile akademik özyeterlik arasındaki ilişki: ilahiyat fakültesi öğrencileri üzerine Ampirik bir araştırma. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 6(3).
- Aktürk, F. M. (2015). Çocukları okul öncesi eğitime devam eden (5 Yağ Grubu) ebeveynlerin ana-baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya

- Akyazı, S. (2010). Kadın Sığınmaevinde Kalan Aile İçi Şiddete Maruz Kalmış Kadınlarda Ruhsal Bozukluklar, Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Alabay E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*. 1(2):156– 74.
- Albanese, A. M., Russo, G. R., ve Geller, P. A. (2019). The role of parental self-efficacy in parent and child well-being: A systematic review of associated outcomes. *Child: Care, Health and Development*, 45(3), 333-363.
- Al-Kandari, Y. H. ve Al-Qashan, H. (2010). Maternal self efficacy of mothers of children with intellectual developmental disabilities, down syndrome and autism in kuwait. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 27(1), 21-39.
- Alpago, C. (2006). *Kadına yönelik şiddet ve sığınmaevleri olgusu*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Anthony, L.G., Anthony, B.J., Glanville, D.N., Naiman, D.Q., Waanders, C., ve Shaffer, S., (2005). The relationship between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development*, 14, 133-154. DOI: 10.1002/icd.385.
- Arslan, B. (2019). *Çocuk yetiştirme tutumları ile 3-6 yaş arası çocuklardaki davranış sorunlarının ebeveyn öz yeterliği üzerindeki etkileri*. Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Atabey D. (2017). Anasınıfına devam eden çocukların annelerinin anne tutumlarının incelenmesi (Çorum ili örneği). *HÜSBED*, 10 (1): 145- 67
- Atli, S., ve Baran, G. (2017). Gelişimin desteklenmesi. Editör, A. Köksal Akyol. *Erken çocukluk döneminde gelişim I*, 405-441.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585

- Azmoude E, Jafarnejade F. ve Mazlom SR. (2015). The predictors for maternal selfefficacy in early parenthood. *Journal of Midwifery and Reproductive Health*. 3(2):368-76.
- Bandura, A. (1989). *Social cognitive theory*. In R. Vasta (Ed.), Annals of child development. Vol. 6. Six theories of child development (pp. 1-60). Greenwich, CT: JAI.
- Bandura A. (1977) Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychol Rev*. 84(2):191–215.
- Bandura, A. (1993). Perceived Self-Efficacy in Cognitive Development and Functioning. (Ebsco Host Research Databases Academic Search Premier, *Educational Psychologist*, Spring, 28(2).
- Bandura, A. (1994). *Self-efficacy*. In V. S. Ramachaudran (Ed.), Encyclopedia of human behavior (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Bandura, A. (2004). Health promotion by social cognitive means. *Health Education & Behavior*, 31, 143-164.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy belief as shapers of children's aspirations ad career trajectories. *Child Development*, 72(1), 187- 206.
- Baran, N. (2019). *Değişen toplumsal yapıda ebeveyn tutumlarının, ebeveynlerin kamuda çalışma durumuna göre, sosyodemografik özellikleri açısından farklılıkların incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar üniversitesi, İstanbul.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37 (4),887-907
- Baumrind, D. (1971). Current Patterns of Parental Authority. *Developmental Psychology Monograph*,4,1-1
- Baumrind, D. (1996). The discipline controversy revisited. *Family Relations*, 405-414.

- Baş, T. (2019). *Annelerin öz yeterliklerinin ve 60-72 aylık çocuklarıyla olan etkileşimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balat, G., Sezer, T. ve Tunçeli, H. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin öz yeterlilik ve öfke düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 47-63.
- Benasich, A. A. ve Brooks-Gunn, J. (1996). Maternal Attitudes and Knowledge of Child Rearing: “Assocaitions of Family and Child Outcomes”, *Child Development*, Vol:67, pp.1186-1205.
- Berg, B. (2011). *The effects of parenting styles on a preschool aged Child's social emotional development*. The Graduate School University of Wisconsin.
- Berk, L.E. (2013). *Çocuk gelişimi*, Çev. Dönmez A, Ankara: İmge.
- Berkule-Silberman, S., Dreyer, B., Huberman, H., Klass, P., ve Mendelsohn, A. (2010). Sources of parenting information in low SES mothers. *Clinical Pediatrics*, 49(6), 560-568.
- Berns, M. R. (1993). *Child, Family And Community*. Florida: Harcourt Brace Collage.
- Betz, N. E., ve Hackett, G. (1986). Applications of self-efficacy theory to understanding career choice behavior. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 4(3), 279-289.
- Bişgin, H. (2019). *Kadın konukevinde kalan kadınların şiddete uğrama nedenlerinin ve şiddetle başetme yöntemlerinin analizi: Tokat örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilge, F., Arslan, A. ve Doğan, Ş. (2001). Ankara İli Sığınma Evi'ne başvuran kadınların problem çözme becerilerini değerlendirmeleri, kızgınlık, umut ve özsaygı düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 26(120).
- Bilgili, S. (2020). *Aile iletişim kalıplarının ebeveyn tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*. Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bluestone, C., & Tamis-LeMonda, C. S. (1999). Correlates of parenting styles in predominantly working-and middle-class African American mothers. *Journal of Marriage and the Family*, 881-893.
- Bronstein, M.H. ve Zlotnik, D. (2008). Parenting Styles and Their Effects. M. M. Haith and J.B.Benson (Ed.), *Infant and Early Childhood Development* ,496-509.
- Bronfenbrenner, U., ve Morris, P. A. (1998). The ecology of developmental processes. *Handbook of Child Psychology*, 1(5), 993-1028.
- Buluş, M., ve Samur, A. Ö. (2017). Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumunu yordamada ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterliğin rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 105-119.
- Bugental, D. B., Blue, J., ve Cruzcosa, M. (1989). Perceived control over caregiving outcomes: Implications for child abuse. *Developmental Psychology*, 25(4), 532 – 539.
- Bülbül, N. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden 48-72 aylık çocukların rekabet stilleri ile çocuklara yönelik ebeveyn tutumları arasındaki ilişki düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Büyükbodur-Çetinkaya A., ve Çakıcı, B.A. (2020) Kadına yönelik psikolojik şiddetin ebeveyn tutumları ile ilişkisi: gümüşhane ili örneği. *Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği / Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, Turk J Child Adolesc Ment Health*. 27(1):40-8
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem, Ankara.
- Büyüктаşkapu, S. (2012). Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1): 18-30.

- Cano-Lozano, M. C., León, S. P., ve Contreras, L. (2021). Child-to-Parent violence: examining the frequency and reasons in spanish youth. *Family Relations*, 70(4), 1132-1149.
- Cantekin, D., ve Akduman, G. G. (2020). Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının duygularını yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(1), 87-92.
- Cass, D., C. Wood, M. Ingram, Edwin, L. (2003). Career development interventions academic self-efficacy and motivation: A pilot study. *National Resarch Center for Career an Technical Education University of Minnesto*.
- Canatan, K., Konbak, E., Aslan, T., Özdemir, M. ve Yılmaz, Ö., M. (2020). Geleneksel ve modern ailelerde çocuk yetiştirme tutumları. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 151-165.
- Celada, T. C. (2010). *Parenting styles as related to parental self-efficacy and years living in the united states among latino immigrant mothers*. Alliant International University, Los Angeles.
- Ceran, M. A., ve Ceylan, B. (2021). Serebral palsili çocuğu olan ebeveynlerin öz yeterlik düzeylerinin belirlenmesi ve anne-baba ebeveyn öz yeterlik düzeylerinin karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 12(2):113-121.
- Ceylan, Ö. (2017). *Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreçleri arasındaki ilişki: okul öncesi örneği*. Yüksek lisans tezi, <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmişti
- Chen, G., Gully, S. M., ve Eden, D. (2004). General self-efficacy and self-esteem: Toward theoretical and empirical distinction between correlated self-evaluations. *Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 25(3), 375-395.

- Coleman P. K., ve Karraker K. H. (2003). Maternal self efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24, 126-48
- Coleman, P.K., ve Karraker, K.H. (1998). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental Review*, 18(1), 47-85
- Coleman, P.K., ve Karraker, K.H. (2000). Parenting self efficacy among mothers of school age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations*, 49(1), 13-24.
- Conger, R.D., Conger, K.J., Elder, G.H., Jr, Lorenz, F.O., Simons, R.L. ve Whitbeck, L.B. (1993). Family economic stress and adjustment of early adolescent girls, *Developmental Psychology*. 29:206-219.
- Coplan, R. J., Hastings, P. D., Lagac  -S  guin, D. G. ve Moulton, C. E. (2002). Authoritative and authoritarian mothers' parenting goals, attributions, and emotions across different childrearing contexts. *Parenting: Science and Practice*, 2(1), 1-26.
- Cutrona, C. E. ve Troutman, B. R. (1986). Social support, infant temperament, and parenting self-efficacy: A mediational model of postpartum depression. *Child Development*, 57, 1507 -1518.
-   ubukcu, A. (2019). 48  72 aylık   ocukların prososyal davranışları ile annelerinin prososyal davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi.
-   ağdaş, A. (2015). *Anne-Baba-  ocuk iletişimi (3.basım)*. Ankara: E  iten.
-   ağlayan, F. (2018). *Kadın konukevinde kalan kadınların yaşadıkları şiddet ile aile işlevleri algıları arasındaki ilişki: İzmir   rne  i*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sa  lık Bilimleri Enstit  s  , Manisa.
-   elebi, D., (2018). *Kadın konukevine m  racaat eden kadınların   ocuklarına aktarılan şiddetin araştırılması ve bu şiddetin kadınların eşlerindeki alkol madde kullanımı ile*

ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, sağlık bilimleri enstitüsü, İzmir.

Çiltaş, Ç. (2019). *Kadın konukevi hizmeti almakta olan kadınların psikolojik dayanıklılık ile umut düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Doctoral dissertation, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dai, Y. G., Brennan, L., Como, A., Hughes-Lika, J., Dumont-Mathieu, T., Carcani-Rathwell, I. ve Fein, D. A. (2018). A video parent-training program for families of children with autism spectrum disorder in Albania. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 56, 36-49.

Demir, S. (2015). Ebeveyn yetkinliğinin demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(29), 133-148.

Dekovic, M. ve Gerris J.R. (1992). Parental reasoning complexity, social class, and child rearing behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 54: 675-685.

de Montigny, F. ve Lacharité, C. (2005). Perceived parental efficacy: Concept analysis. *Journal of advanced nursing*, 49(4), 387-396.

Delforooz, S., Ebrahimi, M., Mirhashemi, M. ve Ghodsi, P. (2022). Develop a model of Adolescent Psychological Well-Being based on Basic Needs, Parent-Child Relationship and Responsibility Mediated by Self-Efficacy. *Pajouhan Scientific Journal*, 20(2), 63-70.

Demir, E. K. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21), 15-25.

Demirdöven, B. (2021). *Okul öncesi çocuğu olan annelerin ebeveynlik öz yeterlikleri ve tutumları arasındaki ilişki*, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Derman, M. T., Türen, Ş. ve Buntürk, T. (2020). Okul öncesi çocukların empati bölümleri ile annelerinin ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 336-368.

- Díaz, G. ve McClelland, M. M. (2017). The influence of parenting on Mexican American children's self-regulation. *Psych Journal*, 6(1), 43-56.
- Dişsiz, M. ve Şahin, N. H., (2008). Evrensel bir kadın sağlığı sorunu: kadına yönelik şiddet. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*, 1(1), 50-58.
- Döker, T. (2020). *Dört-altı yaş çocukların sosyal ve oyun davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Master's thesis, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Durmuş, R. (2006). *3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11 (3).
- Dursun, S. ve Yıldız Bıçakçı, M. (2015). Bir üç yaş arası çocuğa sahip annelerin annelik becerilerinde öz yeterliklerinin incelenmesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1(2), 613- 628.
- Eckstein, D. ve Kaufman, J.A. (2012). The role of birth order in personality: An enduring intellectual legacy of Alfred Adler. *Journal of individual Psychology*, 68(1):60–74.
- Ekal, B., (2012). Giriş, Sığınaklar ve Danışma/Dayanışma Merkezleri Kurultayı Sığınaksız Bir Dünya, Editör Berna Ekal, Ulfet Taylı, İstanbul: Mor Çatı.
- Elibol, F. (2007). *12-36 aylar arasında çocukları olan annelere verilen grup eğitiminin annelerin anne-babalık görevlerinde öz yeterliliklerine yönelik katkısının incelenmesi*. Yayınlanmış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Erbay, F. ve Çağdaş, A. (2007). Annelere ilişkin bazı değişkenlerin 5-6 yaş çocuklarının yaratıcı düşüncelerine etkisi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 58-81.
- Erbaydar - Paksoy N. ve Türkmen- Kara Ş., A. (2018). 25 Kasım Dünya Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Günü Kadın Sığınmaevlerinin Sayısı 2018’de Hala Yetersiz! - [Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/> Erişim: 25.11.2018
- Erden, S. ve Koca, E. (2014). *Aile içi sağlıklı iletişim (3.Basım)*. İstanbul: Çamlıca Çocuk.
- Erkan, S. ve Toran, M. (2004). Alt sosyo-ekonomik düzey annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarının incelenmesi (Diyarbakır ili örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27).
- Erdoğan, Ö. (2019). *5-6 yaş grubu çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisi*. Yüksek Lisans. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2019.
- Erim, B. ve Yücens, B. (2016). Kadına yönelik şiddet ve kadın sığınma evleri. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 25 (4): 536-549
- Eroğlu, F. ve Parlar, H. (2018). Evli kadın ve erkeklerde psikolojik iyi oluşun ebeveyn tutumuna etkisinin incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 89-101.
- Ersen, H., İlnem, M. C., Havle, N., Yener, F., Karamustafalıoğlu, N. ve İpekçioğlu, D. (2011). Suç işlemiş kadınların Sosyo Demografik özellikleri, anne-baba tutumları ve öfke ifade biçimlerinin değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 14(4).
- Erzeybek, B. (2019). Nitel Bir Çalışma: Sığınma Evindeki Kadınların Sorun Çözme Becerileri Üzerine Grup Çalışması. *Journal Of International Social Research*, 12(65).
- Garalova, N., (2019), *Aile içerisinde kadına yönelik şiddet ve kadın sığınma evleri; azerbaycan örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi* (5. Baskı). Ankara: İmge.
- Georg, A. K., Cierpka, M., Schröder-Pfeifer, P., Kress, S. ve Taubner, S. (2021). The efficacy of brief parent– infant psychotherapy for treating early regulatory disorders: A randomized controlled trial. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 60(6), 723-733.
- Gezen M. ve Oral, L E.T. (2003). Kadın sığınmaevinde yaşayan kadınlar ile şiddet gördüğü evde yaşamaya devam eden kadınların bağlanma biçimlerinin ve ruhsal belirti düzeylerinin incelenmesi. *Düşünen Adam*, 26 (1): 56-71.
- Gökçe, T. (2008). *Turkish mothers' attitudes toward childrearing practices*. Master's thesis, Pennsylvania State University.
- Gökçe, B. (2012). Türk toplumunda aile yapısı. Kasapoğlu, A. & Karkıner, N. (Ed.). *Aile sosyolojisi içinde* (s. 50-82). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Gözübüyük, F. (2015). *Annelerin ebeveynlik özyeterlik algıları, sözel etkileşim uygulamaları ve 1-3 yaş aralığında çocukların gelişimi*. Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Grigorenko, E.L. ve Sternberg, R.J. (2000). Elucidating the etiology and nature of beliefs about parenting styles. *Developmental Science*, 3(1), 93-112.
- Grusec, J. (2007). Parents attitudes and beliefs: Their impact on children's development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*.
- Grusec, J. E., Hastings, P. ve Mammone, N. (1994). Parenting cognitions and relationship schemas. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1994(66), 5-19.
- Görgün-Baran, A., Taşdemir-Afşar, S. Koca-Aritan, C. ve Güney, M. D. (2015), *Kadın Sığınma evlerine çoklu Bakış (1. Bs)*. Ankara: Konak.
- Gülkanat, G. (2019). *Aile içi şiddet mağduru annelerin kapsayıcı işlevleri ile çocukların depresif semptomları ve saldırgan davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Hassall, R., Rose, J. ve McDonald, J. (2005). Parenting stress in mothers of children with an intellectual disability: The effects of parental cognitions in relation to child characteristics and family support. *Journal Of Intellectual Disability Research*, 49(6), 405-418.
- Haktanır, G., Aral, N., Alisinanoğlu, F., Baran, G., Başar, F., Köksal, A. ve Bulut, Ş.(1998). *Türkiye’de anne-baba tutumu araştırmalarına genel bir bakış. Cumhuriyet ve çocuk: 11. Ulusal çocuk kültürü bildirileri 4-6 kasım 1998*, Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Hess, C. R., Teti, D. M. ve Hussey-Gardner, B. (2004). Self-efficacy and parenting of high-risk infants: The moderating role of parent knowledge of infant development. *Applied Developmental Psychology*, 25, 423–437.
- Hill R, Stafford FP. Parental care of children: Time diary estimates of quantity, predictability, and variety. *Journal of Human Resources*, 219-239.
- Hoff E, Laursen B. ve Tardif T. (2002). Socioeconomic status and parenting. In: Bornstein MH, editor. *Handbook of Parenting: Volume 2 Biology and Ecology of Parenting*. 2nd ed. Manwah, New Jersey.
- Hohlfeld, A. S., Harty, M. ve Engel, M. E. (2018). Parents of children with disabilities: A systematic review of parenting interventions and self-efficacy. *African Journal Of Disability*, 7(1), 1-12.
- Holloway, S., Suzuki, S., Yamamoto, Y. ve Behrens, K. (2005). Parenting selfefficacy among Japanese mothers. *Journal of Comparative Family Studies*, 36, 61-76.
- Huang, G., Li, X., Chen, W. ve Straubhaar, J. D. (2018). Fall-behind parents? The influential factors on digital parenting self-efficacy in disadvantaged communities. *American Behavioral Scientist*, 62(9), 1186-1206.
- İlkkaracan, P., Gülçür, L., Arın, C. (1996). *Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz. Kadının İnsan Hakları Projesi*. İstanbul: Metis Kadın Araştırmaları.

- İslamoğlu, A. H. ve Alniaçık, Ü. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (511). İstanbul: Beta.
- Jenkins, J. M. ve Smith, M. A. (1991). Marital disharmony and children's behaviour problems: Aspects of a poor marriage that affect children adversely. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 32(5), 793-810.
- Johari Talib, Z. M. ve Mamat, M. (2011). Effects of parenting style on children development. *World Journal of Social Sciences*, 1(2), 14-35.
- Johnston, C. ve Mash, E. J. (1989). A measure of parenting satisfaction and efficacy. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18(2), 167-175.
- Jones, T. L. ve Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: a review. *Clinical Psychology Review*, 25 (3), 341- 63.
- Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, (2013). 05.01.2013 Tarihli 28519 Sayılı Resmi Gazete. <https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/mevzuat/6-kadin-konukevlerinin-acilmasi-ve-isletilmesi-hakkinda-yonetmelik.pdf>
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2016). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016- 2020). Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. <https://www.aile.gov.tr/ksgm/yayinlar/>
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Kadının güçlenmesi eylem planı (2018- 2023), Ankara. <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2018-2023/>
- Kandemir, Civelek, F., (2019). *Kadın konukevinde kalma sürecinin çocukların kaygı düzeyine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet, Manisa.
- Karabekiroğlu, K. (2017). *Çocuğuma nasıl davranmalıyım*. İstanbul: Say.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (24. Basım). Ankara: Nobel.

- Kaya, C. E. ve Şahin, N. H. (2020). Ebeveyn uyum desteği programı ile ebeveyn öz yeterlik algısının geliştirilmesi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 3(3), 319-328.
- Kaya, İ. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin öz yeterlik inançlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1-1.
- Kaynak, B. ve Temel, F. (2016). Ceza infaz kurumlarındaki annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2127-2142.
- Kear, M. (2000). Concept analysis of self-efficacy. *Graduate Research In Nursing*, 2(2), 1-7.
- Kılıç, Ş. (2017). *Anne babalık davranışları*. Güngör Aytar, A.(Ed.). *Ruh Sağlığı*, (41-43 sf). Ankara: Hedef.
- Kılıçgün, M. Y. (2017). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin öz yeterlilik durumlarının incelenmesi*. Eyuder.
- Kılınç, F. E. ve Saltık, N. (2020). Kadın konukevlerinde kalan çocukların problem davranışları üzerinde oyun terapisinin etkisinin incelenmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (1), 27-34.
- Kıvanç, R. (2020). *24-36 aylık çocuğu olan annelerin öz yeterlik algıları ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocuğun motor gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kızıltepe, G. İ., Uyanık, Ö., Özsüer, S. ve Can Yaşar, M. (2013). 61-72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Turkish Journal Of Social Research/Turkiye Sosyal Arastirmalar Dergisi*, 17(3).
- Kıvrak Kunt, P. (2019). *5-6 yaş çocukların annelerinin ebeveyn öz yeterlik algılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kotaman, H. (2008). Özyeterlilik inancı ve öğrenme performansının geliştirilmesine ilişkin yazın taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 111-133.
- Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Turkey).
- Korbek GE. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveyn tutumları ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Kozan, D. (2020). *Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocukların okul olgunlukları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kunduracı, H. K. Ö. ve Aksoy, A. B. (2021). Ebeveynlik görevlerinde öz yeterlik ölçeği kısa formu'nun Türkçeye uyarlanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(2), 885-903.
- Kurbanoglu, S. (2004). Öz yeterlilik inancı ve bilgi profesyonelleri için önemi. *Bilgi Dünyası*, 5(2), 137-152.
- Kurt, H. ve Aslan, D. (2020). Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin öz-yeterlik, psikolojik sağlamlık ve ebeveyn tutumlarının incelenmesi. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 211-240.
- Kuzgun, Y. (1991). *Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi*, Der: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çidem, Aile yazıları, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Kuzlu Ayyıldız, T., Ocakcı, A. ve Ayoğlu, F. N. (2006). Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Sağlık Eğitim Araştırma Dergisi*, 2(1), 34-45.
- Küçükali, A. (2016). Kadın Konukevi Müdürlüklerinden Hizmet Alan Kadınların Genel Profili Ve Kurumlardan Aldıkları Hizmetlerin Verimliliği: Erzurum, Erzincan Ve Bayburt Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(14), 43-57.

- Lee, S., McMurtry, C. M., Summers, C., Edwards, K., Elik, N. ve Lumley, M. N. (2020). Quality of life in youth with chronic pain: an examination of youth and parent resilience and risk factors. *The Clinical Journal of Pain*, 36(6), 440-448.
- Li, X. ve Liu, Y. (2019). Parent-grandparent coparenting relationship, maternal parenting self-efficacy, and young children's social competence in Chinese urban families. *Journal of Child and Family Studies*, 28(4), 1145-1153.
- Logar, R. ve Çitak, T. (2009). *Aile içi şiddet mağduru kadın ve çocuklar için korunma ve adalet Avusturya modeli*. Erişim adresi: <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2009/07/aile-ici-siddetmagduru-kadin-ve-cocuklar-icin-korunma-ve-adalet.pdf>.
- Lopez Turley, R. N. (2003). Are children of young mothers disadvantaged because of their mother's age or family background?. *Child development*, 74(2), 465-474.
- Luszczynska, A., Scholz, U. & Schwarzer R. (2005). The General Self-Efficacy Scale: Multicultural Validation Studies. *The Journal of Psychology*, 139 (5), 439-457
- Maccoby, E. (2002). Parenting effects: Issues and controverties. In Borkowski, J.G., Ramey, L.S. & Bristol-Power, M. (Eds). *Parenting and the child's world: Influences on academic, intellectual and social-emotional development* (p. 35-46), New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc,
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction In Hetherington EM (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (Vol. 4, pp. 1–101).
- Mash, E., Johnson, C. ve Kovitz, K., (1983). A comparison of the mother-child interactions of physically abused and non-abused children during play and task situations. *Journal of Clinical Child Psychology*, 12, 337-346.
- Maddux, J. E. (2000). *Self-Efficacy: The power of believing you can*. *Handbook of Positive Psychology*. New York: Oxford University.

- Márk-Ribiczey N, Miklósi M. ve Szabó M. (2016). Maternal self-efficacy and role satisfaction: The mediating effect of cognitive emotion regulation. *Journal of Child and Family Studies*, 25(1), 189-197.
- McDonald R., Jouriles, E. N. & Skopp, N. A. (2006). Reducing conduct problems among children brought to women's shelters: intervention effects 24 months following termination of services. *Journal of Family Psychology*, 20(1), 127–136
- Memişoğlu, A., Ertekin, Z. ve Taşfiliz, D. (2015). Şiddete tanıklık etmiş çocukların sosyal ve dil gelişimleri ile ebeveynlerine yönelik müdahale programı: Koza Projesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*.
- Mensah, M. K.ve Kuranchie, A. (2013). Influence of parenting styles on the social development of children. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 2(3), 123-123.
- Metsapelto, R. ve Pulkkinen, L. (2003). Personality traits and parenting: Neuroticism, extraversion and openness to experience as discriminative factors. *European Journal of Personality*, 17, 59-78. doi: 10.1002/per.468
- Miller, R. B. ve Glass, J. (1989). Parent-child attitude similarity across the life course. *Journal of Marriage and the Family*, 991-997.
- Mollaoğlu, M. ve Bağ, E. (2009). Hemodiyaliz Uygulanan Hastalarda Öz Yeterlilik ve Etkileyen Faktörler. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 72, 37-42
- Mor Çatı (2007). *Şiddetten uzakta bir sığınak nasıl kurulur? Nasıl yürütülür?* İstanbul: Mor Çatı.
- Mutlu, R. (2019). *Aile içi şiddet nedeniyle kadın konukevinden hizmet alan kadınların sosyo-demografik faktörler açısından değerlendirilmesi: Trakya bölgesi örneği*. Yüksek Lisans, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Murdock, K. W. (2012). Affect, self-efficacy, and parenting behavior. *Order*, (1513442).
- Müdürlüğü, K. S. G. (2009). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*. Özet rapor. Ankara.
- Ogelman, G. H. ve Topaloğlu, Z. Ç. (2015). 4-5 Yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(1), 241-271.
- Ouvrein, G. (2022). Mommy influencers: Helpful or harmful? The relationship between exposure to mommy influencers and perceived parental self-efficacy among mothers and primigravida. *New Media & Society*, 1-20.
- Oberstein, M. L., Koers, J ve Cohen, L. (1995). Parental Hostility and Its Source In The Psychologically Abusive Mothers: A Test Of Three Factor Theory. *Child Abuse & Neglect*, 19(1), 33-49.
- Özgen, H. (2017). *Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Öğretir Özçelik, A. ve Şıvkın, E. (2019). Çeşitli Sosyo-Ekonomik Düzeylerdeki Anne Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Asya Studies*, 9(1).
- Özçelik, A. D. Ö. ve Arslan, H. (2020). 3-5 yaş arası çocukların anne tutumlarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(38), 18-30.
- Öngider, N. (2013). Boşanmış ve evli ailelerden gelen çocukların algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri ile psikolojik uyum düzeylerinin karşılaştırılması. *Klinik Psikiyatri*, 16, 164-174.
- Ömeroğlu, F. (1996). *Okul öncesi dönemde çocuğun Terbiyesinde Annenin rolü Ve Annelerin çocuk yetiştirme tutumları. (Anne tutumlarının Demografik Bilgilere göre*

- farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Bir araştırma*). Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi (Turkey).
- Ölçer, Z., Bakır, N. ve Oskay, U. (2016). Yüksek riskli gebelerin öz yeterlilik ve sosyal destek algıları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 19(1), 25-33.
- Öner Suata, C. (2018). *8 haftalık pilates egzersizlerinin kadın konukevinde kalan şiddet mağduru kadınların psikolojik dayanıklılık, bilişsel çarpıtma ve stresle başa çıkma tarzları üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Özdemir, A.D. (2012). *Bazı değişkenler açısından okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ve ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özdemir, G. (2019). *Annelerin 3-6 yaş çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı ile ebeveyn öz yeterlik düzeyi arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özgün, Ö. (2013). Ebeveynlikle ilgili kuramlar ve araştırmalar. *Temel., F.,T. (Edt.). Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları*, 72-109.
- Özkubat, S., ve Elibol, F. (2018). Ebeveyn Özyeterliliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Icpess 2018 Proceedings*.
- Özgüven, İ. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam (1.Basım)*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, E. (2010). *Türkiye’de aile içi şiddet ve kadın sığınmaevleri*. İstanbul: Birey.
- Öztürk C. Ve Şanlı D. (2007). Annelerin eğitim durumunun çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Ege Pediatri Bülteni*, 14(3), 145-150.
- Öztürk, M., ve Giren, S. (2015). Annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 477-503

- Özyürek, A. (2004). Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.*
- Özyürek, A. ve Şahin, F. T. (2005). 5 ve 6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2):19–34.
- Özyürek, A. ve Şahin, F. T. (2017). Anne-baba olmak ve anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları. *Pegem Atıf İndeksi*, 41-57.
- Özyürek, A., Aydın, A., Şirin, Ş., Turan, R. ve İrken, F. (2020). Okul öncesi çocuğa sahip Türkiye’de ve yurtdışında yaşayan Türk ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının karşılaştırılması. *Turan: Stratejik Arastirmalar Merkezi*, 12(45), 215-222.
- Pajares, F. (1997). Current directions in self-efficacy research. *Advances in motivation and achievement*, 10(149), 1-49. Pajares, Frank: 2002 “Overview of Social Cognitive Theory and Self-Efficacy”, <https://www.uky.edu/~eushe2/Pajares/eff.html>
- Pajares, F. ve Schunk, D. H. (2001). Self-beliefs and school success: Selfefficacy. *Self perception*, 2, 239.
- Page Z.A. ve İnce M. Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 2008, 11(22), 81-94.
- Parlak, A. G. (2020). *Ebeveynin bağlanma biçimi ile ebeveyn tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J., Hermanns, J. M., Peetsma, T. T. ve van den Wittenboer, G. L. (2008). Parenting style as a mediator between children's negative emotionality and problematic behavior in early childhood. *The Journal of Genetic Psychology*, 169(3), 209-226.

- Peacock-Chambers E, Martin J.T., Necastro, K.A., Cabral, H.J. ve Bair-Merritt, M. (2017) The influence of parental self-efficacy and perceived control on the home learning environment of young children. *Academic Pediatrics*. 17(2):176-83.
- Pereira, P. C., D’Affonseca, S. M. ve Williams, L. A. (2013). A feasibility pilot intervention program to teach parenting skills to mothers of poly-victimized children. *Journal Of Family Violence*, 28(1), 5-15.
- Ponnet, K., Mortelmans, D., Wouters, E., Van Leeuwen, K., Bastait, K. ve Pasteels, I. (2013). Parenting stress and marital relationship as determinants of mothers’ and fathers’ parenting. *Personal Relationships*, 20(2), 259-276.
- Phares, V. (1993). Perceptions of Mothers' and Fathers' Responsibility for Children's Behavior. *Sex Roles*, 29(11-12), 839-851.
- Rafferty Y. ve Griffin KW. (2010). Parenting behaviours among low-income mothers of preschool age children in the USA: implications for parenting programmes. *Int J Early Years Education*, 18(2), 143–57.
- Raver, C. C. ve Leadbeater, B. J. (1999). Mothering under pressure: Environmental, child, and dyadic correlates of maternal self-efficacy among low-income women. *Journal of Family Psychology*, 13(4), 523 – 534.
- Rea, J. G. ve Rossman, B. R. (2005). Children exposed to interparental violence: Does parenting contribute to functioning over time?. *Journal of emotional abuse*, 5(1), 1-28.
- Sak, R., Şahin Sak, İ.T., Atlı, S. ve Şahin, B.K. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972–91.
- Sallan Gül S. (2011). *Türkiye’de kadın sığınamevleri*. İstanbul.
- Sallan Gül, S. ve Alican, A. (2012). Türkiye’de Aile İçi Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınmaevleri ve Sığınmaevlerinin Unutulan Yüzü: Çocuklar. Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu 27-28 Nisan 2012, 630-643.

- Salman, G. (2015). *Kadın konukevinde kalan ve şiddete uğramış kadınların ilişkilere ilişkin bilişsel çarpıtma düzeylerinin travmatik stres, depresyon ve umutsuzluk düzeyleri ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Sanders, M. R. ve Woolley, M. L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: Implications for parent training. *Health and Development*, 31(1), 65-73.
- Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim: gelişim psikolojisi*. 13th ed. Galip Yüksel, editor. Ankara: Nobel Kitap.
- Sayın, Y. ve Altun, F. (2021). Ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin ebeveyn çatışması, öz-yeterlik ve demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 253-270.
- Smetana, J. G. (2017). Current research on parenting styles, dimensions, and beliefs. *Current Opinion in Psychology*, 15, 19-25.
- Smith, S. A., Kass, S. J., Rotunda, R. J. ve Schneider, S. K. (2006). If at First You Don't Succeed: Effects of Failure on General and Task-Specific Self-Efficacy and Performance. *North American journal of psychology*, 8(1).
- Soyoğlu, F. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile ebeveyn öz yeterlik ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schunk, D. H. (1990). Goal setting and self efficacy-during self-regulated learning. *Educational Psychologist*, 25(1), 71-86
- Shonkoff, J. P. ve Meisels, S. J. (Eds.). (2000). *Handbook of early childhood intervention* New York: Cambridge University.
- Sugarman DB, Hotaling GT. (1989) Dating violence: Prevalence, context, and riskmarkers, In: Pirog-Good MAES, Jan E, eds. Violence in dating relationships: Emerging social issues. New York.

- Sümer, N. Aktürk, G.E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25), 42- 61
- Seçer, S., Çeliköz, N. ve Yasa, S. (2008). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 414-428.
- Seçer, Z., Gülay Ogelman, H., Önder, A. ve Berengi, S. (2012). Okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ile annelerinin ebeveynliğe yönelik özyeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1993-2008.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretimi. (Düzenlenmiş Yeni Basım)*. Ankara: Gazi.
- Sertelin, Ç. (2003). Ebeveyn tutumlarının sosyo-kültürel yapı ve aile fonksiyonları ile ilişkisi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul*.
- Sevigny, P.R. ve Loutzenhiser, L. (2010). Predictors of parenting self efficacy in mothers and fathers of toddlers. *Child: Care, Health and Development*, 36(2), 179-189.
- Soydınç, L. (2018). *Kadın sığınağı modellerinin kadınların ruh sağlığına etkisi üzerine nitel bir inceleme*. Bilim Uzmanlığı Tezi. Kocaeli Üniversitesi.
- Söğüt, R. ve Çekiç, A. (2020). Üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne babaların ebeveynliğe ilişkin yeterlilik algıları ile stres düzeylerinin karşılaştırılması. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(1), 1-15.
- Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Silva, K. M., Eggum, N. D., Reiser, M., Edwards, A. ve Hayashi, A. (2012). Longitudinal relations among maternal behaviors, effortful control and young children's committed compliance. *Developmental Psychology*, 48(2), 552.

- Swick, K. J. (2009). Strengthening homeless parents with young children through meaningful parent education and support. *Early Childhood Education Journal*, 36(4), 327-332.
- Şahinoğlu, A. (1998). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınaklarının Rol ve İşlevleri: Türkiye’den Bir Deneyim. İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı
- Şahinoğlu, A. (2000). *Sığınak nedir? Neden sığınaklara ihtiyacımız var?*, Mor Çatı Kadın Kolektifi, Kadın Sığınakları I. ve II. Kurultayları (29-33). İstanbul: Mor Çatı.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240-246.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 31-48.
- Şen, Ö. (2019). *Üsküdar kadın konukevinde kalmış ve kalmakta olan reşit yaşta ve reşit olmadan evlilik yapmış kadınların öz yeterlilik, benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Şentürk, S. (2007). *5-6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Şirin, S. (2020). *Yetişin çocuklar: Bebeklikten ergenliğe çocuk yetiştirme kılavuzu*.
- Şimşek, H. (2018). *Kadın konukevinde kalan şiddet mağduru kadınların yaşam planlarının niteliksel olarak araştırılması: Eskişehir Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Tatlı, S., Selimoğlu, H. ve Bademci, D. (2012). Çocukları Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Annelerin Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 101-114.
- Taylor, C. A., Manganello, J. A., Lee, S. J. ve Rice, J. C. (2010). Mothers' spanking of 3-year-old children and subsequent risk of children's aggressive behavior. *Pediatrics*, 125(5), 1057-1065.
- Taylor, S. (2006). *An investigation of the relationship between black single mother's myth/stereotype acceptance, parental self-efficacy and childrearing practices*. Doctoral Dissertation, Available from ProQuest Dissertations and Theses database.
- Telef, B. B. (2013). Engelli çocuğa sahip annelerin öz yeterliklerinin ve psikolojik belirtilerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 33-49.
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3), 395-414.
- Teti, D. M. ve Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62(5), 918-929.
- Topaloğlu, Z. Ç. (2013). *4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tortumluoğlu, G. (1999). *Annelerin aile kavramını algılaması ve bunun çocuk yetiştirme tutumuna etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Erzurum, Türkiye.

- Troutman, B., Moran, T. E., Arndt, S., Johnson, R. F. ve Chmielewski, M. (2012). Development of parenting self-efficacy in mothers of infants with high negative emotionality. *Infant Mental Health Journal*, 33 (1), 45-54
- Tudge, J., Hogan, D., Snezhkova, I., Kulakova, N. ve Etz, K. (2000). Parent's child-rearing values and beliefs in the United States and Russia: The impact of culture and social class. *Infant and Child Development*, 9, 105-121.
- Tunalı, M. (2018). *Başarıya götüren anne baba*. İstanbul: Yediveren.
- Turğut, B. (2018). *Kadın sığınma evinde kalan çocuklarla öfke, arkadaşlık ilişkileri, kendini ifade edebilme ve toplu yaşam kuralları konulu grup odaklı sosyal hizmet uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ustabaş F. S. (2014). Kadın sığınmaevlerinin olanak ve sınırlılıkları. *Yaratıcı Drama Dergisi*. 18 (9),101-106.
- Yılmaz, E. ve Balat, G. U. (2014). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Ebeveyn Öz Yeterlilik Algılarının İncelenmesi. *Education Sciences*, 9(4), 394-402.
- Uygun, N. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun davranışları, sosyal yetkinlik davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uygun, N. ve Kozikoğlu, İ. (2020). Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1494-1507.
- Uykan, E. (2019). *Ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenlemeleri arasındaki ilişki incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).

- VanDerBerg, M. P. (2012). *Proctive factors for teen mothers: Relations among social support, psychological resources and child rearing-practices*. Master's thesis, Coloroda State University.
- Von Der Lippe, A. (1999). The impact of maternal schooling and occupation on child-rearing attitudes and behaviours in low income neighbourhoods in Cairo, Egypt. *International Journal of Behavioral Development*, 23(3), 703-729.
- Wave (2007). *Şiddetten uzakta*. İstanbul: Mor Çatı.
- Wang, C.C., & Phinney, J.S. (1998). Differences in child rearing attitudes between immigrant Chinese mothers and Anglo-American mothers
- Weaver, C.M., Shaw, D.S., Dishion, T.J. ve Wilson, M.N. (2008). Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: The mediating role of maternal depression. *Infant Behavior and Development*, 31(4), 594-605.
- Xu, Y., Farver, M. A. J., Zhang, Z., Zeng, Q., Yu, L. ve Cai, B. (2005). Mainland Chinise parenting styles and parent interaction. *International Journal of Behavioral Development*. Doi: 10.1177 / 01650250500147121.
- Xue, A., Oros, V., Marca-Ghaemmaghami, P. L., Scholkmann, F., Righini-Grunder, F., Natalucci, G. ve Restin, T. (2021). New parents experienced lower parenting self-efficacy during the COVID-19 pandemic lockdown. *Children*, 8(2), 79.
- Yavuzer, H. (2001). *Yaygın ana-baba tutumları, ana-baba okulu (9. Basım)*, Ankara: Remzi.
- Yavuzer, H. (2017). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. Sf.26-28. İstanbul:14.Baskı. Remzi.
- Yavuzer, H. (2018). *Anne olmak (7.Basım)*. İstanbul: Remzi.
- Yeniocak, N. (2011). *Şiddet bağlamında incelenen üç kadın grubunun başa çıkma biçimleri ve bu bağlamda çocuklarında algıladıkları sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yıldırım, A. (1996). *Sığınaklarda kalan kadınların uğradığı şiddetin boyutları*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet: Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kaynakları*. Ankara: Boyut.
- Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel öz yeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-308.
- Yıldız Çiçekler, C., Girgin Büyükbayraktar, Ç., Konuk Er, R. ve Alakoç Pirpir, D. (2014). 1-3 yaş arasında çocuğu bulunan annelerin öz yeterlikleri ile mükemmeliyetçilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 109-124.
- Yılmaz, G. (2018). *Annelerin öz yeterlik algısı ile çocuklarının algıladıkları anne tutumu arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi, <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yılmaz, R. (2010). *Farklı sosyokültürel seviyelerdeki 6 yaş grubu çocukların kelime dağarcıklarının anne baba tutumları açısından incelenmesi(aydın ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Yılmaz, T., & Karakuş, C. (2019). Klinik psikoloji bağlamında kadına yönelik aile içi şiddetin değerlendirilmesi: kadın, çocuk ve meslek elemanlarının psikolojisi üzerine bir gözden geçirme çalışması. *Evaluation of domestic violence against women in the context of clinical psychology: a review of the psychology of women, children and the professionals*.
- Yolcuoğlu İ. G. (2015). *Türkiye’de tüm çocuklarımızı iyi yetiştirebilmek*, Nar yayın. Mart, İstanbul.
- Yörükoğlu A., (1978). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür.

- Zembat, R., Uyanık Balat, G., Çinko, M., Önkol, L. ve Acar, M. (2008). Anasınıfındaki çocukların ailelerinin öz yeterlilik düzeylerinin incelenmesi. In *International Conference of Educational Science, Kıbrıs*.
- Zimmerman, B. J. (1989). A social cognitive view of self-regulated academic learning. *Journal of Educational Psychology*, 81(3), 329-339.
- Zorbaz, S.D, (2018). Ebeveyn özyetkinliğinin yordayıcısı olarak ebeveyn-çocuk ilişkisi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 144-153.
- Zulkosky, K. (2009). Self-efficacy: A concept analysis. *Nursing Forum*, 44 (2), 93-102.
- 5393 Sayılı Kanun (2005) Belediye Kanunu 13.7.2005 Tarihli ve 25874 Sayılı Resmi Gazete
<https://www.aile.gov.tr/ksgm>
https://www.aile.gov.tr/media/97718/annemin_isi_benim_geleceğim.pdf

EKLER

EK-1. Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Araştırma İzni

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KOMİSYONU KATILIM LİSTESİ

[illegible]

EK-2. AÇSHB Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA ve SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Sayı : E-96559647-605.01[605.01]-233051

29.01.2021

Konu : Araştırma Talebi (Gökçe GÜNDÜZ
ÜRÜK)

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Diyarbakır Valiliğinin (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü) 28.01.2021 tarihli ve E-65669006-401-214010 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Gökçe GÜNDÜZ ÜRÜK'ün "Kadın Konukevlerinde Hizmet Alan Annelerin Öz Yeterlik ile Anne Tutumlarının İncelenmesi" konulu araştırma çalışması verilen hizmetlerin geliştirilmesine, etkinlik ve verimliliğinin yükseltilmesine destek olacak bilimsel her türlü çalışmaya, kadın konukevlerine müracaat eden kadınların duygusal hassasiyetlerine ve bilgilerinin gizliliğinin korunmasına özen gösterilerek destek olunması açısından uygun görülmektedir.

Bahse konu araştırmanın kadınların özel hayat ve kimliklerinin gizliliğine özen göstererek, kadınların ayrıntılı bilgilendirilmesinin sağlanması sonrasında, yalnızca istekli olan kadınların katılımları ile yapılması, gerçekleştirilecek olan görüşmelerin İl Müdürlüklerinin uygun göreceği bir mekânda ve koordinasyonunda, içinde bulunduğumuz Covid-19 salgını kapsamında bulaş riskine karşı gerekli önlemlerin alınarak yapılması, uygun olarak değerlendirilmektedir.

Söz konusu araştırmanın yukarıda belirtilen hususlar kapsamında değerlendirilmesi ile sonucundan bilgi verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Kadının Statüsü Genel Müdürü

Dağıtım:

Gereği:

Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına

Bilgi:

DİYARBAKIR VALİLİĞİNE

(Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü)

EK-3. AÇSHB Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı Araştırma İzin Olur'u

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : E-84459573-605.01[605.01]-318504

09.04.2021

Konu : Veri Toplama (Gökçe GÜNDÜZ ÜRÜK)

BAKANLIK MAKAMINA

Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi olan ve aynı zamanda Diyarbakır Kadın Konukevi Müdürlüğü'nde Çocuk Gelişimcisi olarak görev yapan Gökçe GÜNDÜZ ÜRÜK'ün "Kadın Konukevlerinde Hizmet Alan Annelerin Öz Yeterlik ile Anne Tutumlarının İncelenmesi" konulu araştırma çalışmasını Diyarbakır Kadın Konukevi Müdürlüğü'nde uygulayabilme talebi Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 29.01.2021 tarihli ve E.233051 sayılı yazısı ile uygun görülmüştür.

Söz konusu çalışmanın İl Müdürlüğü koordinesinde, kuruluş müdürlüğü denetiminde, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, iş akışını aksatmayacak şekilde gönüllülük esas çerçevesinde, hizmet alanların gizliliğinin ve kişisel verilerinin korunması ilkesine uyularak görüşmelerin İl Müdürlüğü'nün uygun göreceği bir mekanda gerçekleştirilmesi, araştırmaya ilişkin makale oluşturulduğunda herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Bakanlığımızdan izin alınması, araştırmanın tamamlanmış haline ait birer örneğinin Başkanlığımız ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne teslim edilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

Eğitim ve Yayın Dairesi Başkan V.

OLUR

D

Bakan Yardımcısı

Ek: 29/01/2021 tarihli E-96559647-605.01[605.01]-233051 sayılı yazı ve ekleri.

EK-4. Kayapınar Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
KAYAPINAR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü

Sayı : E-77608727-800-4484
Konu : Gökçe GÜNDÜZ ÜRÜK

24.03.2021

DIYARBAKIR AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER İL MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 12.02.2021 tarihli ve 320138 sayılı yazı.

İlgi sayılı yazınıza istinaden; Gökçe GÜNDÜZ ÜRÜK'ün müdürlüğümüze bağlı Kadın Konukevinde tez çalışmasını yürütmesi için 2-6 yaş sahip annelerle gizlilik ilkesine bağlı kalarak görüşme yapılması uygun görülmüştür.

Gereğini arz ederim.

Belediye Başkan Yardımcısı

EK-5. Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı Araştırma izni

T.C.
DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
Kadın ve Aile Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Sayı : E-75451721-000-14302
Konu : Gökçe GÜNDÜZ ÜRÜK

16.04.2021

DİYARBAKIR AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER İL MÜDÜRLÜĞÜ

İlgi : 11.02.2021 tarihli ve E-65669006-401-320138 sayılı yazınız

İlgi tarih ve sayılı yazınızda kurumunuzda Çocuk Gelişimcisi olarak görev yapmakta olan Gökçe Gündüz Ürük'ün tez çalışmasına ilişkin bünyemizde hizmet veren Kadın Konukevlerinde kalan 2-6 yaş grubu çocuklara sahip annelerle görüşme yapmak üzere gerekli iznin verilmesi istenmektedir. Çalışmasını yürütmesi için kendisine gerekli izinler verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Belediye Başkanı a.
Genel Sekreter V.

EK-6. Demografik Bilgi Formu

1. Doğum tarihiniz ...../...../.....
2. Medeni durumunuz: ( ) Resmi evlilik ( ) boşanmış / ayrılmış ( ) Gayrı-resmi birliktelik
( ) İmam Nikahlı ( ) Bekar ( ) Eşi vefat etmiş
3. Kaç yıldır birliktesiniz? .....
4. Eğitim durumunuz ( ) İlkokul Mezunu ( ) Ortaokul Mezunu ( ) Lise mezunu
( ) Ön lisans mezunu ( ) Yüksekokul/ Lisans mezunu ( ) Lisansüstü
5. Çalışıyor musunuz? ( ) Hayır ( ) Evet
6. Kiminle yaşıyorsunuz? ( ) Çekirdek Aile ( ) Kalabalık Aile
7. Nerede yaşıyorsunuz? ( ) Köy ( ) Kasaba/belde ( ) İlçe ( ) İl merkezi
8. Kaç çocuğunuz var? ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve daha fazla
9. Çalışmaya katılacak çocuğunuz yanınızda mı? ( ) Evet ( ) Hayır
10. Bir önceki cevabınız hayır ise çocuğunuz kiminle kalıyor? .....
11. Çalışmaya katılacak çocuğunuza doğumdan itibaren bakım veren kişi kimdir? .....
12. Çalışmaya katılacak çocuğunuzun doğum tarihi ...../...../.....
13. Çalışmaya katılacak çocuğunuzun cinsiyeti ( ) Kız ( ) Erkek
14. Çalışmaya katılacak çocuğunuz okul öncesi eğitim kurumuna devam etti mi?
( ) Hayır ( ) Kreş / Süresi ..... ( ) Anaokulu / süresi ..... ( ) 1. Sınıfa devam ediyor.
15. Kuruma geliş nedeniniz nedir? -----
16. Daha önce kurumda kaldınız mı? ( ) Evet, a. Sayısı _____ b. Süre _____ Hayır ( )
17. Ne kadar süredir kurumdasınız? ( ) 1-7 gün ( ) 8– 29 gün ( ) 1- 3ay
( ) 4-5 ay ( ) 6 ay ve daha fazla

EK-7. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Prof. Dr. Ayşe Belgin AKSOY danışmanlığında yürütülen ve öğrencisi Gökçe GÜNDÜZ ÜRÜK' ün yüksek lisans tezi için veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Çalışmada Kadın Konukevlerinde hizmet alan 2-6 yaş arasında çocuklara sahip annelerin genel öz yeterliliği ile anne tutumlarının incelenmesi araştırılmaktadır. En fazla 20 dakikanızı alacak bu testlerin sonuçları tamamen saklı tutulacaktır. Formun doldurulması sırasında herhangi bir kişisel bilgi istenmemektedir. Veri toplama ve çözümleme sonrasında tüm sorularınız cevaplanacaktır. Çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmayabilir veya katıldıktan sonra istediğiniz zaman devam etmeyebilirsiniz.

Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Saygılarımla

☐ Çalışmaya Katılmayı Kabul Ediyorum.

☐ Çalışmaya Katılmayı Kabul Etmiyorum.

Araştırmacı tarafından araştırmanın amacı, içeriği ve dolduracağım formlarla ilgili bilgilendirildim. Kendimi rahatsız hissettiğim soruları cevaplandırmayabileceğim ifade edildi. Görüşmeyi kendi isteğim ile yaptım.

Tarih :

EK-8. Ebeveyn Tutum Ölçeği Kullanım İzni

gokce gunduz

10:52

Değerli Hocam, Ben Gazi Üniversitesi,...

Gül Şendil

12:01

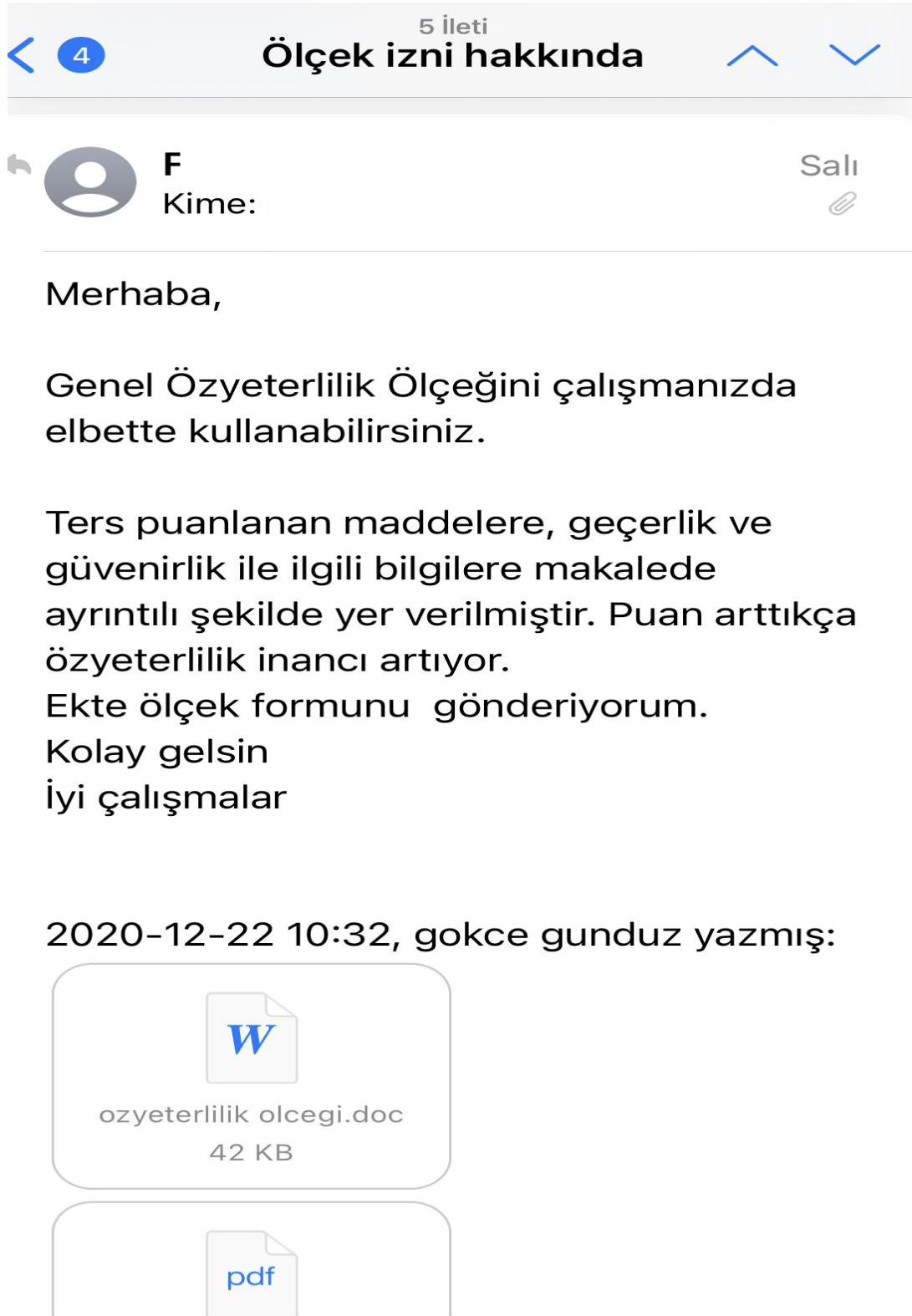
Kime:

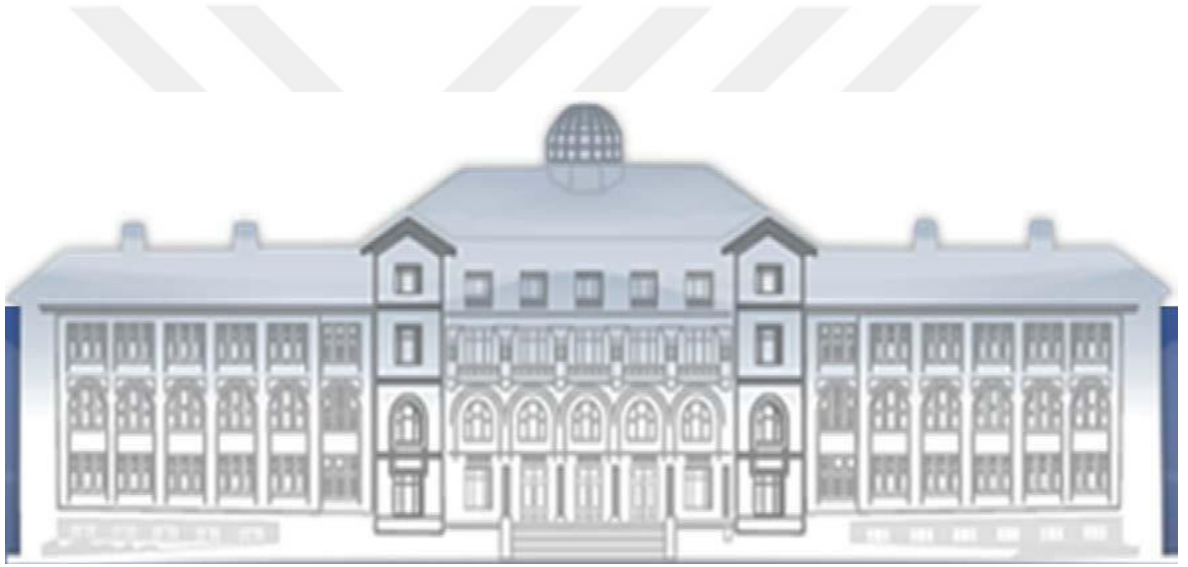

Ynt: Ölçek izni hakkında

Merhaba Gökçe, ölçeğimizi kullanmandan memnuniyet duyarız. Ekte ilgili malzemeleri yolladım. Şimdiden başarılar dilerim...

EK-9. Genel Öz Yeterlik Ölçeği Kullanım İzni

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..